

România literară

Scornicești, un sat
în lumina istoriei

(Paginile 12-13)

Opera muncii noastre

CU CIT Vom adînci studiul documentelor puse în dezbatere de Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român, cu atît vom înțelege mai adînc adevărul după care — așa cum se subliniază în Programul-Directivă de creștere a nivelului de trai în perioada 1981-1985 și de ridicare continuă a calității vieții — „spiritul cutezător în gîndire și în muncă, îndrăzneala și fermitatea în promovarea noului, ridicarea gradului de pregătire profesională și politică, lărgirea continuă a orizontului științific și cultural trebuie să reprezinte atributele fundamentale care să caracterizeze pe toți oamenii muncii din țara noastră“.

Nu e doar un țel, ci și un fapt cu profunde implicații de conștiință și devotament, derivat firesc din programul de progres neîntrerupt al patriei. Fiindcă, iată, întreg acest program nu poate fi decît opera muncii noastre. Vom reciti documentul, îl vom aprofunda, capitol cu capitol, și vom vedea că toate căile care vor duce, în încheierea viitorului cincinal, la o creștere considerabilă a veniturilor populației, la o sporire de circa 37 la sută a cheltuielilor social-culturale pentru care se vor aloca fonduri cu aproape 130 de miliarde mai mari decît în cincinalul actual, își au un singur punct de pornire: creșterea continuă a venitului național. Așa cum toate realizările noastre, obținute de-a lungul anilor, privind creșterea nivelului de trai au avut drept bază, în exclusivitate, munca, eforturile și spiritul nostru de grijă pentru sporirea avuției naționale, pentru gospodărirea cît mai eficientă a resurselor materiale și umane. Aceasta este condiția de bază: eforturile profunde angajate întru împlinirea cerințelor programului de îmbunătățire neconținută a calității vieții. Totul este cuprins aici: de la piinea cea mai bună pînă la cartea cea mai frumoasă. Esențial de subliniat este cadrul în care are loc „desfacerea“ acestei avuții materiale și spirituale. Anume că, luînd parte la producerea ei, întreaga noastră colectivitate socialistă, muncitori, țărani, intelectuali, toate păturile sociale, fără deosebire de naționalitate, au liber acces la această avuție. Nici o îngrădire de la bunurile sociale, toți au drepturi egale în virtutea participării la crearea lor.

Se conferă, în document, un rol important activității politico-educative, cea care „trebuie să furnizeze a sporirii avuției naționale, a înfloririi patriei, a prosperității poporului și a bunăstării și fericirii personale“. Emanăția hotărîtoare a afirmării și personalității umane. Emanăția a conștiinței politice a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, documentul atrage atenția că, aflîndu-ne într-un timp care este al revoluției tehnico-științifice, și care pune în fața noastră nobila sarcină a pregătirii unor oameni cu un larg orizont spiritual, cu o concepție înaintată despre muncă și viață, patrioți, revoluționari, „activitatea politico-educativă este chemată să sădească în conștiința oamenilor ideea că fiecare are dreptul să participe în raport cu contribuția sa concretă la progresul acesteia“, că „trebuie combătută tendința celor ce încearcă să subordoneze interesele generale ale societății intereselor particulare, înguste, să dea societății cît mai puțin și să pretindă de la ea cît mai mult“.

Se subliniază încă o dată rolul cărții culturale, științifice și literare în vastera rețea de instituții culturale-artistice în formarea omului nou, a celui om care, privit în perspectivă, va fi constructorul luminat, cercetătorul de noi și noi mijloace ale edificării socialismului și comunismului pe pămîntul românesc. Operele ideologice, operele artistice sînt astfel chemate să furnizeze în conștiința fiecărui cetățean convingerea fermă că nici un ideal social nu poate fi împlinit fără muncă, fără învățătură, fără participare directă la crearea avutului național. Eroul timpului nostru este, în acest chip, făuritorul de bunuri materiale și spirituale. Iar un astfel de erou e nu numai modelul ci și idealul concret pentru care arta, literatura au la îndemînă arsenalul complex și durabil al mijloacelor de intervenție formativă. Eroul timpului nostru este, astfel, arcel om cu un larg orizont politic-ideologic care dă „dovadă de înaltă conștiință profesională, de înaltă responsabilitate și spirit revoluționar în îndeplinirea sarcinilor încredințate“, acel om al cutezanței și al lucrului desăvîrșit spre folosul său și al înțregii societăți.

Scornicești, 22 septembrie 1979. Înalții oaspeți sînt întâmpinați cu neîmormurită bucurie și dragoste, cu sentimente de stimă și recunoștință.

MĂRTURISIRE

In georgice latine cuprins ca-ntr-un balon
de aur și răcoare, voi întomna afară,
din rădăcini să urce șoptitul suc din nou
și cîntecul să-mi umble, — calm pelegrin, —
prin țară.

Deschide vîrsta cercuri din cercuri de cristal,
în albul ei de ziuă primenitor ursitei,
cînd ore bat frumose în ceasul meu astral
și steaua fericită pe clarele-mi orbite-i.

Ei vin în ritm de ode pînă în țara mea
și-a lor, — să-mi cerceteze și sufletul și vinul,
să stăm încinși de logos sub apocrifa stea
ce poartă spre izvoare primare pelegrinul.

Ce lirice algebre-mi vorbesc? Din table
mari
cu scrieri caligrafe imi prevestesc augurii
o liniște de toamnă și, printre cărturari,
o pată de culoare ca-n liniștea picturii.

Tot latinist și clasic, proptit de zidul meu
cu iederă ce bate-n cincizeci de foi cerate
sînt despărțit pe viață de cel din urmă zeu, —
numai poezii Romei mi-aduc antichitate.

Al. Andrițoiu

România literară

DIRECTOR: George Ivașcu. Redactor șef adjuncți: G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacție: Roger Cămpăneanu.

DIN 7 ÎN 7 ZILE

„NICOLAE CEAUȘESCU —

România și lumea contemporană”

SUBINTITULAT Pe drumul socialismului multilateral dezvoltat, în editura ateniană „Pnevmatikos” a apărut volumul doi din ciclul mai larg de lucrări **NICOLAE CEAUȘESCU — ROMÂNIA ȘI LUMEA CONTEMPORANĂ**. Prefațat de Ilias Iliou, președintele partidului E.D.A. (Uniunea Democrată de Știnga), îngrijit și tradus de scriitorul Lambros Zogas, noul tom se deschide cu portretul președintelui Nicolae Ceaușescu, grupind în cele peste 330 de pagini, capitole referitoare la momentele principale ale vieții de revoluționar și înflăcărat patriot a tovarășului Nicolae Ceaușescu, aspecte din istoria milenară a poporului român, precum și tabloul marilor succese pe care România le obține astăzi în toate domeniile de activitate.

În deschiderea volumului, Ilias Iliou scoate în evidență una din trăsăturile fundamentale ale personalității președintelui României socialiste: unitatea organică dintre gând și faptă. „A vorbi azi despre gândirea și activitatea președintelui Nicolae Ceaușescu — scrie prefațatorul — nu înseamnă a vorbi doar de un moment inspirat din viața sa, de o clipă fericită din istoria milenară a României. Nu. Înseamnă mult mai mult: a cunoaște și a face cunoscut, nu numai în Grecia, ci în întreaga lume, o concepție politico-morală bine constituită, un sistem coerent și precis de relații între gândire și practică, între valoarea cuvintului și valoarea acțiunii”. Și, mai departe: „N-aș vrea să repet opiniile altor oameni politici greci, care au vorbit, adeseori, atât de eulogios despre România și președintele ei, dar una cred că trebuie neapărat să o subliniez: consecvența deplină dintre vorbe și faptele președintelui Nicolae Ceaușescu”.

Ca o concluzie, prefațatorul reliefează semnificațiile acestei gândiri unitare în planul dezvoltării României și a prezenței sale active pe plan internațional:

„Participant și conducător direct al vastului proces de transformări innoitoare, revoluționare, președintele Nicolae Ceaușescu și-a pus pecetea personalității sale pe toate marile prefaceri din România, atât în domeniul politic, cit și în cel economic, în activitatea social-culturală, în dezvoltarea și perfecționarea democrației socialiste, a funcțiilor statului”.

„Prin Ceaușescu, România a intrat pe marea scenă politică a lumii [...] nu există nici o problemă mondială — indiferent de natura ei — în care cuvântul României să nu se facă auzit prin reprezentantul său cel mai autorizat”.

Este sintetizată, în aceste două citate reproduse din prefața la volumul **NICOLAE CEAUȘESCU — ROMÂNIA ȘI LUMEA CONTEMPORANĂ**, contribuția determinantă a tovarășului Nicolae Ceaușescu la edificarea unei României noi și la afirmarea ei pe arena internațională contemporană.

Interviuri acordate de președintele României

Televiziunii mexicane de stat — „Canalul 13”. Criza energetică și relațiile dintre țările lumii — aceasta a fost tema interviului solicitat tovarășului Nicolae Ceaușescu de către trimisul special al Televiziunii mexicane de stat, Abel Enrique Magana Campuzano. Răspunsurile evidențiază faptul că — situată într-un context mai larg — actuala criză energetică mondială constituie sursa unor anumite incordări în viața internațională, implicând accentuarea contradicțiilor între diferite țări sau grupări de țări, care duc o politică de reimpărțire a zonelor de influență, mai cu seamă asupra zonelor petrolifere ale lumii. Ieșirea din actuala criză este posibilă prin instaurarea unor relații noi între state, bazate pe deplină egalitate și echitate, prin efortul comun de a folosi rațional energia și petrolul și de a găsi noi surse de energie. „Deci — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu în interviul acordat — ieșirea din această criză impune ca o necesitate obiectivă întărirea colaborării internaționale în toate domeniile — inclusiv în domeniul cercetării — o politică de pace, de destindere, trecerea la dezarmare și la reducerea cheltuielilor militare, alocind o parte însemnată din fondurile economisite pe această cale pentru soluționarea problemelor complexe ale subdezvoltării, ale energiei, ale asigurării progresului economic și social”.

Săptămânalului de politică externă „New Outlook”, din Tanzania. În interviul acordat de președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, redactorul-șef al săptămânalului tanzanian, Joseph Kamuzora, sint cuprinse, într-o largă arie de probleme, perspectivele relațiilor României cu țările continentului african, noua ordine economică internațională, stadiul luptei de eliberare în zonele lumii unde colonialismul și opresiunile sint încă simțite, obiectivele principale ale mișcării de realiniere, securitatea europeană ca factor important pentru pacea întregii lumi.

Subliniind cursul ascendent al relațiilor României cu marea majoritate a țărilor africane, președintele Nicolae Ceaușescu a arătat că ele se înscriu în procesul complex al edificării unei noi ordini economice internaționale, care să asigure lichidarea subdezvoltării și progresul economico-social al fiecărei țări în curs de dezvoltare. Dezideratul nu este posibil însă fără lichidarea dominației coloniale și imperialiste, fără asigurarea deplină a independenței tuturor națiunilor.

Caracterizând drept foarte bune perspectivele relațiilor româno-africane, președintele României socialiste apreciază, în interviul acordat, posibilitățile largi ale dezvoltării cooperării economice, precum și pe acelea ale colaborării din domeniul științei, învățămîntului, culturii. Sint căi care deschid, la rîndul lor, noi perspective „pentru întărirea solidarității și colaborării pe plan internațional”, luptei „pentru o politică de independență, destindere și pace, pentru o lume mai dreaptă și mai bună, în care fiecare națiune să se poată dezvolta liberă, independentă”.

Cotidianului elvețian „Der Bund”. Răspunzînd întrebărilor redactorului-șef al ziarului din Berna, dr. Paul Schaffroth, președintele României evidențiază principalul obiectiv al politicii externe românești — dezvoltarea relațiilor cu toate statele lumii, pe baza deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, colaborării reciproc avantajoase, nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța. Complexa, dar imperios necesară problemă a dezarmării generale, și în primul rînd a dezarmării nucleare, posibilitățile instaurării unei păci globale în Orientul Mijlociu, normalizarea și dezvoltarea relațiilor de colaborare și prietenie dintre Uniunea Sovietică și Republica Populară Chineză, criza energetică, problema neutralității, ca și perspectivele evoluției relațiilor helveto-române au format de asemenea obiectul acestui interviu care reafirmă poziția constructivă a României în probleme de o atât de largă audiență în viața lumii contemporane.

Cronica

Festival internațional de poezie

● Uniunea Scriitorilor cu sprijinul Asociației scriitorilor din Craiova, Comitetului județean de cultură și educație socialistă Dolj și Editurii „Scrisul românesc”, a organizat între 21—25 septembrie un „Festival internațional de poezie” în municipiul Craiova. La festival, au participat din R.P. Bulgaria, Mihai Berberov și Nikolai Zidarov; din R. S. Cehoslovacă, Gustav Hupka și Karel Cvazn; din R.D. Germană, Annerose Kitchner; din R.F. Germania, Hanne F. Iuritz; din R.S.F. Iugoslavia, Alexandar Seculic, Bóndör Pál, și Tócsa Sarov; din R.P. Polonă, Jerzy Lesław Ordon; din R.P. Ungară, Ferenc Mathyas și László Gyóri și din U.R.S.S. Nikolai Dorize și Larisa Tarakanova. Din țara noastră, au participat scriitorii Ion Hobana, Marin Sorescu, Balogh József, Romulus Cojocaru, Mihai Dușescu, Sina Dănculescu, Ilarie Hineveanu, Ion Ionescú, Draga Mirianek, Darie Novăceanu, Corneliu Sturzu, Romulus Vulpescu și Dan Rotaru.

„Baladele Dunării”

● La Galați, s-a desfășurat a doua ediție a Festivalului-concurs de creație și interpretare pentru poezie și muzică tinărie „Baladele Dunării”. Organizat de Clubul tineretului din Galați, în colaborare cu ziarele „Scintela tineretului” și „Viața Nouă” și revistele „Luceafărul” și „Indrumătorul cultural”, această manifestare a fost dedicată Congresului al XII-lea al Partidului și sărbătoririi a 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent.

La concurs au participat numeroși tineri poeți din cadrul ceneclurilor literare din București, Timișoara și județele Ialomița, Dimbovița, Brăila, Bacău, Brașov, Constanța, Mehedinți, Bistrița-Năsăud, Galați și interpreți de muzică de la casele de cultură ale tineretului. La recitalurile organizate și-au dat concursul, de asemenea, cunoscuți cântăreți de muzică ușoară și formații din București și Galați. Au fost prezenți scriitorii Nicolae Dragoș, Ion Chiriș, Sterian Vicol, Viorel Sâmpeteanu, George Retaru.

Întilniri cu cititorii

● Nicolae Dragoș, George Chiriș, Viorel Cozma, la Filatura Balotești; Petre Ghelmez, Nicolae Ioana, Ion Iuga, Gheorghe Istrate, la Intreprinderea cinematografică București; Constantin Nisipeanu, Adrian Cernescu, N. Rădulescu-Lemnar și Gh. Nica la taberele de pionieri Păușa și Cozia, Vileca; Octav Sargețiu, la Complexul U.G.S.R. din Amara (în cadrul acțiunii „Scriitorii despre meșteșugurile natale”); Florin Costinescu, George Zarafu, Ion C. Ștefan la Școala generală nr. 20 din Capitală; Al. Gheorghiu-Pogonești, Gheorghe Onica, Th. Oprea, Petre Protopenescu, Ionel Protopenescu, la Intreprinderea de fabricație „Titan” și la grădinița de copii a Oficiului farmaceutic nr. 2 București; George Păun, la căminul cultural din Popești Leofdeni, Casa de cultură „N. Băcescu” sectorul 4 și Biblioteca din comuna Aninoasa, județul Dimbovița; Valeria Deleanu, Gabriel Bacovia, Aurel Cămpăneanu, Constanța Bădicel, Vasile Andronache, la Muzeul pompierilor din Craiova.

Decada cărții românești

● Consiliul Culturii și Educației Socialiste, în colaborare cu Centrula editorială și Uniunea Scriitorilor, organizează între 1—10 octombrie 1979, în întreaga țară, „Decada cărții românești”. Această tradițională manifestare prevede, între altele, numeroase întâlniri cu cititorii, lansări de noi apariții editoriale în cadrul unor zile speciale ale editurilor și saloane ale cărții în orașele Brașov, Constanța, Baia Mare, Botoșani, Iași, Sibiu, Tîrgoviște și Tîrgu Jiu. De asemenea, vor fi organizate în întreprinderi și instituții expoziții de carte și standuri cu vânzare. Între altele, va fi prezentat volumul omagial „Izvoare nescacate” și se vor lansa noi lucrări de poezie, proză, critică și istorie literară, teatru etc.

Cenacluri literare

● La Casa de cultură din Caransebeș s-a desfășurat o consfățuire dedicată apariției următoarelor două numere ale caietului literar „Jurnal” ce apare cu sprijinul ceneclului „Mihail Halic” din acest oraș. Au participat: Ion Oarăsău, Corneliu Ștefănescu, Horia Vasilescu, Nichifor Nihața, Alex. Horvath, Nicolae Cristescu, H. Klein, Luca Iacobici.

● Cenaclul literar „Al. Philippide” al tineretului din sectorul 3 al Capitalei și-a reluat activitatea printr-o manifestare festivă. După cuvîntul lui Ion Stanciu Stănculescu, au citit din poeziile lor Vasile Bunea, Carmen Cheles, Eugen Ciulescu, Gheorghe Cochet, Ladislau Cocis, Laura Mihaela, Ioana Militaru, Gabriel Mircescu, Cristian Șisman. Și-a dat concursul grupul muzical „Magistral” și cântăreții de muzică folk al ceneclului, care au interpretat melodii pe versuri de Al. Philippide.

Al. Cienciu a prezentat un grupaj de caricaturi și epigrame.

● În incheiere, George Muntean a evocat personalitatea lui Al. Philippide, prezentînd totodată volumul de poezii „Vis și căutare datorat marului scriitor, volum apărut recent la Editura Cartea Românească.

Seară literar-muzicală

● Sub auspiciile Universității cultural-științifice București, în sala Dalles a avut loc o manifestare literar-muzicală susținută de ceneclul „Tudor Musatescu”. Cuvîntul introductiv a fost rostit de poetul Nicolae Dragoș. Au participat Sin Aron, Eugen Cojocaru, Ionel Gologan, Teodor Marica, D.C. Mazilu, Octav Sargețiu, Gabriel Teodorescu. A prezentat Barbu Alexandru Emândi.

GHIOCEL CONSTANTINESCU

A încetat din viață, la Ploiești, cunoscutul epigramist, membru al Ceneclului „Cincinat Pavelescu”, fostul avocat Ghiocel Constantinescu. A fost și un poet de talent:

Rondelul marilor plecări

„În țara umbrelor prelungi
Atîți prieteni au plecat...
Și mi-e urît. M-am innopat.
Și singur stau în ceasuri lungi.

Un glas din veacuri i-a chemat
Pe-ascuse căi, pe negre dungii...
În țara umbrelor prelungi
Atîți prieteni au plecat.

Te-nvață glasul cu s-alungi
Uritul neînduplecat:
Să calci în umbră, apăsător...
Cu greu pornești, ușor ajungi
În țara umbrelor prelungi.”

Ș. C.

● Constanța Buzea — **PLOI DE PIATRA**. Din noul volum al poetei, transcriem **Melancolie**: „Era un deal, eram ca nucii tineri / Cu piele de argint și fruct sărac. / O, cit aș fi-nșurat numele Vineri / Șoptit în somnul roșu-al unui mac. / Fum, lin, păstrînd tiparul vieții arse / Într-un incendiu automatic, seara, / Gri disperat, poveri de răni întoarse, / Lacrimi căzînd, mișcînd cu lacrimi moara.” (Editura Albatros, 162 p., 6,25 lei, 8 700 ex.).

● Al. Căpraru — **MAREA AUTOBIOGRAFIE**. Reținem din poemul titular: „Mai am puțin. Hortașul e aproape / Spre cer am să mă-nțorc? / Ori spre pămînt? / Ce taină mai rămîne? / De zătină / Plecare mea, la ultimul cuvînt?” (Editura Eminescu, 184 p., 13,50 lei, 3 000 ex.).

● Ecaterina Tarălungă — **SECVENTE CRITICE**. Lucrarea își propune să discute cîteva aspecte (secvențe) ale metodelor actuale utilizate în critica noastră literară, comparînd diferite puncte de vedere, soluții, tendințe. Cercetarea năzuiește spre definirea unui concept de critică literară românească. (Editura Cartea Românească, 208 p., 7,50 lei, 2 130 ex.).

● Alexandru Ruja — **VALORI LIRICE ACTUALE**. Cartea intenționează, se arată în Argument, „să surprindă cîteva dintre direcțiile principale pe care evoluează poezia contemporană, mergînd nu pe un criteriu al generațiilor, ci pe o interferență a lor, în funcție de apropierea structurilor lirice”. (Editura Facla, 185 p., 6,75 lei, 3 440 ex.).

● Corneliu Ștefan — **AVENTURILE TEZAU-RULUI „CLOSCA CU PUI DE AUR”**. Incursiuni în istoria poporului nostru, cu vădite intenții beletristice. (Editura Sport-Turism, 160 p., 8,50 lei, 10 000 ex.).

● Constantina Caranfil — **VIATA DE DIMINEAȚA PINĂ SEARA**. Volumul de proză — debut — este recomandat de Al. Călinescu: „Notăta percutantă, lirismul vibrant al multor pasini, franchețea confesiunii, conferă acestei proze prospective și autenticitate”. (Editura Junimea, 208 p., 6,25 lei, 10 000 ex.).

● Nicolae Stănculescu — **BABILONUL DE NISIP**. RABILONUL DE SUB UN MOTTO din Grigore Ureche) este a doua carte a autorului (Urme, 1977). (Editura Cartea Românească, 294 p., 10,50 lei, 10 180 ex.).

● Arié Grünberg-Matlitch — **IPOTEZE ANALITICE**. Drumul preanunțat de autor în analizele sale literare (texte din Shakespeare, Racine, Ibsen, Diderot, Eminescu, Sadoveanu etc.) este al „întoarcerii la text”, al „aproperării nemijlocite față de creația literară”. (Editura Dacia, 194 p., 6,50 lei, 3 550 ex.).

● Costache Olăreanu — **UCENIC LA CLASICL**. File de jurnal (1949—1953) completate cu o suită de crochieri satirico-umoristice (Portrete și alte scrieri). (Editura Cartea Românească, 238 p., 7,75 lei, 8 370 ex.).

● Paul Tutungiu — **DRUMUL HOȘILOR**. Volumul întâi al romanului anunțat ne avertizează că „este și un roman istoric. Multe din paginile lui sint scoase din diferite arhive, mai vechi și mai noi. Personajele din evul mediu sint reale. Ele nu pot fi altceva și altcineva, cu toate că, cine stie de cite ori, fără nici o dezlegare, imaginația scriitorului s-a adăugat documentelor și faptelor vremii...” (Editura Albatros, 326 p., 11 lei, 21 700 ex.).

LECTOR

Al XII-lea Congres al P.C.R.

Un program realist al fericirii

„**S**COPUL suprem al întregii politice a Partidului Comunist Român, de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate, și de trecere la comunism, — se spune în **Proiectul Programului-Directivă de creștere a nivelului de trai în perioada 1981-1985 și de ridicare continuă a calității vieții** — îl constituie asigurarea bunăstării materiale și spirituale a poporului, sporirea gradului de civilizație, ridicarea continuă a calității vieții.” Anii socialismului au realizat în această direcție adevărate miracole, înfăptuind în 35 de ani cât nu s-a înfăptuit într-o întreagă istorie mașteră și aspră. Au înflorit toate domeniile economiei naționale, s-a dezvoltat fără precedent învățământul, știința și cultura, s-au rezolvat probleme esențiale, încalcate și complicate vreme de secole. Mai presus de toate a apărut un om nou, liber și stăpîn pe soarta sa într-o țară liberă, independentă și suverană. Civilizația și cultura au pătruns cu pași mari și rezezi în toate sectoarele vieții, pînă în cele mai îndepărtate cîtune. Concomitent cu progresele obținute în toate domeniile au crescut continuu veniturile populației. Venitul național a sporit în perioada 1950-1978 de 13 ori.

Dar lucrul cel mai important este creșterea însușită și înmiată a „venitului” de omenie și frumos, de bine, generozitate și adevăr, de etică și echitate socialistă pe cap de locuitor. Creșterea puterii de cunoaștere și autocunoaștere, de educare și instruire a omului, de afirmare în viață a revoluției tehnico-științifice, de participare a tuturor celor ce muncesc la conducerea societății, reducerea săptămîinii de lucru, protecția și ameliorarea mediului înconjurător sînt factori de bază care vor contribui cu prisosință la fericirea și bunăstarea constructorilor socialismului, la formarea omului nou cu o înaltă conștiință revoluționară, cu un vast și luminos orizont de cultură.

Pentru plămădirea acestui om nou, valoarea cea mai de preț a vieții, a unui om despovărat de prejudecăți idealiste, de spaime și nedreptăți multisekulare, de naivități utopice, literatură și artă, cultura și știința, în genere, sînt chemate să-și aducă o contribuție tot mai substanțială, asigurîndu-i o hrană spirituală pe măsura exigențelor și nevoilor sale. E unanim recunoscut faptul că de peste 100 000 de ani de cînd se pare că pe pămînt a apărut omul înzestrat cu gîndire abstractă, unul din visurile sale cele mai statornice a fost, fără îndoială, atingerea fericirii prin depășirea continuă a condițiilor sale de existență, în luptă aprigă cu intemperiiile naturii, cu mediul înconjurător, cu propriile sale instincte și patimi viscerale. De o sută de milenii, **Fericirea** a licărit permanent în ceața și bezna timpurilor, ghidînd, ca o stea polară, eforturile, jertfele, gîndurile și sentimentele omului care a visat-o, a rîvnit-o, a murit pentru ea dar rareori

a atins-o. În societățile în care **homo homini lupus**, fericirea reală a fost și este de neatins. Văzînd că realitatea nu i-o oferă, Omul și-a imaginat în asemenea societăți bazate pe exploatare bunăstarea rîvnită, în basme și în utopii, care rămîneau însă neconținut în lumea lui **cum aș vrea să fie**.

Bunăstarea reală a oamenilor n-a fost practic posibilă pînă cînd imaginația lor n-a coborît din lumea lui **cum aș vrea să fie**, în lumea lui **așa este**. Fericirea nu poate fi o iluzie deșartă ci o realitate, cucerită și înfăptuită de om. Ea și bunul trai nu cad din cerul promisiunilor mincinoase ca o pară mătăiașă; ele trebuie realizate prin munca tuturor, prin eforturi susținute, prin folosirea la maximum a conștiinței și științei omului. Fericirea poate fi întreagă și reală cînd e nu numai a unor imbui-bați ci a tuturor celor ce trudesc. Știința și conștiința oamenilor, instituțiile de artă și cultură sînt chemate — prin documentul la care ne referim — să le cultive și să le îmbogățească permanent pentru plămădirea omului nou, eliberat de utopii, cunoscător al realităților concrete ale existenței și al fericirii reale. Un om care știe că fericirea nu se măsoară numai cu trista stomacului, ci și cu înălțimea idealului moral, știința și cultura omului.

Pentru realizarea creșterii nivelului de trai și de ridicare continuă a calității vieții, Proiectul Programului-Directivă prevede întărirea și îmbunătățirea muncii politico-educative a organelor și organizațiilor de partid, lărgirea sferei de participare a oamenilor muncii la edițiile viitoare ale Festivalului Național „Cîntarea României” pentru stimularea talentelor și energiilor creatoare ale întregului popor, pentru promovarea creației culturale și tehnico-științifice de masă, pentru înflorirea artei și culturii noi, socialiste. Se cere o artă revoluționară, de o înaltă ținută artistică, în stare să participe eficient la formarea omului nou, la unirea eforturilor întregului popor în realizarea politicii interne și externe a partidului și statului nostru.

Proiectul Programului-Directivă de creștere a nivelului de trai în perioada 1981-1985 și de ridicare continuă a calității vieții ne mobilizează prin clarviziunea, concretețea și realismul său, ne solicită participarea activă, lucidă și conștientă a inteligenței și muncii noastre la făurirea propriei fericiri și bunăstări aici, în România socialistă, și nu în utopice raiuri cu porțile veșnic închise. Frumusețea fericirii noastre constă în faptul că este reală și ne-o făurim singuri, nu așteptăm să ne pice din cer.

E ceea ce literatura și arta noastră au demonstrat și se cere să mai demonstreze frumos și convingător.

Ion Dodu Bălan

Sub zodia simțului istoric

TIMPUL ne ritmează existența, tot așa cum noi înșine, prin modul nostru de a exista, ritmăm timpul. De mult nu se mai mulțumește omul să trăiască, exclusiv, ca spectator al modificărilor din jurul său — el fiind, în fond, singurul care știe că viețuiește într-o lume permanent schimbătoare. Știînd, descoperînd legile evoluției, perfect capabili să stăpînim timpul, îl folosim în favoarea noastră, în loc să-i suportăm, doar, consecințele. S-ar putea discosa un timp care se scurge și alt timp pe care-l consumăm, cu alte cuvinte, depinde numai și numai de noi ca, prin efort și raționalitate, să fim stăpînii condițiilor fundamentale ale propriei existențe. Și mai mult chiar: al existenței generațiilor care ne vor succede. Societatea socialistă se bucură de asemenea privilegiu.

Acum, cînd se apropie momentul desfășurării lucrărilor celui de al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român, printre documentele ce vor fi dezbătute se numără și **Programul-Directivă de creștere a nivelului de trai în perioada 1981-1985 și de ridicare continuă a calității vieții**, recent dat publicității. Este un document care, pe temeiul realizărilor de pînă astăzi, trasează liniile de perspectivă ale bunăstării noastre și a copiilor noștri, ținînd cu precădere seama de om și de nevoile sale, întemeindu-și calculele pe un criteriu vital: **munca!** Valoarea lui specifică rezidă, tocmai, în **ansamblarea ansamblului** de domenii atât de diferite, care, laolaltă, alcătuiesc existența curentă a individului, conferindu-i acesteia și **calitatea** pe care o are. Angrenajul înlăuntrul căruia fiecare reprezintă o roțiță de preț înscris astfel acțiunea noastră creatoare într-o perspectivă temporală, furnizîndu-i din vreme mijlocul necesar pentru a putea trimite, cît mai departe, chiar peste orizontul imediat, o privire lucidă, penetrantă: posibilitatea de a privi cu exactitate și certitudine în viitor se înregimentează printr-o compo-nentele aceleiași calități a vieții pe care ne-am făurit-o și spre care tindem.

Saltul calitativ implică acumularea și, din acest punct de vedere, avem cu ce ne mindri. Omul însă, prin natura sa, după succesele obținute, dorește să atingă alte trepte, firește superioare, în muncă, în existența-i multilaterală. Pentru anii care vor marca prima jumătate a deceniului IX, **Programul-Directivă** prevede intrarea societății românești într-o fază definită prin: puternică afirmare a revoluției tehnico-științifice; trecere la o nouă calitate în toate compartimentele de activitate; creștere a bunăstării și a nivelului de civilizație socialistă. Totul însă hotărîtor depinzînd de modul armonios în care colectivitatea, pe ansamblul ei, va acționa în vederea asigurării acestui înalt ritm de creștere: a economiei naționale, a produsului social, a venitului național! Numai astfel vor spori neconținut veniturile oamenilor muncii, ca și pensiile, alocațiile de stat pentru copii; vor fi mărite cheltuielile sociale-culturale; va progresa desfacerea de

mărfuri și prestarea de servicii; ritmul construcției de locuințe și echiparea tehnico-edilitară a localităților va apăsa de asemenea; durata săptămîinii de lucru se va reduce; protecția și ameliorarea mediului înconjurător se vor amplifica. Sub semnul tradiționalei hărnicii românești, eliberată social și național, de orice piedică.

Desigur pentru un scriitor, orice nivel temporal — trecut, prezent, viitor — își are valoarea lui inestimabilă. Unii dintre noi ilustrează, în opera lor, trecutul, acordîndu-i desigur înțelesuri prezente; alții investighează prezentul și-l recrează, în pagina scrisă, cu evidente cîștiguri în planul perspectivei; alții imaginează, pe terenul solid al trecutului / prezentului, chiar un viitor de dincolo de viitor, științifico-fantastic... Oricum, indiferent de multiplele ipoostaze ale creației scriitoricești, esențial rămîne statutul pe care-l avem în existența colectivității din care facem parte: pătrunzînd în miezul sensibil al lucrurilor, proiectîndu-i semnificațiile în conștiința cititorului, a spectatorului de teatru sau film, a ascultătorului de cîntece cu text, și așa mai departe, scriitorul îndeplinește un rol esențial, plin de răspundere; el contribuie, pe măsura talentului și a muncii sale, la întocmirea **mitologiei comune** la care se referă și **Programul-Directivă**. De aceea se și prevede sporirea — în cincinalul 1981-1985, față de cel prezent — cu 26 la sută a cheltuielilor pentru cultură și artă, anume pentru a se lărgi baza materială, în raport cu creșterea nivelului de cultură a populației: alte cinematografe, case de cultură, cluburi; televiziune în culori; un sector de emisii radio la București; studiouri de radio-televiziune la Iași și Cluj-Napoca; producție de filme, pînă în 1985, de 50-60 lung-metraje anual; mărirea producției editoriale, a presei, simultană cu modernizarea industriei poligrafice; și cum timpul liber se va îmbogăți, prin reducerea duratei săptămîinii de lucru, o serie de prevederi vizează cultura fizică și sportul...

Așadar, aportul scriitorilor — în frontul comun — este de a pune, în continuare, în slujba calității vieții, forța înțelegerii și ogîndirii realităților complexe, sprijinînd activ ceea ce urmează a fi înfăptuit, și pe calea nuanțată a apelului la simțăminte, la conștiință. Iată, întocmai, imperatiile documentului programatic la care m-am referit: munca politico-educativă trebuie să asigure îndeplinirea **Programului-Directivă de creștere a nivelului de trai și de ridicare continuă a calității vieții!** Scriitorul duce o asemenea muncă, permanent; desăvîrșind-o, aportul său va fi și mai decisiv în strădania generală de forjare a unui om nou, înaintat, care privește împreună cu ceilalți în aceeași direcție; și care, muncînd în același scop, este pe deplin în stare să traducă în **faptă** cele mai cutezătoare proiecte.

Sub zodia simțului istoric, viitorul e al nostru!

Mihai Stoian

IZVOARE NESECATE

POEZII
ROMÂNIEI
SOCIALISTE
OMAGIUL
ELIBERAREA
PATRIEI

SUB UN titlu mai mult decit simbolic, Uniunea Scriitorilor, poezii săi au omagiat împlinirea a 35 de ani de la Eliberarea patriei; antologia, de curind apărută (realizată de Violeta Zamfirescu și Aurel Martin, lector Cornel Popescu, prezentarea artistică Constanța Vulcănescu, Ed. Cartea Românească, 1979, 272 p.), reunește în unanimitate toate virstele lirice ale țării. Poemele inscrite în acest elocvent document al sensibilității și adevărații sint cel mai sincer omagiu adus patriei și partidului, adus trecutului, prezentului și viitorului României. Cea mai adecvată definiție a acestui omagiu o face chiar președintele Uniunii Scriitorilor, George Macovescu, în dedicația cu care se începe cartea: „...patria este vintul care bate, este pădurea care vuisse, este muntele care tace, este cimpia care geme, este izvorul care susură, este soarele și luna și stelele care ne stau deasupra, este răsufierea furnalelor, este duduitul mașinilor, este zumzetul ogoarelor, este risul copiilor, este cîntecul o leagăn al mamelor, este chinul poezilor, este «Mai am un singur dor», este «Rapsodia română», este «Coloana Infinită», sint Dumitrițele lui Luchian, sintem noi toți, cei douăzeci și două de milioane».

Cartea se deschide cu un poem de Mihail Cruceanu, luptător politic din ilegalitate, decanul de virstă al poezilor români (dacă trecem peste faptul că mai este în viață și simbolistul Eugen Ștefănescu-Est, născut în 1881) și se desfășoară în ordinea generațiilor lirice, de la septuagenarii Sasa Pană, Radu Boureanu, Mihai Beniuc, la poezii generației războiului (Geo Dumitrescu, Șt. Aug. Doinaș, Ion Caraion); și de la Nichita Stănescu

Izvoarele necesitate ale poeziei

la Adrian Păunescu pină la cei mai tineri, printre care Dorin Tudoran, Daniela Crăsnaru, Mircea Dinescu sau Dan Verona. Lingă generațiile poezilor de limbă română se alătură generațiile de poezi reprezentanți ai naționalităților conlocuitoare: Meliusz Jozsef, Holló Ernő, Franz Johannes Bulhardt, Toth István, Márki Zoltán, Jiva Popovici, Hans Schuller, Bartis Ferenc, Jancsik Pal, Lászlóffy Aladar, Magyari Lajos, Oláh István etc.

CA TIPOLOGIE poemele omagiale au urmări în mod didactic o emă anume, nici nu se încadrează în mod programatic în tiparul unor specii festive ca imnul și oda; privită din acest punct de vedere, antologia este o carte variată și spontană, iar înțelegerea de nume și titluri duce la o unitate ideatică prin mesaj.

Poemul lui Mihail Cruceanu (*Jocul cu viața*) e o notație aproape simbolistă, pe cînd versurile lui Radu Boureanu (*Anii de luptă*) sint un fragment de „reportaj liric” realist, dintr-un București al grevei și luptelor muncitorești: „Pe străzi trecînd, ciudat ritm / Cu-n pas normal, cu altul sec / Parcă scandau protestul lor / Lemnos, sonor / Pe sub triumful arcului / Cu chipurile doamnei și-al mornarului, / Ei se tirau pe apucate / Cu bratul și piciorul dus / Din cioturile-n care nu-s, / Sub putreda manta decolorată / Cum sint păsările de mazăre uscată, / Și cum treceau eroii, pe străzi în București / Cădeau cortine albe, perdele pe ferestri.”

Dacă în cîntecul său Mihai Beniuc proclamă libertatea principiiu politic al istoriei (*Să nu dai libertatea pe nimic!*), Geo Bogza binecuvîntează „fiecare fir de iarbă” al Bucureștiului eliberat: Mihnea Gheorghiu își imaginează viața cea nouă ca o mare cu gigantice talazuri (*Noi și marea*), iar Teohar Mihalăș înaltă o odă limbii române.

Ne înfilim aici cu una din cele mai frumoase poeme politice din lirica lui Geo Dumitrescu: „Dar priviți-mă-n ochi, rîspicat, Cîntăriți / cit mi-e umbra de-naltă și lumina de grea, / măsurăți-mă drept și-o să știți / că garoafele-s roșii și din pricina mea...”. Închinarea la Eroii țării semnată de Ștefan Aug. Doinaș are structură de odă-n metru antic: „Ci rareori pilpiie mierea pe buzele noastre, / Și tot ce rostim s-a rostit din adînc, / lăcrimată, / înainte de lacrima noastră, e apa, / iar Patria — strigătul lor.” Osmoze-le lui Ion Caraion sint o alegorie condensată a existenței românești contemporane: „...sosește de cînd sosește

apa / respir de cînd respiră vîntul / mă rog de cînd se roagă-n cîntul / viorii, liniștea și graba / și focul turbure și seama / sacralității de țarină / mă-ngin de cînd lumea-i îngină / acestei glii, thanatograma / și beau de cînd se bea ființă / visînd de cînd visează pomul, / acolo-n marea mea cîntă — / trăiesc de cînd trăiește omul.”

Victor Felea declară că „Poetul e totdeauna un tinăr bătrîn / Blind surizînd la cîna de taină a lumii”, iar Nina Cassian face un figurativ „Portret de comunist”: „Arzi, deci există! Ce vilvătăi, ce rug superb sint anii tăi! // Dacă-ai pieri și iar te-ai naste, / în acest semu te voi cunoaște: / trecut prin flăcări, pur, subțire, / — și mistuit în omenire...”.

Poezia oferită de Leonid Dimov e o miniatură a unei intimități de interior românească familiar și stenic: „Simțit-am iar cum ne cuprinde chef / Să dăm cu pămătufe prin odaie, / Ci amîndoi la ovoid gherghef / în galben coasem luieri de vâpaie.” (*Lucru de mină*). Tudor George, în contrast, oferă o cantată patetică „a sacrelor sorginți”: „Extatică, în marea ta, / Lupoaița mea simbolică, te-aseamăn / Cu-acei dracon-stindard din Dacia; / Un lup-balastr-fratele tău geamîn.”

Vasile Nicolescu se adresează țării, tuturor minunilor firii, începînd cu „lujerul de crin al dimineții”: „pe toate-ți scriu și mă imprim cu-aldine, / inima mea de foc îți aparține!”. Ion Horea visează într-un trecut plin de iubire: „Vălmășirilor nu-s / Potrivit după fire, / Și străbat mai presus / Doar tărîmul Iubire, // Și pornesc înapoi / Către locuri neclare, / După-un zeu Litovoi, / După Gelu călare...”.

O surpriză e fragmentul de epopee (*Dacia*), publicat de Aurel Covaci: „Pios cînd genunchii mi-i plec pe străbuna mea vatră, / Zamolxis, vreau umbra în zeul ce-ai fost să-ți preschimbi! / Legende din veac dăltuiască-se-n file de piatră / Și anticul vin să-și picure-arama pe buze și limbi! / Tu, muză, strămoșii cîntîndu-mi, te fă idolatră, / Dar cit nu va fi prin cortul august să mă plîmbi, / În care-adunați cu Traian capi de oști temerari-s, / Să bem apă vie din matca sfîntului fluviu Dunaris!”

PINTRE poemele omagiale e citabilă emblematica *Elegia VIII-a* de Nichita Stănescu: „A te sprîngi pe propriul tău pămînt / cînd ești sîmîntă, cînd iarna / își lichefiază oasele ei albe și lungi / și primăvara se ridică.”

Ion Gheorghe vorbește despre bărbății tineri ai țării (*De tineri*): „Eu primii cu multă bucurie venirea / La putere a bărbăților tineri, / Și acum văd cu tristețe cum încăruntesc / Și ei după obiceiul pămîntului — / Căci de tineri albeu voievozii, / Și tot de tineri încăruntesc bărbății / politici ai țării.”

Marin Sorescu, pornind de la ideea de perfecțiune a sferei afirmă că „pe acest pămînt care are formă de sferă, / Totul trebuie să fie perfect.” Nicolae Dragoș salută apariția unui oraș nou: „Zveit, răsare pe Zare orașul cel nou... / Celor ce sint chipul îi spune din ferestre deschise / Poetul urcă-n cetatea luminii cu luna ascunsă-n stilou / În numele a o mie și una de vise...”.

Trebuie semnalate monumentele lui Ion Lotreanu („Ce sint munții, dacă nu statui, / Spicele și iarba ce foșnesc în cale? / Florile sint iriși pe retina cui?... / Riurile sint statuii orizontale.”) sau alegoriile lui Dan Mutașcu („Lumina faptei noastre se numește / Brîncuși, Enescu, Eminescu”).

Constanța Buzea semnează un foarte original *Colind*: „Ar fi să aducem aminte un sfat din bătrîni către furi, / Pămîntul acesta cîminte inghite cu sute de guri.” Ioan Alexandru înaltă un *Imn* Albei-Iulia: „Buciumele ies în zori de zi / Trase pe umeri albi de mireasă / Și cînd se varsă jalea lor din Munți / Mi-roase-a vesnicie-n fiecare casă.”

Păunescu elogiază o dulce din „colină / p-a cărei margînime trece-un riu / Și să mă dau luminii în desfriu / Cu lapte de văzduh și de lumină.” Marin Mincu rostește un *discurs* dăcic *impotriiva morții*, Adrian Popescu aclamă voința chthonică a peisajului românesc („Să mergi spre dealurile verzi, / să pui o creangă într-o carte, / printre mizezme să te pierzi”), Dan Verona se descoperă un copil în fața poeziei etc.

Am încercat ca, printr-o suită de citate semnificative, să surprîndem în primul rînd conținutul acestei valoroase antologii prin care poezii s-au prezentat la marea sărbătoare. Fără să fie festivă, antologia figurează un omagiu sincer, diversificat în mod original. Noi n-am putut cita decit o parte din poemele și din autorii prezente; cititorii vor putea reține și alte secvențe lirice și se vor încanta și de frumusețea tehnografică, de zile mari, a cărții.

Emil Manu

NE-AM obișnuit — dintr-o inerție de care, conștienți fiind, încercăm să ne eliberăm — cu acele cărți de literatură comparată care fac explicită o relație între cel puțin două zone de cultură sau care urmăresc etapele transformării unui mit, motiv, teme, în respectabile desfășurări de erudiție. Oricît ar fi de bine întemeiate pe documente pe care le interpretează și le prelucerează cu un „ochi” modern, oricît ar deplasa accentul într-o plauzibilă relație de determinare de pe emițător pe receptor, studiile comparatiste clasice — chiar dacă nu s-au abordat pină la epuizarea legăturilor bilaterale dintre literatură sau compartimentele din inventarul motivelor universale — riscă să îmbătrînească sau să rămînă instrumente anexe la studiul istoriei literaturii naționale. Lucrul în sine ar putea fi combătut ca o prejudecată, dacă nu ar traduce o realitate care de mai multă vreme pune sub semnul îndoielii statutul comparatistice literare. De aici încercările de a sparge tiparele, de a face suple metode, de a extinde domeniul acestei discipline necesare, de neignorat, prin perspectiva conexiunilor asupra fenomenului cultural universal. De aici impulsionarea regeneratoare primite din domeniul istoriei mentalității, al relațiilor internaționale care au revitalizat, justificîndu-le utilitatea, studiile comparatiste contemporane. Este direcția de orientare pe care o recomandă

*) Alexandru Duțu, *Modele, Imagini, Privelisti. Incursiuni în cultura europeană modernă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979, 269 p.

Comunicare și comparare

noua carte a lui Alexandru Duțu*) care propune, în lumina discuției de principii și metode din prima secțiune, o incursiune în cultura română și europeană modernă.

Fără a fi în mod explicit (= tradițional) o lucrare de literatură comparată, *Modele, Imagini, Privelisti* — un ansamblu unitar structurat pe secțiuni interdependente în care se expune, se discută și se ilustrează problema centrală a comunicării între civilizații deosebite — aparține prin esență și concepție studiului comparat al culturilor. Nu mai este, desigur, vorba de acele raporturi pozitiviste detectabile (influențele), de paralelisme sau de motive itinerante, ci de posibilitatea reconstituirii — pe baza identificării unei scheme mentale istoric determinate — și a comparării modelelor culturale dintr-o anumită societate, așa cum se degajează ele din structurile culturii orale, scrise și figurative. Judecată comparativă, dar nu pe treapta simplă cantitativă, ci la nivelul etapelor istorico-culturale care, fiecare constituită prin conștiința de sine, generează modele cu valoare exponențială, raportabile deopotrivă în diacronie, modele din interiorul aceleiași arii, și în sincronie, modele din ariile civilizațiilor de contact sau îndepărtate. Ni se oferă în această carte, pe lingă secțiunile analitice în care se investighează modele culturale autohtone și străine, se explică formarea imaginilor mentale, se descompune procesul cunoașterii reciproce dintre două culturi, o expunere de principii cu valoare formativă pentru cei care abordează astăzi disciplina comparatistă, cu o incontestabilă funcționalitate în ieșirea din provincialism spre universalitate. *Modele, imagini, forme*, secțiunea de început, prezintă sistematic chestiuni teoretice privitoare la reconstituirea, sensul, valoarea și rolul modelului determinat de configurația schemei mentale dominante, alcătuită, la rîndul ei, din coroborarea datelor comunicate de analiza comportării, a schemelor intelectuale, a psihologiilor colective, de analiza operelor literare și artistice.

Modelul, unitate complexă alcătuită din întrepînderea de concepție, imagini și reprezentări, evocă o fază din istoric, un aspect al mentalității, deci un nucleu de civilizație. De aceea, se arată, pentru reconstituirea mentalității este necesară cercetarea tuturor categoriilor culturale dintr-un anume moment istoric care, analizate în contextul cultural care le-a

produs, duc la configurarea imaginilor mentale care traduc o viziune despre lume și umanitate. Cercetat în coordonatele istorico-spirituale ale centrului de conexiuni sud-est european, modelul cultural român, numit pentru prima oară ca atare și analizat de Alexandru Duțu și în alte lucrări, se impune prin caracterul său de sinteză culturală care explică mecanismul trecerii de la o formă de universalitate la alta. Urmărită prin prisma etapelor de decisivă mutație, cultura română este cercetată din punctul de vedere al transformărilor structurilor mentale avînd la bază realități politico-sociale. *Imagini mentale și structuri literare: mutația din secolul 19* este nu numai o aplicare a principiilor anterior susținute, ci o cercetare sintetică exemplară, la care contribuie viziunea cultural comparatistă, a epocii de intrare în modernitate a culturii române. Subliniem, de asemenea, noutatea studiului asupra reacțiilor călătorilor străini în țările române (*Imaginae celuilalt: relațiile călătorilor*), în care autorul depășește faza inventarierii și trierii, stabilind conexiuni între impresiile scrise, imaginile plastice, momentele istorice și mediul social, politic și profesional al celor care relatează.

DACĂ în *Esu în istoria modelelor umane*, 1972, citeam despre erou și mizantrop, despre *honnête-homme* și *gentleman*, în cartea de acum Al. Duțu prezintă o altă pereche de modele de umanitate: înțeleptul și cavalerul, în ipostazele dobîndite în cursul secolelor sau în același secol în diverse societăți, cu scopul de a reconstitui prin imagini mentale istoria unor etape de civilizație. Interesant este că autorul ilustrează imaginea omului exemplar prin figura lui Vlad Tepeș, așa cum se conturează ea din imaginile și atitudinile exprimate în cele două grupe de povestiri, slave și germane, create în jurul figurii voievozului. Interesant, dar și util. Căci se oferă o explicație imaginii deformate de monstru-vampir a principelui muntean, a cărui intransigență în pedepsirea vinovaților s-a suprapus cu obsesia ideii morții, evidentă și în arta figurativă a secolului 15. Oare nu este așezat și astăzi portretul domnitorului valah în galeria cu monștri din *Kunstkammer* a castelului Ambras, ca să nu amintim de Dracula ca atracție turistică?

Preocupărilor pentru studiul relațiilor româno-engleze, binecunoscute din volumele anterioare, li se adaugă acum ca-

pitoul *Perceperea reciprocă: relații intelectuale româno-engleze în perioada interbelică*, cu dublă valoare: a interpretării și a comunicării unui bogat fond de date istorice și literare, insuficient explorat pină acum, apt de a oferi o perspectivă istorică asupra acestui compartiment de relații spirituale.

Atașamentul intelectual al lui Alexandru Duțu față de istoria mentalităților, promovată de curentul innoitor format în jurul publicației pariziene *Annales*, mai ales prin studiile lui Robert Mandrou, Georges Duby, Pierre Chaunu, manifestat și în lucrările sale de pină acum, află în această cea mai recentă lucrare dimensiunea unei vocații. Autorul recomandă studiul comparat al modelelor culturale nu prin pledoarie, ci cu fermitatea calmă a celui care își întemeiază fiecare afirmație pe o suită de argumente. Căci dacă în cadrul fiecărui capitol enunțurile teoretice sint ilustrate prin aplicarea la cazuri particulare, putem socoti că, în unitatea ei, cartea a fost concepută și alcătuită dintr-o secțiune de principii și metode și dintr-o secțiune de discuții și reflecții asupra unor imagini, modele, privelisti, cărți. Citim în această ultimă secțiune a *Modelelor, Imagini din cărți și orase*, impresii și mai ales meditații pe bază asociativă, produse de vizite și întâlniri spirituale, căci pentru intelectualul modern călătoria nu este un simplu act turistic, ci o prilej de a compara, a învăța, a asinui și a respinge pentru a inscrie propriul său centru în lume. „Reporterul este mai autentic, dar în orice judecată a lui intră în lucrare formația, reperele folosite în mediul lui cultural, o scară a valorilor tacit însușită. Orice relatare vorbește nu despre o lume, ci despre două atunci cînd observatorul este puternic atașat de «centrul vieții» lui”. (p. 86) Deplasările pe meridianele la intruniri științifice se intersectează cu incursiunile în universul unor cărți românești și străne. Tot atîtea experiențe umane, tot atîtea investigații ale posibilităților de comunicare culturală, tot atîtea exemple pentru cei care vor să folosească această carte de Alexandru Duțu ca o treaptă de inițiere, ca model de cercetare comparată a culturilor. Căci citim o carte care poate face școală, nu printr-un discurs didactic ci prin perspectiva generoasă, stimulatorie pe care o deschide studiilor de specialitate.

Ileana Verzea

O epopee lirică

Ion Brad

ÎNCA din volumul *Transilvane cetăți fără somn* era vizibilă fundamentarea meditației poetice a lui Ion Brad pe scheletul mitologic clasic grecesc. Calmul olimpic al discursului (deși reinvia figuri de martiri ai spațiului transilvănean), referințele livrescilor la epopeile homerice, integrarea destinului românesc în destinul mai general și mai profund al Peninsulei Balcanice și, nu mai puțin, tenta oraculară a poemelor, evocarea istoriei din interiorul evenimentelor și miza pusă de autor pe stihurile vremii (oricând identificabile cu cunoștințele zei, aproapiți ori dușmani) indicau, aici, o certă racordare a lirei lui Ion Brad la modurile orifice ale discipolilor lui Apollo. Însă poezia lui Ion Brad nu s-a schimbat radical, ci a continuat și a dezvoltat aceleași teme și motive mai vechi pe un alt plan, într-o orchestrație nouă, mai profundă, mai integratoare, de mai amplă rezonanță.

Practic, lirica lui Ion Brad s-a orientat și se îndreaptă vertiginos, de la o vreme, spre orizontul poeziei clasice, eline. Fenomen, desigur, mai general specific literelor românești contemporane. Dar, în timp ce, de pildă, lirica lui Ion Horea retine mai degrabă calmul meditației socratice, racordând ritmul bucolic al versurilor sale anterioare la calmul olimpic al unei academii platonice, în timp ce lirica lui Al. Andrițoiu caută mai mult proporția și armonia sculpturilor clasice, iar lirica lui Ștefan Aug. Doinaș încearcă să ajungă la arcadele Partenonului mai degrabă prin neliniștea și riguroasa lăuntrică a unor Holderlin, Goethe, Rilke, Mallarmé ori Paul Valéry, în poezia lui Ion Brad se face tot mai simțită lupta, deschisă, cu monștrii care au bintuit visele și abisurile spiritului antic grecesc. „Materia” volumului *Războiul cunoașterii* (apărut la Editura Albatros) stă măturie în acest sens. Într-un prim plan, poetul scrie aici un roman, „la persoana întâi”, al „muncilor lui Heracles”. Exceptând inițialul *Apolog* și, în parte, finalul *Testament*, celelalte douăsprezece poeme descriu, cu o mică inversare (în cînturile al V-lea și al VI-lea), față de ordinea lor clasică, cele douăsprezece minuni (plus altele adiacente) ale celebrului demițeu: „uciderea leului din Nemea”, „uciderea hidrei din muntele Erymanthes”, „prinderea unui câprioară cu coarne de aur” al zeiței Artemis, „curățarea grajdurilor lui Augias” (inclusiv „războiul împotriva lui Augias”, încheiat cu uciderea nerecunoșcătorului tiran), „distrugearea pășărilor stîmpalide”, „prinderea taurului din Creta”, „îmblinzirea iepurilor lui Diomedes”, „dobîndirea cîngătorii purtate de Hippolyte”, „aducerea boilor lui Geryon” din insula Erythia, de peste mări și țări, „culegerea merelor din Grădina Hesperidelor” (completată cu „cliberarea lui Prometheus”) și, desigur, „aducerea lui Cerberus din împărăția umbrelor subpămîntene”. Lor li se adaugă unele episoade despre „războiul împotriva gigantilor”, „prinderea corcopolilor” și „uciderea centaurului Nessus”, a cărui viclenie li va fi fatală, în cele din urmă, și vitcazului Heracles. (Ordinea „isprăvilor” eroului și denumirile lor — respectate în citatele reproduce — sînt preluate din *Mic dicționar mitologic greco-roman*, de Anca Balaci, Editura Științifică, 1966, p. 180—188).

„Romanul” liric al lui Ion Brad respectă, așadar, întru totul scenariul mitologic al „muncilor lui Heracles”, chiar dacă acestea au, atît în volumul lui Ion Brad, cit și în dicționarul Ancăi Balaci, altă succesiune decît în cartea lui N. A. Kun (*Legende și miturile Greciei antice*, Ed. Științifică, 1964). Faptul că descrierile epice li se asociază adesea o fabulă — cu morala explicită („Semn bun li mi-am spus. Dacă efebii-toti / Care rivnesc conducerea supremă / S-ar ține mai întii,

convinsi, de nas / Atunci, urcînd pe treptele puterii, / N-ar mai lăsa s-ajungă lumea staul”), iterîndu-se caracterul didactic al discursului, nu împietăzesc asupra statutului liric al acestuia, de vreme ce și într-un „imn orfic” Heracles era prezentat printr-o sumă de virtuți pilduitoare: „Heracle suflet fără teamă, destoinic și vinjos Titan / Cu braț nebiruit, năprasnic, ciștigător de premii mari / ... / Poruncitor atotputernic, arcaș dibaci și zeu profet, / Zămislitor ce-nghite totul, înalt ocrotitor al lumii / Ce liniștește muritorii, gonind popoare de sălbatici, / Prieten cu slăvita pace, sprijinitorul tinereții! / ... / Prafeciturile, te-arată cu leacuri pentru orice boală, / Năpasta grea îndepărtează-o, cu mina scuturînd un ram, / Și-alungă crîncena ursită cu zburătoarele săgeți” (*Către Heracle, XII*, în vol. *Orfeu, Imnuri*, în românește de Ion Acsan, Cuvînt înainte de Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Editura Univers, 1972, p. 34). Dar lirismul profund al volumului lui Ion Brad vine nu numai din structura subiectivă a povestirii, din implicarea eului ca subiect povestitor (cite romane moderne nu sunt scrise „la persoana întâi”?), nu numai, deci, din tensiunea lăuntrică a drumului epic — precum se întîlnește și în poemele atribuite lui Orfeu (cf. *Popasul Argonautului la Centaurul Chiron*, în vol. cit., p. 13—14), ca și atîtea alte poeme mai vechi sau mai noi — dar, mai ales, din viziunea grandioasă, cosmică a spațiilor și timpurilor avute în vedere, din fragmentele de lirism pur care abundă printre rînduri și, nu în ultimul rînd, din proiectia interioară pe care poetul o suprapune (și o dilată) peste cunoștințele rădăcini mitologice, conferindu-i, în plus, atributul modern al unei aventuri deopotrivă existențiale și gnoseologice.

E, mai întii, de reținut că volumul (cu sugestive ilustrații semnate de Constantin Piliuță) se intitulă *Războiul cunoașterii*. Întreaga meditație a autorului este pusă sub semnul a două motto-uri desprinse din Eminescu: I: „...eu nu cer norocul, dar cer să mă înveți / ca viața-mi pret să aibă și moartea-mi s-aibă preț...” și, II: „S-astăzi punctul de solstițiu a sosit în omenire, / Din mărire în cădere, din cădere în mărire...” În sfîrșit, „cînturile” cărții poartă nume simbolice, larg reprezentative, nicidecum restrictiv specific mitologiei antice: *Flara* — pentru lupta cu leul din Nemea, *Hidra* — pentru uciderea hidrei din Lerna, *Uritul* — pentru episodul prinderii mistrețului pe muntele Erymanthes, *Leșurile* — pentru capitolul consacrat lui Augias, *Labirintul* — pentru evocarea celei de-a șaptea minci a lui Heracles etc. Dedicat lui Al. Philippide, cu al cărui *Monolog în Babilon* poezia lui Ion Brad din acest volum are certe afinități, cîntul închinat răpirii cîngătorii purtate de Hippolyte se numește *Eros*. Tot așa cum cel dedicat aventurii peste mări și țări în căutarea cirezilor lui Geryon se intitulă *Necunoscutul*, iar cel al culegerii merelor de aur din Grădina Hesperidelor nu mai are nici o sugestie pentru expediția întreprinsă în scenariul mitologic, numindu-se, simplu și acut psihologic, *Febre*.

TOATE aceste elemente (titlul volumului și ale celor douăsprezece capitole din interior, cele două motto-uri eminesciene) indică o substragere a meditației poetului în afara epicului mitologic grecesc și orientarea ei spre o problematică existențială, plonjarea deschisă într-o lirică de cunoaștere, a orizonturilor, destinului și limitelor general umane.

De altfel, în *Apolog*, Ion Brad măturisese deschis că vede în Heracles nu demițeu care ar fi putut oricînd, „strîvind în pumni” pe muritorii de rînd, să urce în Empireu, ci o dramă prea umană a suferinței și a luptei cu monștrii ce-i străjuiesc mișcarea: „Eu demițeu? Eu actor smîntit / În tragedia scrisă la-ntîmplare? / ... / Cum m-aș fi întors din morți, de-atîtea ori. / Să schimb puterea pe înțelepciune? / De nu eram ca voi, aș fi-mbrăcat / Cămașa otrăvită a lui Nessus?” Iar în *Testament*, ieșirea din labirintul mitologic devine o necesitate indicată de însuși autorul volumului: „Cu mult prea multe amintiri nu vreau / Să vă rănesc memoria. Destul / Am vînturat cu voi mitologia — / Un fel de viață-a mea, ori poate moartea / Iluziilor. Judecați voi singuri! / A-nceput sau s-a sfîrșit legenda?” Ori, și mai clar, pe cit de ambiguu: „Viața mea e-o veche Argolidă / Proptită doar pe ziduri de cetăți / Ciclopiice, ca luptele purtate / Cu monștrii dinăuntru, chinuții, / Cu monștrii din afară preafrumoșii!” Căci, în perspectiva poeziei ca măturisire cu grad de maximă generalitate a experienței personale: „Zac morții dragi în jurul meu, urcîndu-mi / În suflet numai frunțile-nflorite / ... / Iar printre aceștia, risipiți, dusmanii, / Cu falsul lor suris, înscrîși în masca / De aur a semetei perfidii”.

Convins că poezia, oricît de dilematică („Sunt morți, ori se prefac pînă spre scară? / Sunt cei bătrîni, ori sunt nepoții lor?”), oricît de sumbră sau dramatică, este, prin catharsis-ul pe care-l declan-

șează, o cale spre adevăr și, mai ales, spre înțelepciune, Ion Brad își pune în menirea ei speranțe demiurgice: „Nu cu măslina a învins zeita / Înțelepciunii pe-nspumatul zeu / Al mărilor, ce fulgera tridentul? / Nu la sărmana umbră de măslin / Furată dinspre lună, cenușie / Ca penele privighetorii care / Înnebunește-n triluri tot pămîntul, / Nu sub această umbră-atenienii / Se așezară, istoviiți de lupte, / Să-și lege rările fugite-n suflet?” Și se poate spune că poetul reușește să confere neliniștilor o aură mitologică.

Dar, dincolo de scenariul alegoric (încheiat, însă, cu o suită de întrebări fără răspuns, mai grăitoare decît orice răspunsuri, interogații situate prin însăși noimă lor dincolo de bine și de rău și ilustrînd eminescianismul de fond al gândirii poetului), dincolo, așadar, de alegoria didactică a unui eu eroic în stare să răpună, rînd pe rînd, toți monștrii care-ies în cale (trebuie remarcat, apoi, că scenariul lui Ion Brad are o gradăție continuă), dincolo, prin urmare, de viziunea și ideologia întregului edificiu, există în acest volum nenumărabile oaze de un lirism pur. De cele mai diferite categorii. De la imagini de îndrăzneță reprezentare cosmică, pînă la cele de un grotesc terifiant sau de un burlesc familiar, de la cele înalt simbolice în ordinea culturii antice grecești, pînă la cele de surprinzătoare, dar deloc artificioasă, localizare getică, daco-română. Glasul în surdina al unui Orfeu național se presimte, de pildă, încă din primele pagini: „Un get rînit în lupte m-a-nvățat / Înțelepciunea țării lui mănoase: / Să-ți faci săgeți din razele de lună / Și să ucizi în tine superbia” (*Apolog*). Ca și legendarul poet trac, Ion Brad își cîntă pe strunele liricii durerea: „Dar mai presus, sunt cel rînit de gîndul / Că, singura pedepsă de pe lume / Nu-s muncile căznite, repetate (deci nu condiția sîsifică — n.n.), / Încalecul cu flare, cu himere (deci nici „isprăvile lui Heracles” — n.n.), / Ci setea de-a-i cunoaște Labirintul” — adică, în termeni poetici: „Cărările care se-norc în noi / Precum un riu de singe la izvoare”. (*Idem*).

Viziunea dramatică a existenței nu întunecă, nu estompează, nu exclude percepția idilicului. Iată, în antiteză cu descrierea — ce va urma — a descompunerii organice de la curtea regelui Augias, imaginea unei Arcadii agreste, de un bucolism și un naturism mai stilizat decît cel deja clasicizat, de, să zicem, grafica lui Demian din *Gîndirea*: „Numai miresme respira pămîntul / Bolnav și el de-atîta furnicare, / De fluturii furaiți din crisalide, / De mugurii ce înviau din morți, / De coarnele ce-nmugureau pe fruntea / Vițeilor și lezilor, cu care Arcadia se hîrjonea pe cîmpuri. / Eu însumi mai simteam mai mult un mire / Ce-și aștepta logodnica din mări, / Ori poate din zăpezile plîngînd / Pe virful munților, că vine vara. / Mă îmbătam de-atîta frăgezime, / De tipătul culorilor, de ochii / Neliniștiți al nimfelor, de riscul / Satirilor care foiau prin codri”. Care Arcadie, paradis eufanasic, e găsit de poetul-erou, rătăcitor al cîngătoriei Hippolyte, în delta fluviului Istros, lângă Pontul Euxin: „În raiul Deltei sale fluviul Istros, / În lumea cea mai tină, născută / Din cintețe de păsări călătoare, / Din sălci și de umbre de vînture, / Din codrii subacvatici de brădișuri, / Ca o pădure înviind din morți / Acoperită-n zbor de aripi albe / De plutitoare zări de pelican” (*Eros*). Din împletirea unei atît de acute nostalgii a paradisului cu o expresionistă reprezentare a teluricului se ivește, în gîndirea și fantezia poetului, o imagine eclectică, labirintică a Pămîntului, deopotrivă mirifică, tandră, zglobe și morbidă, tenebroasă, dar totmai de aceea — grație adică tragismului ei — magnifică, înălțătoare: „Acesta îmi părea acum Pămîntul: / Un Eros jucăuș surprins de Hades, / O sferă luminoasă de neliniști, / Un Prometheus iertîndu-și ucigașul, / Un măr de aur ros adînc de viermi...” (*Febre*).

Adăugînd acestor cîteva exemple altele cu ecouri barbiene („Am poposit în Kypros lângă stîncă / De răzvrătit azur, ca o mirare / Sub care s-a-ntrupat din chinul mării / Zeita frumuseții Afrodită” — (*Necunoscutul*), cu unde de humor în spiritul lui Creangă („Uitai că mai aveam o soată-acasă / Și- asemenea uitări nu sunt a bună” — *Dincolo de Styx*), cu accente filosofico-politice de certă modernitate („Mi-am zis în sineca mea, ca filosofii, / Obsesia că sunt nemuritori, / Că nu imbatrînesc, că n-au ce face / Nimic mai bun ca-naltul Sfinx din Teba / ... / Că pot glumi, în voie cu vecinii / Cerîndu-le să-și taie mina dreaptă / ori mina stîngă, ori să-și lase graiul, / Să-și pedepsească, nenăscuți, urmașii, / Din oameni drepti s-ajungă zei perfizi!” — *Testament*) și nu mai puțin cu inflexiuni fantastice eminesciene, cu crispări de gînd bacoviene („Prin ladul leucemic, desirat” — *Febre*) sau cu desfășurări de vers homerice, se subînțelege că *Războiul cunoașterii* lui Ion Brad are multiple atribute ale unei opere titanice, veritabilă epopee lirică actuală.

Fănuș Băileșteanu

Echilibru și dezechilibru

■ EXISTĂ epoci în care istoria este din cale afară de răbdătoare cu oamenii, în care echilibrul stabil și certitudinile comode par a fi stări firești ale lucrurilor și ale oamenilor. În epocile revoluționare, dimpotrivă, totul este regîndit, reconsiderat, pus sub semnul întrebării, adus în stare de dezechilibru, dar aceasta numai ca premisă critică pentru ridicarea unui nou edificiu socio-cultural, a unor noi stări de echilibru. Schimbarea nu anulează un sens de permanență, de certitudine și perenitate în devenirea faptelor omenești, în transformarea valorilor, nu anulează un principiu de continuitate ce coagulează și dă relief strădanilor umane în succesiunea generațiilor, mai presus de caracterul contradictoriu și inegal al progresului.

Ceea ce accelerează la cote fără precedent progresul lumii contemporane, făcînd din stările de echilibru și dezechilibru tensiuni reale și problematice, tulburătoare este tehnica dintre componentele sistemelor de civilizație și știința la nivelul structurilor axiologice ale culturii.

Un prestigios cercetător științific și militant politic — Valter Roman — și-a consacrat peste trei decenii de viață studierii fenomenului științific și numeroaselor sale implicații sociale, tehnice, morale. Dintre lucrările sale aș aminti: *Despre fizica modernă și perspectivele utilizării energiei atomice* (1954), *Știința și tehnica în epoca trecerii societății de la capitalism la comunism* (1962), *Revoluția științifică și tehnică și implicațiile ei asupra dezvoltării social-politice contemporane* (1968), *Știința și marxismul* (1973), *Secolul XX — secolul marilor revoluții* (1976) etc. Ultima sa lucrare — *Echilibru și dezechilibru* (Editura Științifică și enciclopedică, 1978) — are un caracter selectiv, de sinteză.

Spiritul dialectic al gîndirii autorului este ilustrat de chiar titlul lucrării, căci succesiunea și întrepîtrunderea stărilor de echilibru și dezechilibru reprezintă — în ultima analiză — nu o maladie socială ci o lege obiectivă a evoluției. Problema e tratată în legătură cu echilibrul, respectiv dezechilibrul, termodinamic și ecologic al Terrei, dar ea are, evident, o semnificație generală pentru orice proces de dezvoltare. „Starea de echilibru ar fi numai o iluzie, un fel de năzuință eternă care ar avea același caracter și aceeași valoare cu secularul perpetuum mobile? Oare omului îi este caracteristică tendința (voința) veșnică spre căutare a unei stări de echilibru pentru a ieși de sub presiunea dezechilibrelor produse, dar fără a se putea ajunge niciodată la o stare de echilibru stabil? Oare oricine luptă a omului duce la o tulburare a echilibrului?”

Răspunsul la asemenea întrebări va avea un conținut real numai dacă se pornește de la ideea că echilibrul, atît în natură cît și în societate, [...] nu trebuie considerat ca absolut, ci relativ. Totodată el nu trebuie privit ca fiind static ci dinamic, așa cum atestă realitatea”. (p. 292)

Relația echilibru-dezechilibru este prezentă în toate domeniile realului și ale cunoașterii, dar ea dobîndeste o semnificație covârșitoare în epoca noastră odată cu revoluția științifico-tehnică și cea de-a doua revoluție industrială, care pun în joc această relație în numeroase ipostaze inedite, om-societate-natură, respectiv relația dintre producție și poluare, dintre tehnocultură și noosteră, pe de o parte, și structurile ecologice, pe de altă parte, relația dintre știință și conștiință (inclusiv conștiința ecologică), dintre revoluția științifică în plan tehnic, în sfera mijloacelor și a lucrurilor și revoluția umanistă în sfera conștiinței, a scopurilor etc.

În prima parte a lucrării citate, intitulată *Căile progresului*, Valter Roman se ocupă de analiza critică, profundă și curajoasă, a unor fenomene și tendințe noi din gîndirea și practica marxistă contemporană; strategia unor partide comuniste, în funcție de noile realități istorice, naționale și internaționale, eurocomunismul, revoluția socialistă și noile căi de trecere de la o dublă necesitate: a) socialismul a devenit opțiune necesară pentru marea majoritate a populației globului; b) multiplicitatea și varietatea căilor de trecere de la socialism, în funcție de diversitatea condițiilor istorice din fiecare regiune a globului și din fiecare țară. Provoacă însă confuzii includerea în această parte a lucrării a unor studii despre fascism și apartheid. Aceste fenomene sociale morbide, total anacronice, ale lumii contemporane nu au nimic comun nici cu dialectica raportului necesar echilibru-dezechilibru, nici cu căile progresului. Autorul însuși combate argumentul și convingător teza necesității sau inevitabilității fascismului și neofascismului. Ca atare, este vorba nu de o eroare de analiză la obiect, ci de o greșală de arhitectură a unei lucrări de incontestabilă valoare științifică și ideologic-educativă, rodul unor îndelungate meditații. Sint meditațiile unui om a cărui satisfacție intelectuală este în primul rînd aceea de a aborda probleme dificile, chiar „delicate”, cu un remarcabil spirit critic, fără a se lăsa ademenit de sirenele dogmatismului sau coplesit de teze și idci socotite multă vreme sacrosancte.

Al. Tănase

Florin MUGUR

DIN COPILĂRIE

Ivirea

O recunosc, e vara genială
vara în care va veni profetul.
Triumf ! O vară de cocoși, tirgul mărunț
cu un cocoș în pumn — cocoși, cocoși
de stambă, de barchet, de muselină
gălbui și verzi și roz și străvezii
ca perlele șterse încet de brumă
cocoși, cocoși — imens, ochiul lor gol
și flecăreala și fanfaronada
și singele gălăgios fugind
cu șaptezeci de metri pe secundă.
Triumf ! S-a terminat copilăria.
O recunosc, e vara genială !
Și se înalță-n soare brusc o pană —
ea are nervii scurți și violeți
și-n tija dreaptă șuieră ușor
un aer ucigaș (pocnetul fin
în palmă, când îi rupi șira spinării)
o pană, brusc — și zidurile casei
unse cu miere flutură — triumf !
Ecrane zidurile cu cocoși imenși
care-și deschid aripile, orașul
rotindu-și un cocoș deasupra capului
o amețeală de cocoși, o largă
aureolă de-animale, soarele
mirific de cocoși tipind înalt.
Și ochii mei, și ochii celorlalți, ivirea
profetului, se-apropie, sosește —
triumf ! — el are-n mină cana sacră
el ne privește palid, el ne toarnă
în ochii negri atropină, ochii
devin mai mari, prea mari, durere, ochii
lărgindu-se, dind peste maluri, ochii
infulecînd năluci și fiare-n flăcări
moartea zărind-o ? piscul beatitudinii ?
prostia-n plină glorie ? De-a pururi
nu vom cunoaște ce-au putut să vadă
(sacrificați ? sombrînd în umilință ?)
fanatici, ochii noștri, în vara genială.

Melodie

Doctorului Gabriel Mircescu

Cu pletele pină-n pămînt iscăliturile
acelor timpuri vechi și geniale —
fiece nume ca o bătaie
de oameni aurii și de-animale —
decizia ! onoarea ! răsucirile !
ce curbe-n dans ! ce blonde turbioane !
Cronica mea e plină de numele lor, plină
de peri, de bucle aspre, de ciufuri grosolane
sucindu-se pe timpla cuvintelor, suspine
lăudăroase, tremolouri vagi —
o, prea-frumozii grandomani ai viziunilor
bunicii mei, profeti incuți și magi.
Și cărțile se umflă de fală și se-nfoaie
mug turmele prelung, neîntrerupt
niște păstori bătrîni, cu capul palid
scriu mane, tekel, fares pe cer — și dedesubt
se iscălesc, și vitele-i urmează
pe drumul mult cotit, prin praful sur
măgari, herbeci, oi blonde, turme ample
de bucle și de ciufuri, de lungi iscălituri.

LUMINIȚA MESTEACĂN Dansatorii
(Din expoziția Culoarele Vultureștiului — Sala Dalles)

Reîntemeiere

O vară crudă, vara nervilor rupți, ce geamăt
pierit, sălbăticia lucrînd la temelii :
pivnițe vechi, părăoase gropi de cactuși,
cactuși albaștri, cactuși negri, cactuși gri

cactuși bărbați, cactuși femele, pilnii
și văluri lungi de nuntă și lungi plase
armate de țințari agonizînd
în dormitoarele comune de mătase

și uriașul contramarș al umezelii
singele caselor gustat și supt
cactuși flăminzi, cactuși mirese, cactuși
pompe
umflîndu-se greoi, neîntrerupt

zumzetul lor ascuns, foiala, frigul —
și casele în șiruri lungi și-n serii
cum se desprind încete de pivnițele ude
sub cerul greu al reîntemeierii.

O vară crudă, vara nervilor rupți, ce geamăt !
Ascultă-l și privește : s-a stins ultima torță
și casele golite se luptă albe-n aer
foșnînd brutal în seara cămășilor de forță.

Bruno

Acel fante subțire de spațiu
frumosul Bruno, scamatorul palid
venind spre toamnă-n tirgul ros de vise
ce se epuiza în vicii vesele
cu cerul inserării plin de spasmele
stelelor singure cu ochi vicleni —
el aducea în geamantan pietre din lună
(sînt de vinzare ? sînt și costă scump)
frumosul Bruno, scamatorul palid
femeile-l pîneau fără speranță
și se-auzea lucrînd o vestejire
ascunsă-n falduri, cobora ușor
un întuneric răcoros și mult prea dulce
ca ochii tufelor de liliac.

Pe mese și pe paturi, pietre, pietre
din lună — cumpărați ? — praf alb din lună
ningea în ecuațiile toamnei.
Patul femeilor în toamnă plin de pietre.

Acel fante subțire de spațiu
frumosul Bruno, scamatorul palid
cu iepurii țîșnîndu-i din pălăria largă
și năvălînd în case — multitudine
de ochi și de urechi, de guri poftînd
de trupuri mici imperechîndu-se rapid
pe sute de saltele suspendate
ca-ntr-un magnific dormitor comun
troznetul surd al paturilor ude
geamătul puilor de iepure, pudoarea
muguri pleznînd — și stelele, și luna
născînd neconținut parc-ar fi ris.

VASILICA BOLOGA : Glastia soarelui

Vara genială

Lui Bruno Schulz

Cînd se sfîrșește vara genială
adorm locomotivele de-argint
în iarbă, cad proverbele în iarbă
extazurile se răresc și mint.
Dar pin-atunci, dar pin-atunci — e trează
în tirg lumina — sorii nu-s mai mici
chiar de se sprijină c-un cap de rază
de inima-nceștatului arici.
Adolescență, perne febril biziitoare.
Vis cu femeie. Tremurînd însemn
perechea de pantofi furați ai fetei
cum tropăie pe treptele de lemn
și-n virful fără milă al botinei
care se-apropie c-un zvicnet triumfal
un strop de nădușeală, o sclipire
scurtă ca ochiul unui animal.

Cînd se sfîrșește vara genială
bătrînii voiajori încep să vină.
Bat leneși tirgurile pe catirii
cu panglici de bumbac și de meșină
o veselă Galiție împinsă
de-aceeași veche întrebare : vinzi ?
Geniul soarelui. Sclipiri nebune.
Pe caldarimuri calci ca pe oglinzi.
O, Doamne, foșnetul taftalei ! Și dantela
fragilă ca un ciripit. Ce plușuri moi !
Și olandina tremurînd ca gușa
grasului inger al chermeselor de joi
și strada — o tejghea de lemn feeric
acoperînd-o văluri de mătase
pe care trec, venind din întuneric,
birjele trenului de ora șaizeci-șase
și cerurile, albe cearceafuri de olandă
ceruri de zestre — nori în teancuri gri —
foșnînd scrobite, ceruri de nuntă sfișiate
de fulgerele altor bătaii
baloturile-amurgului de stofă
bufnînd, rostogolîndu-se pe scări
cupoanele de șantung mîngiate
prelung, ca domnișoarele pe păr.
Unde-s botinele care-au urcat ? Le-așteaptă
cînd vor descinde, trene lungi de voal
moi trotuarele de voal pe care
păianjeni blonzi le țes sub tălpi egal.

Începe toamna. Pleacă voiajorii
spre vechiul lor război ascuns și grav.
Se pierde-n seara joasă bubuitul
solemn al tunurilor de postav.
Floarea se uită și un spasm subțire
îi răsucesce trupul vuitor.
Provinciile Cărților se cascadează
tremurătoare, lent, în fața lor.
Bat panglici de bumbac și de meșină
în vînt. Ei pier tăcuți, cu-nctineală
în praful drumurilor gros ca biblia.
Se vor întoarce-n vara genială.

Constantin Kiriteşcu: O viaţă, o lume, o epocă

CONSTANTIN
KIRITEŞCU
O VIAŢĂ, O LUME, O EPOCĂ

editura sport-turism

ALCĂTUITĂ cu pietate filială de Costin C. Kiriteşcu, printr-o strictă selecție, dintr-un manuscris „masiv”, de „peste 2000 de pagini”, cartea de amintiri a lui Constantin Kiriteşcu¹⁾ se oprește de fapt în momentul pensionării autorului ei, la vârsta de 62 de ani, când se încheie viața publică și energetică a bărbatului. Este așadar istoria unei vieți de luptă, a unui orfan de tată, rămas de timpuriu în sarcina mamei, dimpreună cu un frate și o soră, de care va avea grijă după ce își va încheia cu succes studiile, în țară și în Germania, luându-și licența în științele naturale, lucrând o vreme în laborator, cu cercetări de herpetologie (studiul reptilelor), apoi în învățământ, iar la urmă, în control și în administrativ, în sfârșit, iarăși în învățământ, la o catedră universitară în cadrul nou înființatului O.N.E.F.²⁾ Pentru un om de acțiune, cum a fost prin temperament Constantin Kiriteşcu, pensionarea la limita de vîrstă, în plină putere, a fost desigur un moment dureros, estompat în aceste *Memorii*, desigur, dar cu atât mai viu resimțit, mai ales după ce, cu cinci ani înainte, sărbătorirea sa luase amploarea unei apoteoze, de care nu avuseseră parte nici Spiru C. Haret, nici epigonul său. Dacă acest om de acțiune ar fi fost dublat de unul interior, ceea ce nu ar fi, în principiu, exclus, și dacă ar fi incredintat hîrtiei albe, zi la zi, reflecțiile sale, am fi putut avea și un foarte instructiv „pendant” asupra lumii noi, ivită după 23 August 1944 și pînă la sfîrșitul vieții, 1965, cu atât mai interesant cu cît memorialistul își mărturisese cu mîndrie participarea la mișcarea socialistă din ultimul deceniu al secolului trecut și își găsește un punct de onoare în faptul de a nu fi fost ulterior încadrat în nici un partid politic. În treacă-tă fie zis, chiar dacă a fost așa, tinărul colaborator al lui Spiru C. Haret și apoi, la maturitate, al succesorului acestuia, d-ru C. Angelescu, consolidat în posturi de conducere ale Ministerului Educației Naționale, pînă în momentul dictaturii regale, devenise, în sensul deplin al cuvîntului, eșecul învățămîntului mediu și superior. Întrucît termenul de edec a luat cu timpul și sensuri echivoce, transcriem din *Micul dicționar enciclopedic*, atît inițiuil înteles, cît și cel din urmă, ambele cu totul optime. Primul: „Parimă cu care se leagă (la catarg sau la babalele din proră) o ambarcație sau o navă pentru a fi remorcată de pe mal împotriva curentului unui curs de apă”. Asemeni cablului, capabil să tragă în susul apei și în lăută cu valurile, Constantin Kiriteşcu, prin forța persuasiunii și inflexibilitatea voinței, a dus la bun sfîrșit o carieră administrativă de peste un sfert de veac, impunîndu-se și partidelor nedispuse să lucreze cu dînsul. Iată și sensul ultim al cuvîntului: „Lucru vechi, de pret, într-o gospodărie”. Oricît de puțin ne-am bucurat, în timpul funcționării ca profesor în învățămîntul mediu, de simpatia edecului, trebuie să recunoaștem că își stăpînea meseria ca nimeni altul, iar prin cultura și lucrările sale extrașcolare, își depășea omologia de la celelalte sectoare ale administrației ministeriale. Așadar, omul de pret al Ministerului Educației Naționale a remorcat învățămîntul, într-adevăr, „o epocă”, cu o mină de fier, impunîndu-și rezoluțiile, manualele de Educație civică și cele de Științe Naturale³⁾, ilustrîndu-se cu cea

mai bună istorie a războiului nostru de întregire, cu cel mai valoros manual de istorie a educației fizice, reeditat cu puțin timp înainte de a-și încheia existența, și obținînd de la regimul socialist titlul de „profesor emerit”. Dacă există altul superior, și anume acela de „om de știință emerit”, n-ăs putea spune că eminentul nonagenar ar fi fost nedreptățit, deoarece își trădase vocația de naturalist pentru voința de putere și-l lăsase pe bunul său prieten, poate mai puțin înzestrat decît dînsul, să i-o ia înainte în aceeași disciplină, nici un moment părăsită.

VIAȚA i-a dat aproape toate satisfacțiile omului care le și merita. A reprezentat țara în străinătate, cu misiuni de încredere, a participat la reuniuni internaționale, situîndu-se în centrul lor, cu verbul său dominant și cu statura sa înaltă, s-a calificat într-un tîrziu cu un doctorat în vechea disciplină naturalistă, pentru intrarea în învățămîntul superior, s-a remarcat în scurtă vreme în noua ramură de activitate, printr-o lucrare fundamentală, și a fost nevoit să părăsească Ministerul care era dominat de voința lui, fătîșă sau ocultă, însă cu toate onorurile și menajamentele.

Un singur esec: căderea la alegerile din 1936 ale Societății Scriitorilor Români, cu o majoritate de 49 de voturi contra 26 în favoarea sa! Unul singur, dar dureros, pentru că omul de administrație cultiva și literatura, ca un „violon d'Ingres”. În zadar E. Lovinescu afirmă în paginile memorialistice, care au figurat și în uriașul volum de *Omagiu*, că scrierile lui Constantin Kiriteşcu „umpleau și depășeau condițiile optime ale unei societăți de scriitori plină de atîtea prezente pessime”. Evident, din cei 75 de membri prezenti la alegere, nu toți puteau fi de mina întâi. Pretutindeni, în toate țările, asociațiile profesionale de scriitori și artiști, constituite pentru apărarea condiției lor materiale de viață, nu se uită la calitatea supremă, ci pur și simplu la calitatea de scriitor sau de artist a celui ce bate la ușa lor. Or, Constantin Kiriteşcu era un amator onorabil, al cărui scris „acurat”, cum spunea E. Lovinescu, l-ar fi calificat ca pe un candidat cu noroc, dacă omul de aspră disciplină școlară n-ar fi avut în prealabil ambiția să regenteze literatura și să condamne public pe cei mai buni scriitori ca imorali și nevrednici de a fi citiți, nu numai în școală, dar și în afara ei. Așadar, cenzorul, căzînd în alegeri, și-a făcut-o singur, vorba lui Moliere...⁴⁾ De altfel, din lungul citat pe care l-am dat săptămîna trecută, reiese clar că simțise primejdia și nu a riscat să candideze normal, printr-o cerere, ci „s-a lăsat”, vorba aceea, găsînd mai nimerită calea omagială a propunerii lui de către doi scriitori.

Este interesant de urmărit cum a văzut un critic și un scriitor tînar de real talent, atmosfera acelei zile de alegeri, în jurnalul său :

„3 mai /1936/

Alegeri la S.S.R. Dată memorabilă. Am fost acceptat membru. Din 75 de votanți m-au sters la listă... 13. Am va să zică 13 dușmani. Sau oameni care nu mă cunosc. Dar cine m-a sters? Pe Gh. Adamescu l-am văzut cînd mă stergea. M-a mai sters sigur Octav Dessila și Anton Holban... Am avut 56 de voturi!

¹⁾Tu l'as voulu, Georges Dandin!

²⁾ Octav Suluțiu, *Jurnal*, Ediție îngrijită, prefată și adnotată de Nicolae Florescu, Editura Dacia, Cluj-Napoca 1975, în colecția *Restitutio*, serie îngrijită de Mircea Zăciu. A avut 62, nu 56 de voturi!

În umbra fantasticului turn...

CIND m-am apropiat, în liniștea asfințitului au izbucnit deodată hămăituri de ciini, și i-am și văzut dînd năvală spre mine, făcîndu-mă să trăiesc spaima pe care am trăit-o de atîtea ori în preajma stînelor. Pe lingă reacțiile viscerale, un om atacat de ciini – frumos titlu găsisse Joan Miró pentru unul dintre tablourile sale : *Cai atacați de pești...* – un om apărîndu-se de ciini e pus într-o situație foarte puțin estetică de care eu, unul, întotdeauna m-am rușinat. Dacă n-ar fi decît gestul de a stringe, sau de a te preface că stringi, pietre reale sau numai închipuite. De cite ori am fost nevoit să-l fac, m-am simțit ridicol și degradat.

De data aceasta, nu l-am făcut. Era în mine atîta mîndrie – abia trecusem înot întinsul loc din preajma mării –, atîta simț al demnității, încît nu m-am înjosit să-l fac. Fie ce-o fi, am rămas în picioare, lîngă unul dintre acele tufșuri de mărăcini dobrogeni despre care, cîndva, lăudîndu-le singurătatea și ciudățenia, am spus că seamănă cu regii lui Henri Moore. Departe, în urmă, se auzea vuietul mării. Ca și noblețea, marea obligă. Așa că nu m-am aplecat să adun, sau să mă prefac că adun proiectilele menite să le frîneze elanul. Și încă o dată am avut noroc. Văzîndu-mă drept și irevocabil solemn, ciinii și-au conțenit lătrăturile, oprindu-se locului, iar la primele cuvinte prin care am încercat să intru în relație cu ei – erau cinci, de mărimi, de culori și mai ales de firi deosebite, unul dintre ei, cel mai flocos și nostim, pășea ca un cal dresat în arenă, ridicînd laba în mod grațios ca și cum m-ar fi invitat să dăm mina – s-au apropiat gudurîndu-se de mine, gudurîndu-se îndelung, făcîndu-mi o foarte prietenoasă primire.

Nu mă sfîesc să spun că am trăit acolo un sfert de ceas de mișcătoare tandrețe. Și am plecat, în minte cu frînturi din lauda pe care le-o adusesem cîndva, exact acum patruzeci de ani, pe cînd omenirea era scufundată în întinericul și singele războiului : *Solidar cu oamenii și cu munții, ciinii fac de pază peșea țara întreagă, iar straja lor pare împotriva morții și a neantului...* Am plecat, încă o dată convins că lungul drum pe care omul l-a parcurs pe întinderea lunii și în sine însuși a lăsat urme ce nu se vor șterge ușor.

Toate acestea s-au petrecut în august, la picioarele aceluia fantastic turn – menit să retransmită imaginile televiziunii – ce s-a ridicat acum vreo doi ani, de cutezătoare minți ingineresti, pe o pustie limbă de pămînt, iar na bintuită de vînturi cumplite, ce înaintează în apa sărată a lacului ca un bot de crocodil. Am scris atunci că silueta lui nu-i mai puțin uluitoare și impulsivă decît a rachetelor care propulsează în spațiu vehiculele interplanetare.

Între timp am împlinit șaptezeci de ani, dar continui să trec lacul înot și, în ceea ce privește punctul spre care mă îndrept, îmi mențin afirmația : Turnul este una dintre cele mai neobișnuite și fascinante construcții – prevestitoare a celui de al III-lea mileniu – din cite mi-a fost dat să văd aievea.

Iar faptul că, din umbra lui zveltă și colosală m-au împinținat paznicii și tovarășii milenari ai omului, sperîndu-mă la început iar apoi împrietinîndu-ne – ca pe vremuri la stînele d'n Corpați – a fost cum nu se poate mai minghietor inimii mele. Și mi-a întărit credința că, orice ar fi să se întîmple în vremurile care vin, nu ne vom pierde de noi înșine, că în sufletul nostru va dăinui pururi o adiere din mireasma respirată pentru prima oară de oamenii ce au trăit cîndva pe un picior de plai, pe o gură de rai...

Geo Bogza

Tot acum a căzut [...] Kiriteşcu, cu 26 de voturi pentru și 49 contra. A avut impertinența acest [...], care a dat numai lovituri literaturii, să ceară admiterea în S.S.R. Dar a căzut. Ceea ce m-a bucurat mai mult decît alegerea mea. M-a bucurat că scriitorii au avut totuși demnitate refuzînd dintre ei pe falsul moralist atențator la literatură...

E. Lovinescu venise și el la vot. Ceea ce n-a făcut niciodată. Mi-a spus : «Ei, Dom' Suluțiu, pentru Dumneata am venit, să te votez!» Toti se mirau și se-ntrebau ce simpatie (are). De fapt misterul era simplu de dezlegat : un telefon al lui Kiriteşcu, Lovinescu e bun prieten cu Kiriteşcu și îi e îndatorat cu diferite chestii : numirea în comisiile de bacalaureat, etc... Venea să-și plătească polita. Dacă prieteneste e frumos, ca gest de solidaritate scriitoricească însă...

Toate mormintele Egiptului s-au deschis pentru a-și trimite mumiile să-l voteze pe Kiriteşcu. Au venit : Petre Dulfu, Maica Smara...

Avea haz Suluțiu, nu-i așa ? Despre calitatea literară a scrierilor lui C. Kiriteşcu s-a pronunțat astfel E. Lovinescu :⁵⁾

„C. Kiriteşcu și-a exercitat observația satirică în cadrele vieții școlare, pe care o cunoaște atît de bine : galeria din *Printre Apostoli* cu dascăli ca Bonifas, Iancu Dărăscu, doctorul Ciovrnache arată și incisivitate, dar și spirit caricatural. În *Flori din grădina copilăriei* (1932), verva sarcastică se umanizează și se moale în emoții retrospective – promontoriu intrat adînc în apele prea clare ale sensibilității duioase brătescu-voinesciene”⁶⁾.

Marele critic putea să-și adlice dictonul : *Amicus Plato, sed magis amica veritas*. I-a acordat votul, dar acolada de *dignus est intrare* mi se pare destul de rece, iar în volumul de *Omagiu*, din care am citat în articolul precedent, condamnă neale-

gerea lui, dar nu-și însușește prejudecățile sale moralizatoare în artă, servindu-i lecția elementară cuvenită.

Încă o dată, consecventi cu o veche atitudine : Constantin Kiriteşcu era perfect îndreptățit să controleze lecturile elevilor, dar numai prin dispozitii de ordin intern. Publicîndu-și circulara, și-a depășit atribuțiile și si-a dezvăluit temperamentul rigid dominant, cu totul nelalocul lui în republica literelor, unde nimeni nu minuieste „ferula” dascălilor de altădată, a Zoililor de tristă memorie⁸⁾.

Din *Memorii*, cele mai interesante pagini sînt cele din anii copilăriei : evocarea Bucureștilor din ultimele decenii ale secolului, a mahalalelor nepavate, necanalizate și neluminate electric, a datinilor (viceleimul, colindele, călșarii, paparudele, scaloiul), a dansurilor și muzicii de mahală, cu flănetari și cu ariston, apoi paginile despre mișcarea socialistă (cu lipsa anecdotei dintr-o altă carte a lui, despre „Iarapanaua lui Piturcă”), precum și cele de „Bildungsroman” ale vieții școlare de toate gradele, în fine cele relative la ocupația dușmană, din decembrie 1916 pînă în noiembrie 1918⁹⁾. Totul, de altfel, e „legibil”, cum spunea N. Iorga, prin limpezimea și cursivitatea scrisului.

Cine l-a cunoscut pe leul neîmblînzit poate aprecia, ca noi, catifelarea dextrei scribente.

Ne-am împăcat în ultimii săi ani de viață cu octogenarul în inactivitate, care-și păstrase între patru ochi, ceva din caracterul mușcător. Omul era mai „relevant” în intimitate decît în scris. Dar nici acesta nu este de desconsiderat. Citii-l!

Șerban Cioculescu

⁸⁾ Cf. rubrica de *Campanii* în cartea *În slujba unei credințe*, Cartea Românească, 1933.

⁹⁾ Dintre portrete, remarcabil acela al baronului Barbu Bellu (Bellio, unul dintre primii colecționari de tablouri ale școlii impresioniste franceze : patronul caricat al lui Iancu Urmatecu, din romanul *Sfîrșit de veac* în *București*, de Ion Marin Sadoveanu).

¹⁾ *Memorii*, Editura Sport-Turism, București, 1979, Notă asupra ediției de Costin C. Kiriteşcu și *Restitutio* de Marian Ștefan, 304 pagini, în-8°.

²⁾ Oficiul Național de Educație Fizică.

³⁾ În colaborare cu prietenul său de o viață, prof. univ. Andrei Popovici-Biznosanu ; și unele și altele trase în zeci de ediții.

⁵⁾ *Istoria literaturii române contemporane, 1900–1937*, Editura Librăriei Socec & C-ie, S.A., București, p. 263.

⁶⁾ C. Kiriteşcu, *Printre apostoli ; Flori din grădina copilăriei ; Porunca a zecea* (ibid).

PAUL ZARIFOPOL

din perspectiva laboratorului de creație

NICIODATĂ opera publicată a unui mare scriitor, critic sau istoric literar nu va fi capabilă să ne dea, integral, măsura complexei și diverse sale personalități creatoare. Și observația nu se referă numai la numărul mai mic sau mai mare de file inedite, întotdeauna existent, rămase nepublicate în timpul vieții autorului, ci îndeosebi la întreaga gamă a documentelor scrise, reprezentând proiecte, variante, eboșe, studii pregătitoare, simple file cu însemnări și notații fugare, fixând străluminarea unei idei — pe scurt tot ceea ce înțelegem îndeosebi prin formula generică de „documente ale laboratorului de creație“.

În raport cu volumul de pagini, intrate în conștiința publicului prin intermediul operii tipărite, ele sînt asemenea acelor nebănuite două treimi din masa oricărui aisberg, care, scufundate în apă, rămîn ascunse privurilor, dar a căror anonimiză existență conferă măreție și stabilitate suprafeței vizibile.

Cumva, în această „arheologie“ a reliefului literar, în această explorare a „fetei nevăzute“ a travaliului creator, se află specificitatea și legitimitatea unui **Muzeu al literaturii**. Prin expunerea acestor documente, în expoziții permanente sau tematice, dar mai ales prin **descoperirea, colecționarea și conservarea** lor și apoi prin valorificarea lor publicistică sub formă de cataloage, monografii ori ediții critice integrale, el permite iubitorilor de literatură, dar mai cu seamă istoricilor și cercetătorilor fenomenului literar, accesul în intimitatea nedisimulată a procesului de creație. De multe ori, asemenea investigații au fost în măsură să restituie conștiinței literare ipostaze inedite ale unui critic sau scriitor, putîndu-se ajunge pînă la răsturnarea imaginii tradiționale pe care o avem despre ei, în cazurile în care anumite condiții social-istorice potrivnice au făcut ca, acea parte a operii lor, rămasă nepublicată, să ne surprindă, valoric și ideatic, prin ipostaze inexistente în paginile, mai de voic, mai de nevoie, încredințate tiparului în timpul vieții. Mai puțin spectaculoase, dar nu mai puțin importante pentru istoricul literar și obiectivitatea judecății de valoare, sînt și acele documente inedite care impun „un recurs la etichetări“ dovedind netemeinicia și superficialitatea cu care uneori critica „de poziție“ — dar vai, nu și de erudic — s-a oprit la cuvintele, nu și la **spiritul de ansamblu** al unei opere, catalogînd-o grăbit ca „formalistă“, „estetizantă“ sau chiar (vezi cazul Maiorescu sau Blaga) „reacționară“, ceea ce a dus, pentru o vreme, la simplificarea și diminuarea gravă a realelor dimensiuni ale spiritualității românești din epoca respectivă.

În lumina acestor considerațiuni dorim să semnalăm și să recomandăm atenției publice unul din cele mai voluminoase și complexe fonduri de documente din arhiva Muzeului Literaturii Române: **Colecția Paul Zarifopol**.

ASUPRA importanței operei lui Paul Zarifopol (încă prea puțin cunoscută și analizată) pentru cristalizarea unei atitudini și conștiințe critice originale și **independente** a literaturii române nu este locul să insistăm aici. Din fericire, personalitatea acestui istoric și teoretician literar — imbinînd, ca nimeni altul în epocă, erudiția vastă cu verva spirituală și polemică de idei — revine din ce în ce mai des în atenția istoricilor și criticilor noștri literari. Menționăm, în acest sens, laudabilele eforturi, de pionierat, ale lui Al. Săndulescu, care ne-a oferit prima ediție postbelică, într-o judicioasă și cuprinzătoare selecție, a unei părți a operei lui Zarifopol, contribuind astfel la înlăturarea multora dintre prejudecățile critice existente în legătură cu ideologia acestuia. Dar și considerațiile sale din „studiul introductiv“ la ediția amintită, ca și majoritatea articolelor — binevenite și binevoitoare — apărute în ultima vreme în presa de specialitate, se resimt de pe urma necunoașterii unora din textele cele mai pregnante și revelatoare pentru atitudinea estetică și ideologică a acestui critic ce a influențat puternic mișcarea literară românească a deceniului 1920—1930. Texte care, — alături de numeroase alte documente inedite, revelatorii pentru formația și gândirea critico-estetică a lui Zarifopol — fac parte din fondul de manuscrise aflat în patrimoniul Muzeului Literaturii Române.

Ceea ce am dori să subliniem în primul rînd în legătură cu semnificația **reparatorie** a acestei colecții de documente este faptul că, poate mai mult decît numeroase pagini publicate, unele din manuscrisele **inedite** la care ne referim, — precum și altele publicate în ultimii ani în revista „Manuscriptum“ — vin să demonstreze definitiv netemeinicia unor etichetări și judecăți cel puțin superficiale asupra creației lui Zarifopol, făcute uneori din oportunism, alteori din grabă, dar întotdeauna în necunoașterea de cauză, adică în necunoașterea de operă. Etichetări precum cele de „estetizant“, „cosmopolit“ sau „dezinteresat de literatura română“, fanteziste desigur, dar care în lipsa cunoașterii aprofundate a **întregii** sale opere, a preocupărilor sale predilecte și a proiectelor, rămase neimplinite prin moartea pretimpurie a criticului, s-au putut menține îndestulă vreme spre a brui sau receptare și reevaluare a sa, în contextul istoriei literare românești.

Așadar, o primă și importantă sugestie teoretică ce se impune din parcursul acestui imens (peste 16 mii file manuscris) și fascinant fond documentar este aceea a **necesității**, iar acum și **posibilității** (practice) a unei **monografii** „Paul Zarifopol“.

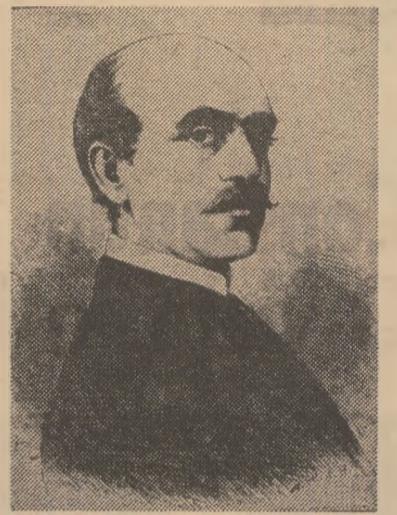
O a doua sugestie, de natură formativ-pedagogică, am spune, prin exemplaritatea ei, poate fi desprinsă din documentele ilustrînd ceea ce am putea denumi „**propedeutica unei erudiții**.“ Ca în

nici un alt caz din istoria noastră literară, ne aflăm în fața unei fericite excepții. Întîi scrupulozitatea și meticulozitatea rară a criticului, ce și-a păstrat într-o strictă ordine **operativă** (permițînd regăsirea oricărui document) **toate** studiile, conspectele, excerptele, proiectele și notele bibliografice elaborate în etapele de pregătire a unei teme sau în anii de studiu, de la caietele de curs ale anilor de studenție sau doctoratură la Iași, Halle și Leipzig, pînă la ciornele unor conferințe și studii redactate în ultimii ani de viață. Apoi șansa conservării majorității acestor documente în arhiva familiei. Avem astfel tabloul complet — generator de nostalgie în fața unei practici din ce în ce mai rare — al **nașterii, dezvoltării și întreținerii unei erudiții**, exemplare în toate privințele, al unui scrupul științific și al unei probități profesionale ce n-au socotit „redundantă“ acumularea prealabilă, uneori a sute de pagini de conspecte, excerpte, proiecte, note bibliografice și însemnări, în vederea elaborării unui studiu de citeva zeci de pagini. Demers de o rigurozitate și de o onestitate științifică ce poate trezi azi nostalgie față de obsesia citării absolut tuturor surselor folosite și față de acoperirea în erudiție a opiniilor și judecăților avansate.

Găsim poate, astfel, și explicația faptului că Zarifopol a publicat relativ puțin — mai ales dacă ne gîndim la cărți și lucrări de amploare — dar că ideile și judecățile sale de valoare își păstrează și astăzi aceeași pregnanță a cuvîntului cu acoperire în sudoarea travaliului intelectual. Numai astfel, studiile unui **român** asupra unor clasici ai literaturii franceze au putut fi considerate printre cele mai autorizate în epocă, conferînd autorului acea prezență în „conștiința europeană“ — după care tinjese atîția azi, mirîndu-se că nu o dobîndesc. Numai astfel, studiul său despre **Anatole France** — avînd la bază nu mai puțin de 15 (cincisprezece!) — caiete de conspecte, note și însemnări — a putut fi considerat de Martha Bibescu — într-o frumoasă scrisoare găsită în aceeași arhivă — drept „o lucrare la nivelul criticii franceze de pretutindeni“. Un stil de lucru, dar și un crez estetic și profesional, ce se cere cu atît mai mult cunoscut și popularizat, cu cît îl putem tot mai rar regăsi în paginile de eseuistică impresionistă proprii unei critici grăbite să ajungă la concluzii și sentințe fără să fi parcurs, pe cont propriu și prin proprie osteneală, întreg „drumul spinos al cunoașterii“.

În sfîrșit, nu puține sînt piesele răzlele, de la corespondență la iconografie — care deși nu depășesc în sine o strictă valoare documentară, informativă — pot permite istoriografului pasionat și inspirat, corelații și comparații revelatoare, toate menite să restringă la maximum zonele de umbră și incertitudine de pe figura unei mari personalități culturale, dar și de pe cea a epocii literare cu care s-a identificat.

Victor Ernest Mașek

30 septembrie 1879:

Centenar „DESPOT VODĂ“

● ACUM o sută de ani — la 30 septembrie 1879 — s-a jucat în premieră la Teatrul Național din București piesa **DESPOT VODĂ**, de Vasile Alecsandri. Directorul teatrului, Ion Ghica, aflat permanent în căutare de piese românești, insistase pe lângă Alecsandri să-și termine drama în versuri la care știa că lucrează și obținuse manuscrisul. Îl citise mai întîi singur și apoi, la 30 aprilie 1880, convocase cîțiva actori — viitorii interpreți propuși — și mai mulți oameni de literă, „pentru a asista la această lectură a domnului Alecsandri, a dramei intitulată **DESPOT VODĂ ERACLID**, care va avea loc în foaierea teatrului cel mare, la orele 1 d.a.“ — cum scrie în invitațiile făcute. Alecsandri se bucura la vremea aceea de mare stimă și prețuire. Obținuse, cu un an mai înainte, — în mai 1878 — premiul internațional de la Montpellier, pentru **Cîntecul gîntei latine**; publicase, tot în 1878, volumul de poezii **Ostașii noștri și ciclul de Pasteluri**; i se jucase, la Iași și la București, numeroase piese și, mai mult ca orice, intrunea simpatii generale pentru aureola purtată de promotor al luptei pentru Unire. Este de înțeles deci elvia cu care a fost ascultat, la această lectură, timp de cinci ore, de actorii și de scriitorii prezenți — în frunte cu Ion Ghica și cu Titu Maiorescu. Acceptată în unanimitate, legenda istorică în versuri **DESPOT VODĂ** a fost pusă imediat în repetiție, s-au comandat decoruri speciale și s-a pregătit în mod festiv premiera. Au jucat, în rolurile principale: Constantin Nottara, Theodora Pătrașcu, Grigore Manolescu, Frosa Sarandi, Petre Velescu. Întreaga distribuție avea douăzeci și trei de actori. Succesul a fost remarcabil; nici o altă piesă prezentată pînă atunci n-a întrunit atîtea ovaii din partea publicului și atîtea elogii de presă ca acest **DESPOT VODĂ ERACLID**. Și nici un alt autor dramatic n-a fost mai aplaudat ca Vasile Alecsandri. Printre omagiații s-a aflat și Mihai Eminescu. În ziarul „Timpul“, la 2 noiembrie 1879, el scria: „Despre drama însăși puține avem de spus. E, fără nici o contestare, drama cea mai bună care s-a scris în limba noastră. E plină de acțiune, ici de puternice, colo de gingașe simțiri, dar pe deasupra tuturor calităților acestora, versul și limba privighetorii de la Mircești răpește auzul și simțirile“.

În cuvîntul de introducere pe care-l pune piesei apărută în volum citeva luni mai tîrziu, Alecsandri mărturisește: „În scrierea mea am căutat a călca pe urmele adevărului istoric; am pus în scenă personaje contimporani ai lui Despot, păstrînd fiecărui caracterul său deosebit [...] Publicul român, atît de inteligent, a probat prin manifestările binevoitoare cu care a făcut primirea lui **DESPOT**, că știe să prețuiască încercările conștiințioase ale unui autor cînd acesta, în scrierile sale, este dominat numai de amorul artei [...]“. Iar Ion Ghica adaugă cuvinte de prețuire, în scrisoarea adresată lui Vasile Alecsandri și reproducă în același volum: „Drama ta, **DESPOT**, este un giuvaer din cele mai prețioase ale coroanei tale de poet, coroană bine înțepenită pe capul tău [...]“.

O medalie comemorativă a fost bătută și distribuită la premieră, pentru semnarea remarcabilului eveniment literar și artistic, avînd următorul text: „**I-a reprezentat a piesei **DESPOT VODĂ** — 30 septembrie 1879“.**

Ion Munteanu

Limba noastră

● **STUDIUL** unei limbi ca fenomen social și în mod deosebit ca instrument de cultură ne obligă să acordăm **neologismelor** o atenție specială, indiferent dacă acestea sînt creații interne prin derivare și compunere, calcuri după modele străine sau împrumuturi lexicale din alte idiomuri. Afirmația de mai sus este valabilă, desigur, și pentru limba română, care, în ultimele două secole, s-a dovedit extrem de receptivă în special la împrumuturile neologice de origine latino-romanică. „Mai mult decît se admite de obicei“ — arată Sextil Pușcariu — **neologismul** „a schimbat aspectul limbii române, încadrînd-o din nou în spiritualitatea romanică, și îndepărtînd-o de comunitatea «balcanică», în care o înglobează mai ales cultura ce ne venea din Bizanț“ (vezi **Limba română**, vol. I, București, 1940, p. 415). Dacă importanța și utilitatea neologismelor au fost adeseori demonstrate, asupra necesității de a le înțelegi corect nu s-a insistat, credem noi, suficient și cea mai clară dovadă, în acest sens, o constituie numeroasele greșeli care ne mai întîmpină încă atît în limba vorbită, cît și în scrisul românesc actual. Este foarte adevărat că astăzi se scrie mult mai îngrijit decît acum citeva decenii, dar sintem încă departe de „eradicarea“ tuturor greșelilor care apar în special în presă, concepută în sens foarte larg, deci ca „totalitate a mijloacelor prin care se realizează informarea publicului și educarea lui multilaterală“. Întrucît despre deformarea neologismelor am scris nu prea demult chiar în paginile acestei publicații (vezi nr. 33 din 16 august, p. 8), ne vom referi acum exclusiv la **întrebuințarea improprie** a unor termeni neologici mai mult sau mai puțin cunoscuți. Astfel, dintr-o informație

Neologisme impropriu folosite

transmisă acum citeva zile pe calea undelor, am aflat că „Zilele culturii românești s-au bucurat de o largă **audiență** (în loc de **audiență**) din partea publicului iugoslav“. Mai demult, citeam într-un ziar care apare în Capitală că, printr-o decizie eronată, un boxer de la clubul „Metalul“ „**a fost gratulat** (în loc de **gratificat**, adică „răsplătit“) cu o victorie ce nu o merita“. Un periodic care și-a încetat apariția ne informa, acum cîțiva ani, că, la Rio de Janeiro, va avea loc „meciul **comemorativ** (adică festiv) al retragerii din fotbal a cunoscutului internațional brazilian Garincha“. Înainte de a părăsi domeniul sportului, semnalăm și greșita întrebuintare a lui **preconiza** cu sensul de „a prevedea“, „a presupune“, ca în citații care urmează: „**Se preconizează** că Ilie Năstase va aduce echipei două puncte la simplu“. Trezînd în alte domenii de activitate, constatăm că o lingvistă vorbește despre „**abordarea** metodelor moderne de cercetare“, iar un prozator cu preocupări de istorie literară se arată umit de „**extraordinarul energetism** al lui Nicolae Iorga“. Pentru un alt reprezentant al aceleiași bresle **anglicanism** înseamnă pur și simplu **anglicism**, tot așa cum pentru un și mai cunoscut istoric literar **succedaneu** „medicament substituent“ capătă sensul de „succesor“ sau „care succedă“. Oricît de bizar ar părea, nu lipsesc nici cei cărora li se pare că **inalienabil** (adică „neînstrăinabil“) este un fel de sinonim al lui **imuabil**, cum rezultă din acest citat mai lung, desprins dintr-o lucrare colectivă: „Planul de muncă nu este un document **inalienabil**. Viața ridică în permanență noi probleme, ceea ce reclamă introducerea de completări sau corective în planul de muncă“. Dintre inovațiile semantice negative care

cunosc o frecvență mai mare merită să fie semnalate: **cazuistică** (tot mai des înțeles ca un derivat colectiv de la **caz**), **solicitudine** (care se substituie prea banalului **solicitare**), **neavenit** (care pentru foarte mulți înseamnă „inopportun“ sau „care nu e bine venit“) și **subseminat**, care, sub forma lui articulată, devine un sinonim al pronumelui personal eu și încetează de a se mai folosi exclusiv în scris (mai precis în stilul oficial-administrativ, căruia ar trebui să-i rămîină specific). Multe întrebuintări improprie ale neologismelor se explică prin intervenția așa-zisei etimologii populare, care acționează chiar în vorbirea oamenilor cu un anumit nivel de cultură. Cazul lui **torționar** (care pentru unii înseamnă „purtător de torță“) este mai mult decît concludent în acest sens. Etimonul direct sau imediat al acestui neologism este **frc. tortionnaire**, care, la rîndul lui, provine din lat. **tortionarius** (un derivat de la verbul **tortionare** „a chinui“, „a tortura“). Adevăratul și singurul sens corect al subst. **torționar** este de „persoană care torturează sau face pe cineva să sufere torturi“ (Cf. lat. **tortio**, -onis care înseamnă „tortură“, „chin“ și care stă la baza derivatului verbal **tortionare**). În limba franceză cuvîntul se întrebuintează și ca adjectiv în combinații sintactice de felul lui: **appareil tortionnaire**, **emprisonnement tortionnaire**, **policier(s) tortionnaire(s)** și altele. Precum vedem, nu există nici o relație semantică și etimologică între **torționar** și **tortă** (împrumutat din italiană: **torcia**). Și totuși, într-un cotidian bucureștean, am putut citi, cîndva (chiar pe prima pagină), că „**temerarii torționari** ai revoluției au fost și vor fi întotdeauna muncitorii!“ Nici o îndoială că asimilarea corectă a neologismelor este, în același timp, un act și un semn de cultură.

Theodor Hristea

Muncile și Sărbătorile

RECENȚA culegere de poeme a lui Ion Gheorghe publicată în „Biblioteca pentru toți” (deschisă cu mult curaj în ultimii ani scriitorilor români contemporani, chiar și unora tineri) are câteva particularități, în alcătuire, peste care nu pot să trec. Mai întâi, ea este foarte selectivă, pe alocuri zgircită, cu opera unui poet atât de puternic și de original. Din cele douăsprezece cărți de versuri anterioare, numai șase au furnizat material pentru antologia de azi; din acestea, **Mai mult ca plinsul** și **Megalitice** sînt cele mai bine reprezentate. **Noimele** (cinci poezii), **Cavalerul trac** (șase) și **Zoosophia** (opt) n-au mai plăcut poetului, presupunînd că și-a întocmit el însuși culegerea. De ceva mai multă simpatie s-a bucurat **Vine iarba**. Este evident că poetul a ales bine, căci volumele lui semnificative sînt tocmai cele două pe care se sprijină **Proba logosului**. În ce privește selecția în interiorul fiecărui volum, ea este mai contradictorie: în vreme ce din **Megalitice** nu lipsește nici o poezie excepțională, citată ca atare de comentatori, din **Noimele** sînt reținute exact acelea, cu o teză prea clară și liric mai sărace, pe care o parte a criticii le-a învinuit de tezism. Dacă însă poetul a avut de gînd să evidențieze aceste lucruri, nu se înțelege de ce n-a reluat și unele versuri „didactice” din **Dacia Feniks** sau de ce a fost atît de parcimonios cu **Cavalerul trac**. Fiind vorba de absențe: e semnificativă absența unor volume în întregul lor. **Cariatida** nu e nici măcar menționat în nota bibliografică, iar poemele cuprinse în volumul din 1967, adică **Șarjă**, **Cariatida** și **Balada țaranului tinăr**, lipsesc în **Proba logosului**. Lipsesc de asemenea romanul în versuri **Piine și sare**, culegerea **Căile pămîntului**, versurile pentru copii din **Țara rîndunelor**, în fine cele două reportaje lirice din Cuba și de pe Oceanul Atlantic. Dincolo de criteriul valorii, va fi funcționat și unul tematic. Probabil că are dreptate C. Stănescu atunci cînd spune, în **Prefață**, că antologia pare a fi „o ilustrare, selectivă, chiar rigidă, a temei țărănești în elementele ei constitutive de factură preponderent arhaică”.

Recitată în întregul ei, poezia de pînă acum a lui Ion Gheorghe îmi confirmă unele observații făcute cu prilejul fiecărei cărți în parte (contrazicînd altele). Dar nu e numai atît: devine mult mai limpede o însușire fundamentală a poetului, o dublă mișcare a imaginației lui, capabilă să explice cărți atît de diferite ca **Zoosophia** și **Megalitice**. Prefătorul, atent și exigent, o formulează în felul următor: „Poet eretic, iconoclast, Ion Gheorghe, paralel cu demoliția satirică, inventează liric și simbolurile unei străvechi civilizații țărănești, conjurînd «beatoanele megalitice» ori pietrele rîului să-i slujească drept documentare...”. Cu alte

Ion Gheorghe, **Proba logosului**, „Biblioteca pentru toți”, cu o prefață de C. Stănescu, Editura Minerva, 1979.

cuvinte, exista în același timp la Ion Gheorghe o tendință de sacralizare a profanului, de mitizare a vieții țărănești cotidiene, și o tendință, opusă, de abolire a sfințeniei, de corosivă desacralizare. „Bibliei profane”, cum spune sugestiv C. Stănescu, trebuie să-i adăugăm o profanare a biblicului, din care se naște ortodoxismul în **aqua forte** din **Zoosophia** și din **Mai mult ca plinsul**, intrudînd imagistic cu acela al lui Ioan Alexandru, dar izvorit dintr-o atitudine radical diferită. Cronologic, pe cit imi pot da seama, inițiativa tendință ce se manifestă la Ion Gheorghe este aceea mitică, în primele lui cărți. În, apoi, **Vine iarba** (volum destul de modest în raport cu celelalte, cu versuri dificil prozaice, tiritoare, fără țîșnire), repede însă părăsită în **Zoosophia** și **Mai mult ca plinsul**, în care luarea în deridere a miturilor atinge nivelul maxim, spre a fi regăsită în ultimele trei cărți, din care **Megalitice** este cea mai bună. Trebuie să amintim totuși că edificarea mitică și risul carnavalesc nu pot fi ne deplin separate, în ciuda faptului că sînt pe rînd dominante, tocmai coexistența lor creînd marea ambiguitate lirică a poeziei lui Ion Gheorghe.

Dacă privim lucrurile cu atenție, remarcăm că ambiguitatea aceasta merge mai în adîncime. Miul prinde rădăcini, în **Vine iarba** sau în **Noimele**, pe terenul unei realități de zi cu zi, al vieții și muncii țărănești. Un prim indiciu este supraadimensionarea realității. Ne mișcăm printre lucruri familiare și deopotrivă fabuloase: poetul întrebunțează tonul solemn al aedului din vechime ca să glorifice facerea piinii ori a rachiului, semănatul cartofilor ori al cepei, treieratul, plantarea viei, pregătirea semînțelor de grîu, cu alte cuvinte muncile rurale. El e un Hesiod mai puțin sistematic, în stare de metafore invirtuite și de viziuni colosale. Mama spală rufe „la izvoarele Styxului”, grîul uscat pe rogojină e „un mort frumos” căruia „i se zbește muștafa de haiduc”. Ciinele mort în lan e proiectat cosmic, animalul fabulos ca atîtea din **Megalitice**: „I-a rămas un ochi deschis, ca lacul muntelui, / de la țărîmul puipei către apusul soarelui / aleargă pîianjenii să feasă pinzele de pradă: / în pîlnia de gramofon a urechii, / multe vești a prins bătrîna ureche de cîine / de ce n-ar prinde acum — acum și gîze de hrană”. Eroul acestui lirism e Țăranul, mereu invocat și definit poetic, urias, simbolic, realist sau supranatural. Țăranca bătrînă e Maica-Mumă, Muma-Zeiță, țăranul e un Gulliver gigantic printre furnici. Muncile cele mai obișnuite au tot timpul aspectul unor magice activități: „Se sculă Muma Zeiță, se spală pe miini, / văzu luna ca ugerii vacilor — / puse la cale zămislirea sfîntei piini, / urzirea mîrturiilor și-a colacilor; / un pumn de pietre de rîu / aruncă-n apa ca singele de pește — / ceva turbure, trosnînd, turnă-n făina de grîu / ce zămislește; / bășici ca oule de broască / gogoloaie ros-

togolite de nevăzutele vietăți, / din care să se nască / sprintene zeițăi”. Acest suostat cosmic-vrajitoresc este relevabil în **Descîntecul cartofilor**, care descrie un ritual bizar și grotesc al impeccerării, recurgînd și la mitologica Leuă, sau în alt **Descîntec** în care uciderea „boului-mire” este evocată în termenii unui ritual pînă de o poetică brutalitate. Sîntem deja pe pragul Sărbătorii: înainte de a-i releva înfățișarea, trebuie să mai observăm, în prima orîine de idei, că mitizarea lumii rurale, a muncilor și zilelor țărănești, nu e făcută în afara oricăror referințe istorice. Aceasta e de altfel latura cea mai discutabilă (și estetică) a poeziei. Arhăitatea se întîlnește cu modernitatea: țărani merg la oraș să „spargă” bulevarde, sînt supuși la „raze” (își fac adică radioscopie) și așa mai departe. În **Noimele** amestecul de vești și de nou merge pînă la kitsch. Și Petre Stoica în **Un pop de simpatii** descrie o lume țărănească tranzitînd spre oraș, însă la el lipsește poetizarea vechimii și a vitalității ruralismului, iarba nu invadează străzile, ca la Ion Gheorghe. Preferință reanșmului și banalității voie, egiului trecutului mitic, Ion Gheorghe se expune obiecției de paseism și se înscrie (cu, desigur, altă înzestrare poetică) în descendența neoasimului sămănătorist și gîndirist.

Spre deosebire de mit, care crește din realitatea muncilor și zilelor, ducînd la o „biblie profană”, profanarea biblicului se leagă de cealaltă față a vieții țărănești, și anume de aceea sărbătorească. În **Zoosophia** și în **Mai mult ca plinsul**, „totul pare a se petrece — citez din nou pe C. Stănescu — în cele trei zile de teatru comic, profanator, cînd libertatea poate fi absolută și lumea întoarsă pe dos”. Ideea lui M. Bahtin despre spiritul carnavalesc, aplicată lui Rabelais, găsește aici o întrebîntare superbă. „Această zoosophia cu multă parigoria, conținută prefațorul, este o mare comăcie, un bilci al deșertăciunilor, unde o anume lume este luată în rîspăr, caligrafiată ca într-o izmeneală copilărească”. Lumea sărbătorii e o lume liberă a se compensa sufletește, repetînd în manieră comică, parodică sau absurdă, serioasele indelețniciri și credințe din restul timpului: are ideologia ei, opusă celei oficiale recrinante. În **Zoosophia**, carnavalescul rămîne la nivelul limbajului. Gh. Grigurcu a caracterizat-o cel mai bine, ca „prodigioasă bufonerie lexicală animată de ambiții argeziene și barbăne, ca și de reminiscentele naivei scriiturii a cărților populare”, „gras spectacol de guignol autohton”. Primită, la apariție, foarte contradictoriu, stîrnînd entuziasme, dar și negațiuni vehemente, **Zoosophia** nu merita probabil nici acel exces de laudă, nici disorețul. M-am situat în tabăra a doua și-mi dau seama acum că trebuia să fiu mai întelecător cu partea de gratuitate a fanteziei poetice. Îmi amintesc că am citat unele lucruri în acest sens, dar am apăsât prea mult pe hibridul istoric. Cartea e delicioasă totuși

prin invenția de folclor suprarealist, amestecul versuri de psaltire dosofitească cu numărători copilărești, jocuri lexicale cu cîntece de stea, Noul și Vechiul Testament, basmul cu vicieimul, pe Argezi cu **Alixandria** și pe Anton Pann cu Emil Botta. Superioară în **Mai mult ca plinsul** este imaginația constructivă, cu alte cuvinte vizionarismul, tot carnavalesc. **Pe poliță** înfățișează chiar felul cum se nasc legenda sau mitul din joc. Icoanele acestea pe sticlă sînt uneori de o mare calitate artistică: „Coborît în durerea pămîntească / început-au vitele să-l încălzească; / taur alb, cit multă ninsoare / îi sufla cald la picioare / cal negru, cu ochi de lup / sufla-n cealaltă parte de truo: / ca un pietroi culcat în piuă / adormînd pe lumina tîrziuă — / în deprinerea durerii părăsindu-l ingerie / într-această vale a plingerii”. Admirabilă este **Herodiada**, savuros licențioasă, pe care n-o pot cita din cauza lungimii. Nici Camil Baltazar, nici N. Davidescu, specialiști în acest gen, nu puteau reuși mai bine Unele poeme (**Fuga**) amintesc de lirica ortodoxistă, însă aceea era sentimental-evocatoare, pe cînd aici triumfă mai mult ca plinsul, adică risul usturător, parodic, satiric, gluma corosivă, batjocura rafinată.

În profunzimea originalitate a acestei poezii (în care materia se află în colosală cobîlîte și asistăm la straniu meta-norfoze), defectele principale sînt două: lipsa de spirit critic și tezismul. Inițial e răspunzător de inegalități și de informul atîtor poeme, din care, spre a cita, trebuie să intri cu toporul ca într-un lăstăris. Versuri sau strofe extraordinare sînt rezultatul unor astfel de defrișări. Inventator de limbă, Ion Gheorghe e un poet greoi tocmai din pricina limbii, opintite, chinuite, uneori imposibile. Tezismul (nu străin de carenta spiritului critic) apare ca o încercare de sistematizare a propriilor intuiții. O eroare asemănătoare a făcut George Albu de la a doua carte înainte. Aceste sistematizări nu sînt mai acceptabile în versuri, unde introduc noțiuni bizare, uneori doar de poet pricepute, referințe livrești pretențioase și un exoterism mai răunos decît erau în **Cultural Zburătorului**, adică în încercarea de proză de idei. Ion Gheorghe rămîne un poet remarcabil, neîndoielnic unul din cei mai importanți ai generației lui, atunci cînd toată această pseudo-cultură, tot acest inițiatism fundat pe nisip, lasă locul marilor mituri sau viziunilor caritative din poemele care evocă Muncile și Sărbătorile unei arhaice lumi de țărani.

Nicolae Manolescu

Revista revistelor

„SECOLUL 20”

■ **RELAȚIA specifică național — universalitate**, cu complexe-le raporturi, intră, firesc și constant, în sfera de probleme a unei reviste de cultură precum „Secolul XX”, implicată fiind în structura intimă a publicației și aflîndu-se exprimată în termenii expliciti ai dezbaterilor teoretice. În ultimul său număr (1-2-3; 216-217-218/1979), revista face loc unei discuții pe această temă, publicînd opiniile exprimate, în cadrul reuniunii internaționale de la Bled — 1979, de către oameni de litere din Iugoslavia, R.P. Chineză, Benin, U.R.S.S., România, Belgia, Bulgaria. Axate în jurul celor două repere propuse — „Literatura, instrument al unui nou universalism” și „Literatura, punte între popoare” — păreri expuse, atacînd problemele din variate unghiuri, se regăsesse în abordarea umanistă a temei, discuția însăși concretizînd în câmpul binar al conceptelor — **specific național și universalitate** în literatură — cel de-al treilea termen, dialectic, al sintezei.

Prilejuită de împlinirea a cincizeci de ani de la moartea lui Italo Svevo (m. 13

IX 1928), o amplă secțiune a revistei — ce se deschide printr-un concentrat eseu al lui Alexandru Balaci — este dedicată scriitorului triestin. Sînt redate numeroase texte mai vechi, puncte nodale în tabloul receptării critice a operei prozatorului. Între acestea, cele datorate lui Eugenio Montale — care a „recuperat” această operă în spațiul italian —, Valery Larbaud — unul dintre cei care, acum cincizeci și cinci de ani, în Franța, îl descopereau pe Svevo, așezîndu-l printre „precursorii moderni”, alături de Proust și Joyce —, Mircea Eliade — situînd, într-un eseu din anul 1943, lucrarea romancierului sub dublul semn al „geniului și umorismului”. Noi contribuții critice românești (printre care, articole de Florian Potra, Norman Manea) însoțesc traduceri din povestirile și fragmentele țînînd de așa-numitele „Opere minore” ale prozatorului Svevo (importante, mai cu seamă cele scrise în perioada senectuții, afirmînd, printr-o nouă și subtilă tratare, un factor primordial al epice: timpul), precum și din teatrul său, domeniu puțin cunoscut și, prin aceasta, oare-

cum exotic, „Materialul documentar” — Svevo cuprinde un **Profil autobiografic** al celui care a scris **Conștiința lui Zeno**; de asemenea corespondența sa cu Montale.

În spiritul dialogului viu dintre arte, dintre culturi, dintre specific și universal, dialog necesar în domeniul fertil al valorilor, un eseu de Dan Hăulică propune o introducere în teritoriul plastic al lui Ion Gheorghiu, în **Planeta grădinilor** sale. (Textul e publicat și în engleză.) Evocări literare — în vers și proză — ale personalității artistice a lui Marcel Iancu (pur-tînd semnăturile unor Ion Barbu, Camil Petrescu, Ion Vineu, Tristan Tzara, Jean Arp), ca și relatarea unei întîlniri recente cu pictorul-arhitect, cuprinsă într-un documentar articol semnat de Geo Șerban, rememorează ecouri în timp ale unor „episoade românești” înscrise în istoria artei universale. Scriitorul francez Michel Dard, cu vechi atașamente față de cultura română — și pe care moartea l-a surprins, în acest an, pe cînd lucra la traducerea poeziilor lui Lucian Blaga — este prezentat ca eseist, romancier (printre-un fragment, localizat în peisaj bucovinean, din ultimul său roman, **Le rayon vert**) și ca poet (în interpretarea și traducerea lui Ștefan Aug. Doinaș). Hélène Tournaire, prozatoare și ziaristă franceză (prezentată de Romulus Vulpescu) și scriitoarea spaniolă Clara Janes (prezentată de Mihnea Gheorghiu) semnează texte inspirate de contactul lor spiritual cu realitatea ro-

mânească (texte reunite sub titlurile **Călătorind prin „Dacia Felix” și Pe drumurile României**).

Din acest număr triplu, extrem de variat, al revistei mai semnalăm: **Debutul unui mare sociolog al artei — Arnold Hauser. 1911, Timișoara**, cu texte traduse și un articol — semnat de Szezkernyés János — reprezentînd o bună introducere, în așteptarea talmăcirii operelor fundamentale ale astăzi celebrului teoretician Arnold Hauser; **Miscellanea în jurul romanului**; o prezentare a publicației „La Nuova Rivista Europea”; **Cibernetică și urbanism vizionar. Nicolas Schöffer**; **Orientări contemporane în teoria marxistă a culturii. Raymond Williams**.

A mai releva meritele prezentei artistice (valorificînd în acest număr reproduceri după lucrările lui Ion Gheorghiu și Marcel Iancu, ilustrații de Ligia Marovei la romanul lui Italo Svevo **Senilită**) și grafice ale revistei ar părea poate superfluu, într-atît ne-au devenit obișnuite. Cei care au posibilitatea să compare, mai cunosc, însă, un adevăr și, iată, nu credem că am comite o indiscreție făcînd această afirmație: printre revistele cu profil asemănător, „Secolul XX” este astăzi — în lume — una dintre cele mai frumoase, fiind dintre puținele care pot fi percepute acut și ca obiect estetic concret.

M. M.

Proza

Farmecul povestirii

DAN CLAUDIU TĂNĂSESCU este în povestitor înăscut și citindu-i romanul*) lectorul se lasă cu ușurință prins în sinuasele meandre ale narațiunii plină de neprevăzut, bogată în întâmplări de tot felul, o narațiune, deci, în care surprizele pindesc la fiecare pas, totul întâmplându-se undeva la granița dintre adevăr și poveste, dintre real și fabulos; într-o lume ce amintește, desigur, prin cruzimea și violența ei, prin legile oarbe ale hazardului ce-o guvernează, de cea adevărată — acțiunea se petrece la Mogoșoaia în anii premergători ultimului război — dar care pare, în același timp, ușor scoasă din matcă, din pricina aburului de legendă ce-o învăluie. Fabulosul, atît cît el există în roman, are mai curînd un rol catalizator: prin el întâmplările își mai pierd din cruditate și violență, devin mult mai ușor de suportat. Pentru că există „mult zgomot și multă furie” în acest roman de două sute de pagini, în care însă — în afara unor insi irecuperabili, cum ar fi polițaiul Chitu, sau decrepitul stăpîn al locurilor, prințul Bărdescu — oamenii sînt buni și generosi, mai ales dacă încerci să-i privești de aproape, dînd la o parte conventionala mască ce le acoperă fața. Un astfel de ins, care reușește pînă la urmă să se „dezvăluie” și să arate lumii adevărul său chip este de pildă grecul Veriadi, Klr Carpusis (amintindu-ne prin exaltata sa generozitate de unii eroi ai lui Kazantzakis). Iată-l, deci, pe zgîrcitul, cîrănosul Veriadi dînd dovada unei uluitoare generozități: în timp ce Mardare zace la închisoare, el ia hotărîrea să-i construiască o casă, ca atunci cînd tînarul va fi din nou liber să aibă unde să se aciuască. Prozatorul stie să vadă însă și mobilul ascuns al acestei generozități: spaima de singurătate, dorința de a avea în anii pustii ai bătrîneții un suflet lîngă

el, dorința de a aparține cuiva... Un suflet generos este și administratorul moșiei lui Bărdescu, Păun, ins cu o biografie încărcată, dar care reușește să-și găsească un loc sub soare, să-și întemeieze o familie și să-și lege toate speranțele de același Mardare, fiu, de fapt, al femeii pe care a iubit-o în tinerețe și al cărei destin tragic i-a marcat pentru totdeauna existența. Personajul de prim plan al cărții rămîne însă Mardare, cel ce leagă de altfel toate firele narațiunii. Ajuns fără voia lui hoț în banda lui Brică, el își răscumpără vina printr-un gest de mare umanitate; reintrînd în rîndurile oamenilor, Mardare va începe lupta cu un destin ce i se arată tot timpul potrivnic folosindu-se de o singură armă: marea sa loialitate, inima sa bună. Și ajungînd aici trebuie să spunem că ceea ce ne-a plăcut în primul rînd în această carte este patetismul ei generos care o străbate, ca un fir roșu, de la un capăt la celălalt. O incredere în frumusețea ființei umane ușor de scisizat chiar din titlu: „Iarnă căzută-n genunchi”, ne spune autorul, voină să sublinieze faptul că înghețatul anotimp al iernii este „ingenușchiat” în cele din urmă de luminoasa și blînda primăvară; cum adică inima omului, acest „vînător singuratic”, cum o numeste o mare scriitoare americană, este în stare întotdeauna să iasă invingătoare, oricare ar fi vicisitudinile existenței. Incit, în ciuda sfîrșitului tragic, povestea pe care ne-o spune Dan Claudiu Tănăsescu nu e de fel sumbră, iar mesajul ei rămîne — cu toți morții din final — generos. Se desprinde din carte o anumită înțelegere plină de dragoste și compasiune, a vietei, după cum rezultă și din frazele cu care autorul ține să-și încheie romanul: „Timpul, ni se spune, asadar — aleargă spre zări necunoscute. Unii spun că-l o pasăre cu aripi lungi și puternice, de care nu te poți ține decît atît cît mai ai încă puteri. Alții, c-ar fi un virtuj ameteitor în care anii se tot ri-

*) Dan Claudiu Tănăsescu, *Iarnă căzută-n genunchi*, Ed. Cartea Românească.

dică spre neînțelesele limpezimi ale cerului. Oricum, prin ani, sufletul trece, frămîntîndu-se între indoieli și bucurii, iar trupul, firav ori puternic, se mișcă de colo-colo, biciuit de gerurile iernilor și scădat în sudorile miezului de vară. Mai pui că de la tăierea buricului și pînă la teapa morții, lovituri, bușturi, zgîrcituri și rani de tot soiul scrijelesc ori rup plămădeala alcătuită din carne și oase. În ea stă, strîns ca într-un pumn întepenit, zbuciumul ăla necunoscut ce pulsează prin toate ungherele trupului, și care de fapt e viață! Ea își mină pe unii să facă lucruri bune, pe alții să se apuce de rele. Iar între aceste depărțări se imbulzesc, sfioși, ascultători și aplecați de umeri, cei ce trăiesc doar să se imbuibe cu mișmelele pămîntului!

Și așa, fiecare își scrie istoria lui! Seris, într-un ritm „vîu”, romanul lui Dan Claudiu Tănăsescu se citește pe nerăsuflăte, chiar dacă supără încă unele accente prea sentimentale. La a treia sa carte, Dan Claudiu Tănăsescu se relevă a fi un prozator de vocație — nu ferit de unele nevăzături — a cărui evoluție o vom urmări în continuare cu deosebit interes.

Sorin Titel

Dramaturgie

Conflicte morale

TALENT polyvalent și prolific, Corneliu Leu descoperă punctul unificator al scrisului său în ideologia civică și disecția moralizatoare cu care pătrunde anumite aspecte ale vieții contemporanilor. Prima impresie pe care o sugerează volumul său teatru*) — oarecum surprinzătoare, pentru că dramaturgul vine din proză — este plăcerea, ajunsă obsesie, de a teoretiza, adică de a scrie teatru sub regim critic. Autorul spune totul despre teatrul său, deschide toate ușile și, ca în fabula clasică, termină cu o morală explicită, deși nu există pericolul de a nu fi înțeles (poate numai greșit înțeles, de anumiți oameni care s-ar identifica cu personajele sale).

Se poate construi un model schematic (ca spațiu, acțiune, regim conflictual, tipologie), general valabil pentru toate textele din volum: un grup mic de oameni acționează și se confruntă în situații-limită: pe o insulă aproape inundată (*Femeia fericită*), pe un vîrf de munte amenințat de avalanșă (*Fata bună din cer*), în pustietatea dezolantă a unui santier dobrogean (*A doua dragoste*); sau, fără să fie în contradicție cu cele spuse, într-un spațiu concentraționar unde singurătatea este încă și mai evidentă: un teatru populat de tot personalul (*Fiara*), sau o reuniune aniversară (*Profesorul Demnitate*). În nuanțările de tensiune dramatică, modelul și tezele se diversifică pînă la nerecunoaștere, însă consecvența problematică rămîne indicul emblematic al personalității artistice a autorului. Singurătatea de care vorbeam rămîne numai aparentă pentru că oamenii sînt legați, determinați, formați (sau deformați) în toată ființa lor de grupurile sociale în care activează. Toți sînt niște constructori — indiferent în ce profesie — și, dincolo de realizări sau eșecuri, sfîrșesc prin a se construi ei înșiși.

Desigur, nu există decît un singur teatru, cel al contradicțiilor, însă formula modernă refuză opțiunile definitive. Corneliu Leu nu e nici comediograf, nici tragician și, sub sinteza ambelor modalități, substanța pieselor sale rămîne aceeași, între critica gravă, satira cu pastă groasă și ironia subtilă: raclele de mentalitate care mai viciază relațiile umane din so-

cietatea noastră: intervențiile „pile”, șefismul discreționar, nepotismul, inechitatea promovărilor, plocanele, aranjamentele, favoritismul, cinismul funcționaresc, lichelismul, duplicitatea etc. Toate acestea pot părea sinonime, însă fiecare are o zonă de nuanță prin care handicapează în alt fel realizarea, promovarea socială și profesională. În toate piesele, devenirea acțiunii converg spre o singură morală a dreptății.

Femeia fericită propune un sondaj social și psihologic al relațiilor umane, dincolo de aparența de stabilitate și ambianță prosperă. Intervin aici o contradicție între generații (tată-fiu) și un conflict de muncă (director-subordonat). În ambele, polul generator este Gherasim (personaj și negativ și pozitiv, după perspectivă). După un trecut de mare probitate și intransigență, cînd înfruntase opresiunea Siguranței eroul, ajuns în zilele noastre în funcții înalte, își face privilegiul, admite inechități și caută compromisuri.

Dacă *Femeia fericită* este piesa cea mai complexă prin anvergura semnificațiilor sociale și umane, *A doua dragoste* rămîne, dialectic, cea mai profundă. George, „cel mai grozav constructor”, ca și Gherasim, șef despot, vine să deschidă un santier pe tărîmuri deșertice, unde întîlnește pe Ion, un fel de duh al pămîntului, care a căutat, nu a găsit, dar va găsi chiar în momentul renunțării, aramă. Confrunțarea lor se complică prin dilema erotică a Anei (personajul cel mai nuanțat). Ion crede că Ana l-a abandonat pentru că nu are rezultate profesionale, dar Ana nu-l iubește. George e convins că Ana îl stimează numai pentru reușitele sale, dar Ana îl iubește cu adevărat. Totul plutește în incertitudine aici, într-un procreștianism al culorilor generat de inefabilul psihologiei feminine. Dacă îndrăgostirii se cred întotdeauna primii și ultimii, sentimental ce mai durabilă rămîne cea de a doua dragoste.

Fata bună din cer mi se pare piesa cea mai slabă: acțiunea nu se încheagă, personajele nu se diferențiază și evoluția, „modificarea” lor rămîne neverosimilă; dar, paradoxal, apar câteva elemente prin care Corneliu Leu depășește modalitatea convențional-traditională a teatrului. Întii — dezeroizarea (oamenii care fac lucruri excepționale au antecedente clar penale și în caracterul lor au rămas — chiar și

*) Corneliu Leu, *A doua dragoste și altele...*, Editura Eminescu.

în clipele eroice — reminiscențe din trecut infracțional). Doi, rolul de mare semnificație al obiectelor (un talkie-walkie ce poartă ordinea unui Neicu, poate inexistent, și un aparat care imită risul, primul însemnînd instrumental robotizării conștiințelor și celălalt, necontrolabilitatea instincțelor).

Fiara este o burlescă agreabilă, după formula „teatru în teatru”, uzîndu cu finețe de artificii consacrate (imbroglio, qui-pro-quo). Problematika este identică cu a celorlalte piese: favoritismul, aranjamentele — aici chiar de culise. Iată autocritică directorului de scenă, o adevărată comedie animalieră: „Da, recunosc, am fost o canalie! Li distribuim pe rol de lei pe unii despre care eram absolut sigur că sînt doar niște măgari. Vacilor agresive, fiindcă mă temeam de onor boii lor, le dădeam roluri de privighetori; iar unor oi blege, în urma unui telefon, le-am dat rol de căprioare... Cea mai mare ngăgărie am făcut-o, crezînd că un gîscan poate fi nepotul unui elefant. I-am dat un rol de păun. Și m-am compromis definitiv cînd, din nevastă-mea, care e o cirtită, am crezut că pot face panteră...”

Profesorul recunoscut care a scris un intransigent volum „Morală ca act de voință socială”, primește un nepot pentru care încearcă o derogare de la principiile sale în virtutea sentimentelor de familie. Abia mai tirziu, prin acest nepot-intrus (care, de altfel, în final va refuza protecția), profesorul descoperă că tocmai în familia sa lucrurile au mers altfel decît propovăduise el teoretic. Prin citeva date, piesa *Profesorul Demnitate* reia și reformulează elemente dramatice din *Femeia fericită*.

Dramaturgia lui Corneliu Leu reia, din alte unghiuri și un alt limbaj, problema-

Aureliu Goci

Mircea Micu

„Întimplări cu scriitori”

(Editura Sport-Turism)

● EDITURA Sport-Turism și-a asumat riscul înființării unei colecții noi. Dublul debut al *Cărții de vacanță*, asigurat de textele lui Fănuș Neagu și Mircea Micu, e de bun augur. Merită încurajată inițiativa editurii, cel puțin pentru a nu fi tipărite „cărți de vacanță” numai în timpul... vacanțelor. Accesibilitatea, umorul, duioșia, candoarea, ironia și, nu în ultimul rînd, cantitatea de informație (ad-hoc lumea artiștilor) sînt principalele atribute ale acestor prime dovezi că, iată, e posibil și așa ceva, adică să ne bucurăm de soare, plajă, stînci singuratic și cabane în tovarășia unor cărți de buzunar cel puțin la fel de atrăgătoare ca enigmatice polițiste propuse cu inteligență și narare cu nerv. Acum, ce reprezintă prezentul volum în ansamblul scrierilor lui Mircea Micu, aproape că autorul însuși ține s-o declare: „Am scris această carte fiindcă atunci cînd eram copil îmi imaginam că scriitorii sînt niște domni bătrîni cu barbă și ochelari, care stau într-o colivie de cristal și scriu ziua și noaptea cu o pană de pasăre povești pentru cei mici și pentru cei mari. În colivia lor de cristal ei mai aveau o pasăre cu pene aurite din aripa căreia își smulgeau instrumentul de scris, un ceas cu cuc și un borcan cu miere care nu se termina niciodată. Pe masă, alături de călimară, se găsea o sticlă cu apă minerală. Ei nu primeau vizite și puteau fi văzuți numai în poze.” Declarația autorului se suprapune aproape peste pretextul volumului *Întimplări cu scriitori*, fără să-l acopere în întregime. Fie și numai deoarece — aci, alții, pot descoperi și alteceva — bănuiesc că, de fapt, Mircea Micu, din atașament, pudoare și respect, a inventat un asemenea mod de a completa critica literară. Un mod și umoristic, și grav (poate tocmai fiind umoristic). Am această senzație pentru că dinapoi anecdotelor se profilează destul de ferm, respectiv vizibil, unele culuare spre o mai rotundă comprehensivitate a literaturii practice de autori vizaiți. De aci și tentația — mea culpa — de a distinge în unele nuclee epice un soi de poliție pe care, camuflat sub o bancă cu firma Bank, le plătește Mircea Micu unuia sau altuia dintre confrăți mai mult sau, deosebi, mai puțin simpatizaiți. De regulă, abilitatea constă în a imprumuta, pentru propria opinie, astfel echivocizată, vocea altuia. Procedul figurat, de pildă, în *Camera ocupată*, e desăvîrșit în *Tunul lui Eugen Barbu*, piesă de un fermecător balcanism, putînd oricînd figura la loc frunțas într-o posibilă antologie a umorului românesc. Un mod de a citi cartea ar consta și în adoptarea poziției aceluia care, din diverse motive, nu știu cum au arătat și arată în carne și oase eroii prezentați. Uncori, autorul simte asta și, în consecință, enumeră o mulțime de caracteristici recunoscutibile, ca nu cumva cititorul grăbit — era să spun: de vacanță, — să confunde (precum unele domnișoare ne-debutate din *Aventură la Sinaia*) pe unii cu alții. Unor scriitori vizaiți li se reproduce chiar ticurile orale, gestica. De acest tratament preferențial se bucură Zaharia Stancu și Fănuș Neagu, deosebi, dar și V. Ornar, A. Beldeanu, I. Băieșu, T. Mazilu, Tr. Iancu ș.a. Parcimonios se manifestă Mircea Micu ori de cite ori au „intrat în horă” scriitorii. Atributele lor sînt enunțate zgîrcit, nu mai puțin numele, cumva nemulțumînd pe cititorul care dorește — după cum însuși autorul și-a dorit-o — să fie la curent cu totul. Poate că într-o ediție viitoare — de ce nu chiar în 1980? — poetele și prozatoarele să se bucure de interesul jovial al lui Mircea Micu. Mai cu seamă că, și în formula prezentă, chiar, cartea și-a atins cu prisosință intențiile.

Mircea Constantinescu

Constantin Clisu

„Pentru un pui de sturz”

(Editura Ion Creangă)

● BUN cunoscător al sufletului copiilor și preocupărilor acestora, Constantin Clisu scrie o carte atrăgătoare, plină de suavitate și culoare, bogată în semnificații morale pe care micul cititor o parcurge cu plăcere de la un cap la altul fără să o poată lăsa din mînă.

Întimplări dintre cele mai felurite se succed cu vioiciune, ca într-un film, făcînd să crească interesul de la o povestire la alta. Autorul cultivă, fără ostentație, simțămîntele delicate. Un pui de sturz, o barză, un cățel sînt ființe de care copiii se atașează cu căldură și sinceritate, și se simt înduioșați pînă și de suferințele unui urs. Natura în toată diversitatea ei, frumusețile sale, o salcie, un cires, o floare, pădurea, poienile, vietățile domestice îl captivează. Și copiii, din instînc, se apropie cu tandrețe de ele, încercînd să afle din tot ceea ce li înconjoară adevărul cel mai curat al vieții.

Constantin Clisu știe să redea cu pricepere toate aceste stări sufletice, mirările, întrebările pe care și le pun copiii în difricțele lor întîlniri cu mediul înconjurător și să sugereze răspunsurile pe care ei înșiși sau adulții le-ar putea da.

Alexandru Mitru

„La praznicul Enigmei“

CEREMONIALUL exterior apăsător, gustul pentru travestiul romantic și pentru inscenările fastuoase, înclinațiunea fantastică, în stil, oarecum, Emil Botta, imaginația debordantă, barocă, interpretând liber datele lumii „reale“, badinajul și ironia contra-punctind gesticulațiile prea emfatică, lexicul prețios care înnebulează, împarte titluri și majuscule tuturor celor inconjurătoare, iată Mihai Ursachi*, poezie mindră și orgolioasă, sfidătoare la adresa prezumțiilor care depreciază statutul liric. Cultivând misterul și enigma, la adăpostul penetrabilității și al indiscreției vulgare, propunându-și să iubească „imposibilul“ („nebulna fierbinte a unui gând imposibil“, zice poetul), Mihai Ursachi își asumă în poemele, baladele, cintecele și parabolele șale rolul unui peregrin și al unui mesager, aflat într-o perpetuu căutare după un ținut „imaculat“ și deținător, deopotrivă, al unor „secrete“ pe care puțin în lume le mai cunosc. Călătoria imaginată, terestră sau în intermندی, efectuată uneori cu cele mai fantaziste vehicule și animată mereu de un „dor pur de cele pure“ trasează regimul favorit al acestei lirici, obsedată de tilcuri, de semne și transmiștrii ascunde: „...Iar luntrea mea subțire ce-i zice Metamorph / urmează prin efluvii de stele și sisteme / un drum fără odihnă, și-mi pare că nu e / vreun semn unde începe o viață ori o vreme... // Nu am lopoți nici cirmă, mă poartă un curent / din centru în afară deodată cu lumina / care-a irumot... și-n fiecă moment / tot alte constelații, și alta albumina. // Nu duc nimic cu sine și totuși ca prin vis, / o tinere de minte, dar nu poate să fie, / căci firea mea-i uitare... ori un tărîm promis / ori un cuvînt, un ostrov, numit Statornicie“ (Rătăcitor printre stele).

Voluntatea adincurilor semnificative, a eufundării, pe urmele unui spațiu matricial, ca și aspirația ideatică, astrală către „tărîmuri promise“ traduc cele două mișcări esențiale, propulsatorii ale poeziei profesate de Mihai Ursachi și, în același timp, constituie sursa imaginativă a numeroaselor zone de reclusiune și meditație care îl populează versurile. Tot acest scenariu inspirat, protocolar, acomodându-se cu existența și limbura majestuoasă ale existenței și ale poeziei, își are frumusețea, solemnitățile și precizia lui. Pe fondul aventurii unei ființe rătăcitoare

* Mihai Ursachi, Arca, Ed. Junimea

prin lumi de con și pe trasee generice, al unei ființe ce face eforturi de a reactualiza în memorie lucruri numai de ea știute și aparținând unui limbaj originar, în parte uitat, Mihai Ursachi așterne multe din „regalurile“ revăzînd și corectînd viața cu o nestăvilită imaginație. El are forța și îndemnarea de a aduce imaginarul, himeric într-un orizont imediat, concret, cu puțință de atins s-ar putea spune, și, în același timp, păstrîndu-și voluțiunea, ispititoarea intangibilitate de tărîm edenic: „Deci ne vom duce / spre tărîmul înseninării de-acum; / prin singe și foc și iubire trecut-am, / iar sufletul nostru a exist. / Vinul s-a stîns, / ceea ce aresta / arisă, există... / Acum iată cerul, către apus s-a surpat, / și fastuoso prăpăstii — promițătoare / de seninătate. / Fluturi albaștri roiesc, și din harie / Duioasele glasuri invocă plăcare... // Decii ne vom duce / spre tărîmul înseninării de-acum“.

Cînd alți poeți desfigurează realitatea pînă la eboșă și caricatură, Mihai Ursachi știe să se extazieze în fața ființelor și a obiectelor, să le descopere partea de idealitate și de eternitate, să le pună în lumină, să le transfigureze, după cum știe să celebreze sincer rolul poetului și al poeziei într-o lume puțin dispusă, în genere, să se mai aplece cu maximum de interes asupra zonelor mai greu vizibile, mai intime, mai enigmatice. Rostirea sa, pe ton înalt, sentențios și grav sau coborîtă cu dezinvoltură în registrele jocului și ale ironiei inteligente, izbutește să se facă distinct auzită, credibilă, reușește să-și armonizeze firesc, cu alte cuvinte, componentele adeseori expuse riscului de a fi luate fals. Ea înfringe, în cele mai multe cazuri, suspiciunea noastră, ome-neasca noastră suspiciune, față de grandilocvență, față de afectare și de cantonarea prea mult prelungită în spațiile rarefiate ale idealității. Ceea ce întîlnim aici nu e numai confesiunea unui spirit insetat de mistere și cutremurat de tilcurile ultime, ci, totodată, confesiunea, chiar subtextuală fiind de multe ori, a unei ființe terestre care cunoaște prea bine de ce își desfășoară aripile poeziei și năzuiește spre un tărîm oțotit. Modernă prin controlul ironic și imaginativ asupra efuziunilor prea despletite, poezia lui Mihai Ursachi își proclamă modernitatea acută prin neînțelegerea și finele vibrații la o lume concretă, discernabilă, la un real „mușcător“, după cum se exprimă foarte nimerit prefațatorul acestei culegeri, poetul Ștefan Aug. Doinaș.

Există în poezia lui Mihai Ursachi un adevărat cult pentru ființa expusă, pentru făptura fragilă, solitară care își caută locul de reclusiune dinaintea agresiunilor. Amestecul de superbie și de vulnerabilitate, face, de altfel, dincolo de limbalăul somptuos, caracteristic, originalitatea acestei lirici, unde mulțimea „vociilor“ expuse poate induce în eroare asupra conținutului adevărat. Despre o asemenea făptură întîmă, hărțuită, indice fidel al sensibilității la real, poetul se poate exprima cu o falsă, aparentă umilintă, într-un mod retractil, sub care se ghicește însă, fără dubiu, armătura solidă, capabilă de neprevăzute riposte morale și de nimicitoare bătălii spirituale: „Acesta e autorul; el duce pe umăr un crin ca pe-o pușcă. / Astfel înarmat, tot ce există îl mușcă. / Adeseori spune: / «o, slăbiciune, / numele tău este artă». / Fiind deci atît de ridicul și slab, întreprinderea lui e deșartă. / Intocmai ca a zidarului, fratele său, / care a vrut să clădească o piramidă-n Ticău. / Dar mai cu seamă, / ora îl pare tîrzie, și mult îi e teamă / că vremea nu-i pe măsura uneltelor sale modeste. / Decii plin de mîhnire el vă propune această poveste“. Nu este însă mai puțin adevărat că această făptură fragilă, „slabă“, prefigurînd un destin nu numai al poetului, dar și al ființei umane, subzistă, continuă să-și afirme drepturile, dar și statutul incert, vulnerabil, continuă să-și caute temeiuri de rezistență pentru a vieții și pentru a depăși complicațiile existenței. Soluția evaziunii pe care par să-o propună multe din poemele lui Mihai Ursachi e ineficientă și poetul însuși, aparent atît de increzător în izbăvirile ei, se desprinde categoric de ea („nădejdea transmiștrii — vis palid și absurd“). Este momentul cînd confesiunea lui Mihai Ursachi atinge emoțiile cele mai grave și mai adînc omenești, aptă de a răscoli clipele de „slăbiciune“, care există, nu pot să nu existe, în mîsură de a înregistra astfel cu maximă fidelitate, de a înregistra astfel, melancolia, mișcările mai obscure ale sufletului. Izbucnirile consecutive de orgoliu, de rezistență, de superbie, oarecum ostentativă, privită dintr-unghi nepotrivit, se hrănesc din asemenea momente de acumulare înecat; sînt riposta firească, legitimă la o „imperfecțiune“ ce trebuie depășită, încorporată printr-o lucidă atitudine care nu elimină, însă, capacitatea poetului de a privi cu adîncă religiozitate viața: „Nimic nu a fost niciodată perfect pe pămînt, / suferință bolnavă sînt clipele noastre, și to-

tuși / desăvîrșirea se varsă bogat peste ultima oară“ (Ođă crepusculară).

Ființa „de-apururi dătoare de viață și de moarte“ își regăsește sacrele, inalienabilele drepturi în această poezie a intenției participării la miracolul existenței care, aparent numai, îi deschide doar utopice căi de mîntuire: „Nu-mi spune că lumina se mîntuie degrabă, / că osebite soiuri de viermi deja-n viscere / așteaptă-n mii de germeni; / că nu-i nici o silabă / să steie-n necuprinsa monadelor tăcere. // Nu-mi spune că-i egală cu sine suferința... / E un incendiu sacru ce mistuie, si arde / ca o făclie-jertfă pe un altar Ființa / de-apururi dătoare de viață și de moarte. // ...La fel bat electronii în praful de pe stradă / ca și-n petala pură; / planetele intr-una / se-nvîrt ca o morișcă. // Ci-n noaptea de zăpadă / lumină sfîntă / versă luccafărul și luna“ (Rosa cogitans).

O așteptare și o simplitate esențială, majestuoasă propune în cele din urmă acest poet de aleasă ținută pe care complicațiile și prestigii imaginariului nu l-au împiedicat să scruteze la adevăratele șale dimensiunii „taina“ durabilă a relațiilor omului cu lumea: „Fără durere și înțiristare său adăstăm / întocmirile stelelor; ele știu, cîntătoare, / calca de ne-tulburat și eternele / valuri de aur. // Și de asemeni, cu înțelegiune să stăm, ca poetul, / sub un înțep înflorit de la marea lumii; / circile pașnice suie ve dealul simbolic; obiecte / ciudate săgeată eterul, dar nu despre asta, // ci despre ordinea clară vroiam să-ți vorbesc, / despre totul. / O, fără durere și înțiristare să adăstăm / întocmirile stelelor“ (Pilaștrii statornici, o numere limpezi).

Dan Cristea

Prima verba

Un prozator

FOARTE plăcută surpriză: lectura nuvelor lui Mircea Nedelciu (Aventuri între-o curte nească). Surpriză nu fiindcă prozele acestea sînt bune, unele chiar foarte, iar momentul epic în care apar ar fi mai sărac, chiar este, ci poate că proză fiind ele sînt, în același timp, și discurs despre proză. Își conțin așadar poetica fapt care se întîlnește rar de tot la debutanți și nu numai la ei. Nu știu nimic despre formația autorului, găsesc filologică, dar a izbucni să găsesci acel spațiu al narațiunii în care teoreticul să se insinueze în epic fără a-l deranja sau a-l transforma în ilustrație la o țoță mi se pare dacă nu de-a dreptul o performanță, cel puțin o grăitoare abilitate. Materia epică este în majoritatea nuvelor realist-epigrafică. Un prim reper teoretic: ficțiunea concurează realul în sensul deopotrivă al diferenței și al asemănării. „Să-i fie iertată deci imaginației — spune autorul într-una din proze — îndrăzneala de a crea personaje și situații care în fapt n-au existat sau n-au fost tocmai așa. Orice asemănare cu personaj și fapte reale este, totuși, absolut intenționată“. N-ar fi asta decît o formulare paradoxală a mimesisului dacă de-a lungul narațiunilor prozatorului n-ar fi fost interesat de stabilirea unor raporturi moderne între documentar și fictiv pe de o parte și literar și ambiguitatea sa esențială pe de alta. Explicită ori doar sugerată, ideea că literatura se confundă cu

ce susține prozele, la celălalt fiind ideea, nu mai puțin modernă, că lectura, „ascularea“ unei proze, eliberare un instrumentar hermeneutic eliberat de manihisme și pre-judecăți categorice: „Voi încă mai căutați în ficție poveste a singur om pe care să mizați. V-ați obișnuit să ascultați în felul acesta o poveste: cine pierde și cine câștigă. Nu cred că e cel mai fericit mod de a asculta o poveste“.

Cu aceste, fie și sumare, elemente de poetică a prozei drept ghid, dar, din fericire, nu mai mult decît atît, nuvelele lui Mircea Nedelciu compun, fiecare în parte și toate la un loc, un dosar comportamentist al secvenței biografice cuprinse între ieșirea din adolescență și intrarea în maturitate. Ceea ce impresionează este sentimentul viului, firescul și vigoarea trăirilor, aplombul comportamentist, indiferent că e vorba de solilocviul unui tînăr în singurătatea unei duminici pustii, impregnat de simboluri (în nuvela titulară), de refacerea unei biografii sub pretextul unui leitmotiv obiectual și pe calea retroproiecției și a relatării jurnaliere (8006 de la Obor la Dilga), de odiseea confruntării cu sine a unui tînăr profesor, transcrisă într-o subtilă și originală tehnică reportericească, veritabil scenariu cinematografic în același timp, cu o dublă semnificație în lăuntru al aceluiași materii, deconspirată în final (Călătorie în vederea negației), de reconstruire după memorie a unui tablou de familie, savuros prin amestecul de banalitate și inodit, prin inteligența insinuării în real a funcției simbolice (Cocoșul de cărămi-

dă) sau de o demonstrație practică a posibilităților de alertare a „ochiului în fața paginii“, altfel zis ale autorității scriitorului de proză în fața prozatorului univert epic (O traversare), nuvela aceasta ca și precedenta încorporînd într-un fel mai direct decît celelalte poetica autorului, discursul despre poveste evocă la început, De o faptă specială, ciclul de Zgomote, locuri, interferențe impune prin calitatea filmică a episoadelor ce-l compun. Iată un foarte sugestiv „zgomot“, filmic prin imagine și prin idee: „Sus, deasupra dulapului uriaș, se află mai multe valize pline de praf și cîteva teancuri de reviste vechi. Mutîndu-se puțin mai spre stînga, privirea descoperă un perete alb, înalt, de casă veche și cu tapetul stricat, pătat, degradat. În mijlocul lui, poate chiar prea în mijloc, atîrnă un tablou stupid care încearcă să înfățișeze un rîu curgînd într-o pădure. Numai că pădurea pare a fi o pădure de brazi, iar rîul un rîu lat și lenes de cîmpie, care face prea multe meandre și distruge astfel orice iluzie de perspectivă. Coborînd și mai mult cu privirea, întîlnești tablăa unui pat, probabil din aceeași garnitură de mobilă cu dulapul. Pe fondul de culoare închisă al tablăii patului se poate urmări o diră subțire de fum. Dîra urcă de la țigara tînărului care se află întins pe pat și privește în tavan. Urmează apoi covorul vechi și de proastă calitate pe care sînt răspîndite mai multe cărți, obiecte de îmbrăcăminte și perechi de pantofi. În mijlocul lor, o fată, în pantaloni și tricou sport, ținînd între picioare o scrumieră veche de metal, privită cu muci de țigară și bețe de chibrit pe jumătate arse. Din stradă se aud zgomotele îndepărtate al unor automobile care trec în viteză, iar dinăuntru, țîșnită deodată din mijlocul tăcerii, vocea fetei: — Nu se poate, trebuie să facem rost de niște bani“. Mircea Nedelciu e un prozator în toată puterea cuvîntului, un submiator inteligent al domnului Jourdain.

Laurențiu Ulici

Calendar

- 26.IX.1947 — s-a născut Dumitru M. Ion
- 27.IX.1834 — s-a născut V. A. Urechia (m. 1901)
- 27.IX.1827 — s-a născut Alexandru Papu Ilarian (m. 1877)
- 27.IX.1934 — s-a născut Grigore Hagiu
- 27.IX.1934 — s-a născut Harle Hînovanu
- 28.IX./10.X. st. n. 1882 — s-a născut Vasile Părvan (m. 1927)
- 28.IX.1924 — s-a născut Chiril Tricotel
- 28.IX.1931 — s-a născut Valeriu Răpeanu
- 28.IX.1934 — s-a născut Sina Dănculescu
- 28.IX.1934 — s-a născut Amza Săceanu
- 29.IX.1812 — s-a născut Eudoxiu Hurmuzachi (m. 1874)
- 29.IX.1888 — s-a născut Iorgu Iordan
- 29.IX.1898 — s-a născut Ion Mușlea (m. 1966)
- 29.IX.1908 — s-a născut Ion Dămian
- 30.IX.1879 — a avut loc premiera piesei „Despot Vodă“ de Vasile Alecsandri
- 30.IX.1893 — s-a născut Alice Gabrielescu
- 30.IX.1908 — s-a născut Maria Constantină-Pitești
- 30.IX.1932 — s-a născut Ovidiu Babu
- 30.IX.1933 — s-a născut Negoitza Irimie
- Octombrie 1928 — a apărut, pînă în decembrie 1929, revista „Lumina“.
- 1.X.1864 — s-a născut folcloristul Gh. Ghibănescu (m. 1936).
- 1.X.1899 — a murit Anton Bacalbașa (n. 1865)
- 1.X.1923 — a apărut, pînă în luna 1929, la Oradea, revista „Cele trei Crișuri“
- 1.X.1926 — s-a născut Alex. Miran (Alex. Pop)
- 1.X.1926 — s-a născut Mircea Radian
- 1.X.1929 — s-a născut George Niculescu-Mizil
- 1.X.1934 — a apărut, la Iași, pînă în februarie 1936, revista antifascistă „Manifest“.
- 2.X.1875 — a murit Petriche Poenaru (m. 1779).
- 2.X.1900 — s-a născut Tiberiu Vuia (m. 1975).
- 2.X.1911 — s-a născut M. R. Paraschivescu (m. 1971).

Scornicești, un sat în lumina istoriei

SATUL, statornic în inima cîmpiei oltene, este menționat în cerneala hrisoavelor de patru veacuri bune. Inapoi litera scrisă bănuiești însă adîncimea mult mai adîncă, rădăcinile pierzîndu-se în țărîna istoriei. Tăișul silexului, fosforul osuarelor, bronzul monedei daco-geților, efigia de început a primului mileniu scripînd în urma plugului, amfora plină cu vinul vechimii, toate acestea și încă altele te așează într-o doinire a pămîntului, lăuntrică, blindă și fără contenire. Plugul – unealta de arheologie a țaranului – a scos la lumină mai multe probe de civilizație și viețuire decît orice campanie științifică dirijată. Aceste probe extrase din țărînă, păstrate pe cite-o laviță, la subsuoara grinzii sau în lada de zestre, au umplut mai apoi muzeele, fiecare ocupîndu-și locul cuvenit, completînd golul, în coloana vertebrală a timpului. Așa se face că în mici muzee de sat, în școli de cîtun, cercetătorul avisat poate avea surpriza efigiei rare, a probei arheologice rivnite, a ciobului lipsă care completează amfora unui veac sau mileniu. Cinstirea trecutului se învață astăzi ca program ferm de instrucție școlară, dar dintotdeauna această grijă ocrotitoare față de vechime a ființat în sufletul poporului nostru.

Simți această cinstită grijă trecînd pragul de umbră al muzeului din Scornicești. Ca-n oricare sat al acestei patrii, istoria și-a brăzdat aici ridurile viețuirii umane, a bătut piatră de hotar peste veacuri, a însemnat bătaii, răscoale și revoluții, a trecut în răbojul memoriei răzvrătiri și singe curs pentru neațînare. De la scripirea înceată a tăișului de silex, trecînd printr-o întreașă monetară a veacurilor, și poposînd în lumina acestui ultim pătăr de veac al mileniului doi, muzeul acesta, modest și orgolios, te poartă de mină prin marile încăperi ale istoriei noastre. Patru sute de ani, jubileul scris al unui sat care respiră astăzi, ca toate așezările patriei, ozonul unei revoluții vi-guroase, tinere, ce bîntuie și-mprospătează plămîni mileniului.

Un sat rezemat de grîne și porumburi aurii, în inima marii cîmpii a patriei. Cît cuprinzi cu ochii, roadele pămîntului. De la rîndul de porumb pînă la rîndul de case al unei ulițe devenite stradă asfaltată, totul într-o aliniere perfectă, într-o ordine desăvîrșită, dovedînd harnica ambiție a bunilor gospodari. Ambiția de a face ca fiecare petec de pămînt să dea rod plin, să depășească azi ceea ce ieri părea o performanță, să producă miine mai mult decît multul de azi. O competiție cu ei înșiși și cu țara, o competiție pe care acești

țărani dintr-un fost sat și dintr-un actual sat devenit aproape oraș și-au asumat-o lăuntric, matur, firesc. Satul care-a dat patriei pe fiul cel mai de preț al marii sale revoluții, nu vrea să rămînă mai prejos decît simbolul care l-a consacrat și i-a dat noblețe istorică. Satul Scornicești, un sat la fel de sărac și de anonim ca mai toate satele patriei, dăruia timpului și istoriei viitoare, în anul desăvîrșirii aspirației de unitate, un ales copil al revoluției ce-avea să se identifice, în tot și în toate, din adolescență și tinerețe, cu sensurile cele mai adînci ale luptei și năzuinței poporului. Copilul de atunci, crescut în cinstea și curăția unei familii de țărani, în colectivitatea a nouă frați, învățați toți, de mici, cu munca, învățați să prețuiască bunul dobindit prin trudă, demnitatea și neumilînța, a devenit – acel copil de atunci – simbolul unei epoci, cea mai demnă și mai înfloritoare din istoria românilor, conducătorul încercat al corăbiei care plutește avîntat pe înpumatele mări ale timpului. Și dacă drumul ni-i drept și temerar și cinstit, și dacă o lume se miră de renașterea acestei țări de deasupra Balcanilor, a acestor daco-latini din sud-estul Europei, este pentru că geniul luptei acestui mare revoluționar a fost și este geniul luptei pentru mai bine al poporului român.

Parcurs, în lumina de miere a zilei de toamnă, străzile (nu ulițele) unui sat. Un sat care se pregătea să-și primească, peste citeva zile, în pridvbru-i de azimă nouă fiii. Fiii plecați spre marile rosturi sau rămași aici spre a da har de rodire pămîntului. Case noi, frumoase, cu balcoane largi, cu țigle ca solzii de mreașă scripînd în lumina dulce a sfîrșitului de septembrie. Case noi ca-n oricare sat. Case mari, cu camere multe, cu antene de televizor deasupra, păstrînd însă în ferestre roșul obicei al mușcatelor. Case cu acoperiș în vinclu, sau blocuri retezate prismatic, deasupra cărora se odihnește soarele în amiază. Clădiri mirosînd a mortar crud, sau rămase la cărămiziu zidăriei. Iarbă, încă verde, pe rigole, sfidînd iminența brumei. Atmosferă de sat, de toamnă românească. Must dulce pe cumpăna amiezei. Știuleți rizînd ca aurul în grămezi și pătule. Toamnă. Cirezile se întoarnă legîndu-și crupele spre urdinișurile saivanelor. C.A.P.-ul, înființat în 1949, printre primele din țară, cu citeva atelașe, cu citeva vițe, stringînd în prima toamnă a muncii înfrățite sub mia de kilograme de grîu sau porumb la hectar, își numără azi averea în milioane, grîul și porumbul aduc toamna medalii de aur și ordine ale muncii într-o competiție cu țărani cooperatori ai altor sate, iar cirezile sînt ca o urne grea pe platoul

cîmpiei. Țăranul Andruța Ceaușescu, tată a nouă copii, om harnic și hotărît, a fost printre primii care, în '49, a optat pentru noul drum, cooperatist, al agriculturii. Bătrînul s-a stîns nu înainte de a se bucura de împlinirea visului său. A trudit pentru ridicarea satului, pentru îmbogățirea cooperativei agricole, a averii obștei. Pînă s-a stîns, palmele lui de țăran – chiar dacă unul din cei nouă copii conducea țara – n-au pierdut contactul cu țărîna, trudînd cu modestie și dragoste pentru oameni și sat. Nu întîmplător consătenii săi îi cinstesc cum se cuvine numele, dat celei mai frumoase străzi a comunei, iar la mormîntul său, în cimitirul satului, am găsit flori proaspete.

Parcurs, în lumina de miere a toamnei, străzile comunei Scornicești, comună care, pentru fiecare dintre noi, este legată de numele celui care ne conduce, cu clarviziune, destinul național. Proaspătul jubileu dă așezării o aură aparte și, parcurgînd străzile, ai senzația că totul este marcat de acest eveniment. Hrisovul voievodal din secolul al XVI-lea – cel mai vechi care se păstrează pentru că satul este mult mai vîrstnic – conferă o patină anume locurilor, iar oamenii pe care-i înțîlnești, tineri, copii, bătrîni, simțîndu-te că nu ești de-al locului, par a-ți comunica această nedisimulată mîndrie. Viitorul, într-adevăr, îți-l poți clădi, dar nimeni nu-ți poate dărui, dacă nu-l ai, un trecut.

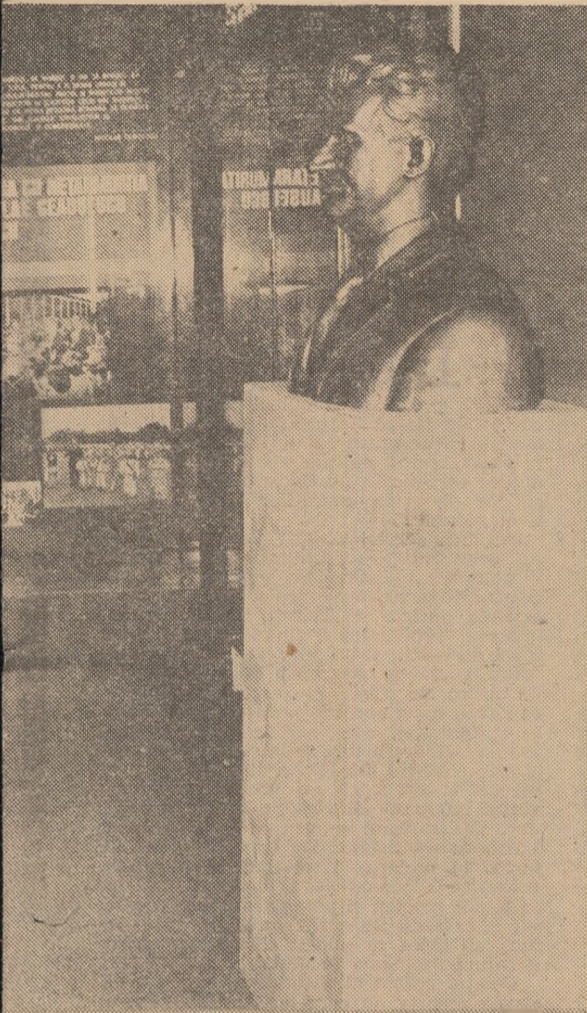
COMUNA Scornicești, așezare cu 15000 de locuitori, își cîstește vechimea cu marile sale realizări prezente, din anii socialismului. Pămînturile sale, nu mult mai roditoare decît altele, dau recolte de peste 10000 kg porumb boabe la hectar și de peste 6000 kg grîu la hectar, mercurul recoltelor crescînd an de an. Vasile Bărbulescu, președinte al cooperativei agricole din Scornicești, Erou al Muncii Socialiste, este un om mereu neliniștit, care caută și găsește noi soluții pentru modernizarea tehnologiilor, pentru creșterea producțiilor agricole. În vară, după recoltarea grîului, am văzut, pentru prima dată aici, cum se planta porumb, cu o mașină specială, pentru a scurta considerabil perioada de vegetație a culturii și a obține o a doua recoltă într-un an. Acum, în septembrie, lanurile de porumb ale operatorilor din Scornicești surprind prin tabloul inedit pe care-l oferă. Depănușăți, știuleții primesc pe firul rămas în picioare lumina soarelui, procedeu care – spune Vasile Bărbulescu – determină o grăbire a coacerii și uscării, a acumulărilor de amidon. Firește, toate acestea înseamnă muncă în plus, trecerea

fiecărei plante prin palmele omului încă o dată. Nimeni nu pregetă însă, nimeni nu se ferește de muncă. Cooperativa agricolă este marea gospodărie a tuturor. Și dacă fiecare gospodărie de țăran dovedește prosperitate este o dovadă că ei dau totul pentru ca recoltele cooperativei să fie cit mai bogate.

Alături de intensificarea producției agricole în cîmp, de creșterea rentabilității fiecărui petec de pămînt, aici, la Scornicești au apărut – ca activități anexe – diferite secții de profil industrial care aduc cooperativei în jur de 80 milioane lei anual. Materiile prime ale comunei sînt folosite ingenios și nu este de mirare că un sat izolat pînă mai ieri, trăindu-și în sine viața lui săracă, anonimă, exportă astăzi produse de mare rafinament în multe țări ale lumii. Secția de artizanat și-a căpătat, mai ales în privința prelucrării sticlei, o faimă binemeritată. Mai mult, pe lângă aceste secții artisanale, de pionierat industrial, în Scornicești, ca-n multe alte sate, au apărut întreprinderi, fabrici de talie republicană cu mii de muncitori. Fabrica de confecții, dintre cele mai moderne din țară, numără 1600 de lucrători, majoritatea femei. Întreprinderea de pompe și subsansabluri auto, aflată în imediata vecinătate, va număra, la rîndu-i, în final, peste trei mii de muncitori. Plecați direct de pe ogoare, dar obișnuiți cu un ritm de lucru industrial, cu activitatea în modernele sere sau în complexe de creșterea păsărilor (cinci milioane de pușturi serie), veniți direct de la brazdă, dar de la o brazdă tăiată de tractoarele de mare capacitate, țărani aceștia s-au adaptat ușor și firesc muncii în fabricile lor. Pentru că, așa cum pămîntul este al lor și fabricile – răsărite parcă din cîmpie – sînt tot ale lor, iar dragostea pentru tot ce-au durat aici rămîne țărănească, profundă.

SCORNICEȘTI, un sat ca multe sate ale patriei. Un sat care, în curînd, va deveni oraș agroindustrial, marcînd trecerea spectaculoasă spre un alt ritm de viață, cultură și civilizație. În școlile și liceele noi, în grădinițele cu orar prelungit, copiii satului își însușesc bunurile învățaturii, sînt formați în cultul muncii, al iubirii de patrie. Deschise de curînd, odată cu toate școlile țării, clasele noi, atelierile de practică, laboratoarele au fost inundate de zarva pigmentată a școlărilor întorși dintr-o lungă vacanță. Pretutindeni curățenie, miros de vopsele crude, de cernele tipografice așternute în filele noilor abecedare. Sînt, în Scornicești, sat înapoiat pe vremuri, cu foarte puțini oa-

La muzeul de istorie al comunei

La întreprinderea de confecții

meni știutori de carte, cu o sărăcie galopantă măturând ulițele, nu mai puțin de 200 de intelectuali, profesori, învățători, medici, educatoare, ingineri agronomi, zootehniști, horticoli, medici veterinari. Sînt, de cîva timp, și alții de intelectuali, nu numai din cei obișnuiți sateilor. Sînt specialiștii marilor întreprinderi, repartizați, după terminarea facultății, aici, într-un sat devenit, în multe privințe, oraș. Comuna Scornicești, îmbrăcată pretutindeni în schele, își primește specialiștii în case noi, în apartamente moderne. Și ce poate fi mai impresionant pentru un tînăr absolvent de facultate decît primirea unui apartament odată cu prezentarea la post. Simți nevoia să dai totul, să fii pe potriva acestei omenii și griji care te înconjoară.

Zi de septembrie, cu lumini încete strecurate peste covorul aspru, tăios, metalic, foșnitor al porumburilor. Zi de septembrie pregătind, așteptînd, dorind înțînirea sărbătorească, emoționantă cu fiii satului. Cu prilejul celor patru veacuri scurse de cînd datează primul certificat de naștere al satului, Patru veacuri. E mult, e puțin pentru o istorie ce-și pierde în fîntina mileniilor chipul. Chipul jucînd în ape. Portretul de lumini și umbre al unui sat. Cetuși și îndîrjite neliniști, în-eruntări vechi, descrețite tîrziu, astăzi abia. Sat vechi, sat nou, sat acoperit cîndva cu paie, lipit cu pămînt, înșîrînd pereți din nuiele, sat scrutînd prin ochiul de geam al bordeiului, de la altitudinea bătrăniei, coama înaltă a mileniului, sat care acum a descoperit construcția monumentală, betonul, schelele înalte, hala industrială, etajul, sera, stadionul, agora, parcul, strada asfaltată, trotuarul. Sat al tînenilor ambițioși. Sat al unor olteni harnici, jucînd călușul la sărbători, înnebunind scenele satului dar și scenele altor meridiane, izbind în ritm drăcesc poezia altor continente rămase cu gura răscătată, făcînd inimile să bată mai rebede, trezînd în suflete pensionare setea de viață, recoltînd medalii (de curînd marele premiu UNICEF), aplauze, flori, îmbrățișări. Sat ca toate satele patriei și totuși inconfundabil, cu o personalitate înnume, cu o ambiție a lui, cu o tăietură orgolioasă pe ecranul epocii.

Z I ÎN HLAMIDA unei lumini încete. Aici, în Scornicești, are loc marea întîlnire a fiilor satului. Satul e încins în brocartul unei frumoase și plume așteptări. Satul își așteaptă, ca un părinte, la o aniversare, fiii. Pe toți îi așteaptă. Pe prispa sa e loc pentru fiecare, satul, cîstîndu-se pe sine, își cinstește, cu mindria unui părinte bun și iubitor, pe marii săi fii.

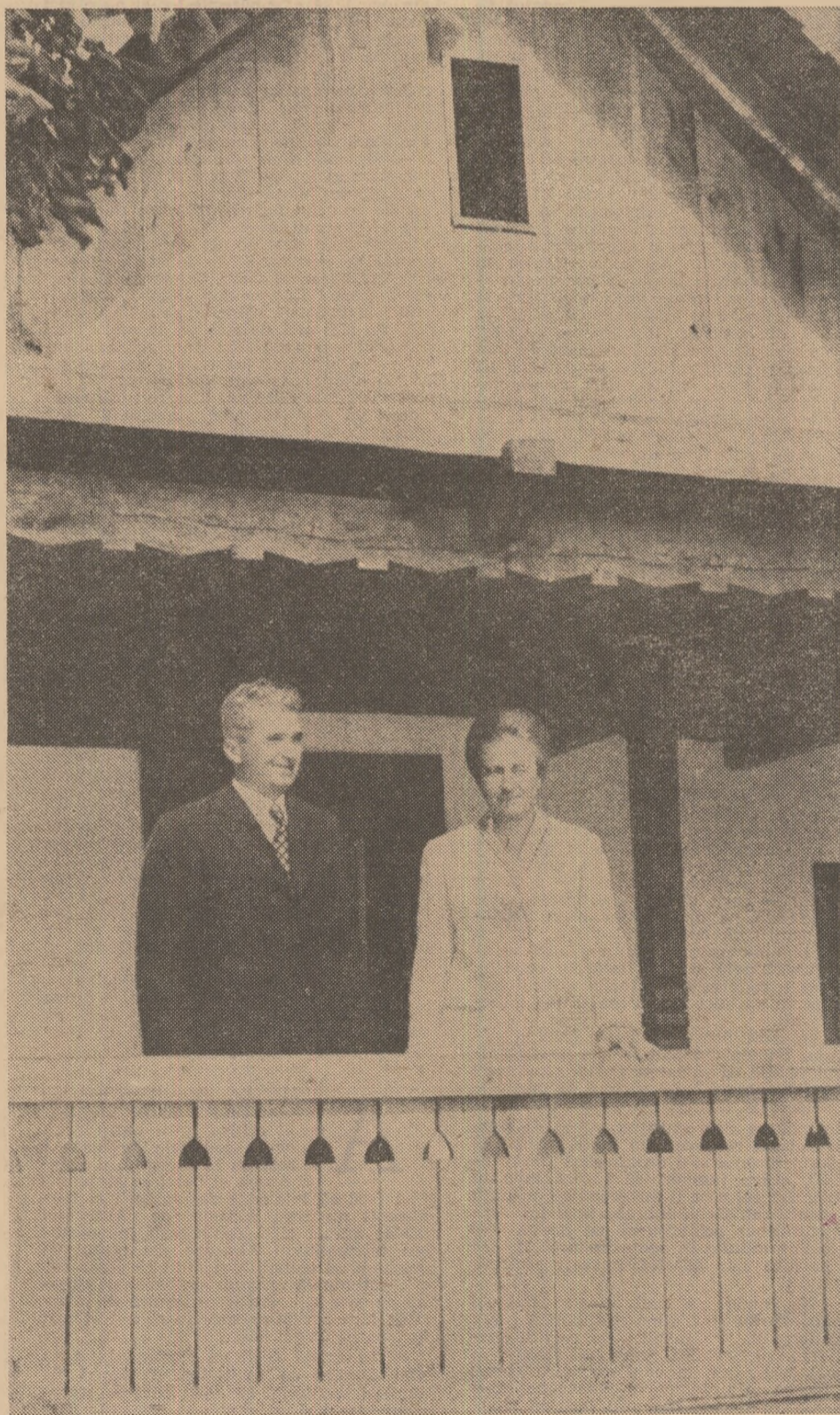
22 septembrie. Secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele țării, participă, împreună cu tovarăsa Elena Ceaușescu, împreună cu alți conducători de partid și de stat, la festivitățile prilejuate de împlinirea a 400 de ani de la întîia atestare documentară a localității Scornicești. „Sărbătorirea fiilor satului”, cum se numește și se petrece ea de cîva timp încoace, cu deplinul sentiment al plinătății, în toate colțurile plaiului românesc. Zi de însemn pentru locuitorii acestei străvechi așezări ai cărei locuitori, moșneni din neam în neam, au fost prezenți în lupta pentru apărarea demnității și independenței patriei în toate momentele importante din istoria României.

Zi de bucurie dar și de aducere aminte a luptei neabătute a celui mai de seamă fiu al său și al țării: „Cunosc bine județul Olt – nu numai Scorniceștiul – spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită la marea adunare populară de la Scornicești. Desigur, m-am născut pe aceste meleaguri; am plecat de aici la vîrsta de 11 ani, am revenit cu cătușe la miini, ca membru al Partidului Comunist Român. Știu că unii din consătenii mei de atunci mă priveau cu admirație, alții nu înțelegeau; dar știu că mai tîrziu au înțeles că locul lor este alături de comuniști, în Partidul Comunist Român. Și s-au găsit în comuna Scornicești și în județul Olt mulți comuniști destoinici, cetățeni hotărîți care au sprijinit activ politica Partidului Comunist Român de dezvoltare socialistă, de asigurare a progresului patriei noastre, de asigurare a unei vieți noi pentru toți locuitorii României”.

Zi de bucurie și de asumare, comună, a unor nobile și fecunde responsabilități. De aceea îndemnul adresat consătenilor săi de către președintele țării capătă, firesc, valoare simbolică, de înțelegere conștientă, la dimensiunea întregii națiuni: „Este bine, într-adevăr – sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu – ca niciodată să nu uiți localitatea în care te-ai născut și să faci cîte ceva pentru ca să contribuie la dezvoltarea ei. Dar, în același timp, ca fiu al unei comune sau al unui oraș, contribuind la dezvoltarea localității respective, fiind mereu alături de cei în rîndul cărora ai cunoscut pentru prima oară viața și ai făcut primii pași, să nu uiți niciodată că ești fiu al poporului român, că ai răspunderea de a face totul pentru ca poporul nostru să trăiască liber, în societatea socialistă și comunistă.”

Zi de septembrie. Scornicești, un sat în lumina istoriei.

Lucian Avramescu

La casa părintească

Anton BREITENHOFER

AMBUSCADA

DESPRINSE din liziera pădurii, inflăcărate sau muiate în galben, frunzele de fag și stejar se abandonau freamătului stins al soapei de vară, treceau într-o volbură nebună deasupra acoperișurilor caselor și se lăsau apoi prinse în vârtejul de fum al uzinei: veste, pătate de fungei negri, își sfârșeau călătoria în rigolele orașului muncitoresc. Traian Brebenar, directorul „Uzinelor Semenic”, urmărea ars de dor ciudatul itinerar al frunzelor. Calea spulberului acela de un galben aprins se îngemăna cu atât de incerta lui speranță în împăcarea cu Helga. Încă stăpinit de strania senzație a plutirii între vis și realitate, voia să iasă din transă, să ia o hotărâre, să aibă o explicație cu fata pe care o iubea, s-o determine să rupă logodna cu molliul acela de doctor și să se mărite cu el. Citeodată, pradă furiei, ar fi fost în stare să-i pâlmuiească rivalul, să-l strângă de gît pe Süsmilch. Pe de altă parte nu putea să nu-i dea dreptate lui Gusti Seidl: nu doctorul Süsmilch era vinovat, ci propria lui neghioabie. „O fată cu capul pe umeri, sensibilă, plină de viață și insetată de dragoste, pretindea ca pornirea și avântul tinărului care o place să nu cunoască șovăielii sau ocolisirii. Helga n-are ce face cu prietenia ta, ea vrea dovada iubirii. Iar tu, cretinule, în loc s-o inconjuri cu dragoste, ai incredinat-o mamei tale!”

Iritat, dar mai hotărât ca oricând să demonstreze Helgăi că nu avea nimic comun cu fostul stăpîn al uzinei de curînd naționalizate, că, spre deosebire de acesta, el avea caracter și niciodată n-ar fi abuzat de putere, ca director nou își îndeplinea conștiințos îndatoririle în uzină. Se înțelegea bine cu muncitorii dar încă nu găsisse calea spre o adevărată colaborare cu inginerii. La o consfătuire cu aceștia, în vechiul birou de construcții — lucrau în acea vreme vreo două sute în uzină — inginerul Săvescu, un tînăr animal de prăsilă, îl întrebase dacă-l urăște pe Abrudan, dacă în clipa de față e fericit că deține funcția și dispune de puterea fostului patron, căci acesta i-a fost doar telul încă de cînd era inspector-șef al „controlului economic” din uzină.

În halatul său albastru de lucru, cu pletele de artist bine netezite, Traian Brebenar sta rezemat de planșeta solidă, fixată pe un stativ de fontă turnată. Tinea în mînă un raportor, se juca cu el, contempla calm bărbatul așezat pe rîndurile de scaune din sală, plăcut surprins de ochii și trăsăturile lor inteligente. Aproape toți purtau sub halatele de lucru cămăși curate de culoare deschisă și cravată. Lentilele ochelarilor nu domoleau scăpărarea vie a privirii. Dar pe unele chipuri citea nesigurantă, teamă și chiar împotrivire dușmănoasă. Dandy-ul de culo, firav să-l dea jos vîntul, oientănat cu cărare, rinjea perfid. Traian se ridică, își dădu capul pe spate și, deși simțea indemnul să dea o replică tăioasă, reuși totuși să-și țină în friu nervii și să vorbească stăpînit:

— Fericit, asta-l o prostie cît toate zilele. Nu poate fi vorba nici de ură împotriva lui Abrudan, pe care, personal, îl cunosc foarte puțin. Nu l-am pizmuit pentru averea de care dispunea și niciodată nu i-am jinduit puterea. Căci, după cum s-a dovedit, puterea lui nu era — la drept vorbind — decît o formă a tiraniei. Putere clădită pe nisip... Dar l-am blestemat pentru că ne-a făcut viața lăd, și l-am invadat pentru cultura tehnică, pentru cunoștințele sale. Și iată că, deodată, mi s-a transferat mie funcția acestui om, iar eu nu am nici pregătirea și nici priceperea lui.

— În cazul ăsta ce cauți în fruntea „Uzinelor Semenic”? Sau te joci de-a comisar politic ca să ne faci nouă, inginerilor, viața amară? Ai curajul și mărturisesc deschis, domnule Brebenar!

Insinuarea provocatoare, vocea de mistret sălbatic răsunase din fundul sălii. Directorul încerca să-l deslușească „proprietary”, citiva ingineri se făcură mici în bănci, dar cel care îl intrerupsese nu putu fi identificat. Ochiul întunecat al lui Traian Brebenar scintileaseră de minie. Voia să ridice mîinile în semn de protest, dar și de data asta se strădui să-și păstreze calmul:

— Nu conduc de unul singur „Uzinele Semenic”. Ele sînt, după cum știți, un bun al poporului. Organizația de partid, conducerea sindicatului, toți muncitorii și citiva specialiști mi sînt de mare ajutor în treaba asta. Ingerul Munteanu mi-e prieten... Personal mă aflu însă în fruntea uzinei — a să dau peste ritul porcilor care vor să se îngreșe și mai tare la parastul fostului patron Abrudan!

— Bravo, tovarășe comisar politic! Ingerul Săvescu sări de pe scaun, întinse mîna spre Traian Brebenar și strigă:

— Bravo, nici Jdanov n-ar fi răspuns mai prompt! Dar asta nu înseamnă că știți să minuiți rigla, care iese ostentativ din buzunarul dumitale. Ar fi fost mai bine să te fi făcut pictor, să fi zugrăvit biserici!

Acum îi veni și directorului apa la moară.

Rise de „sutana” sa albastră de lucru, apoi duse mîna la riglă și-o ridică deopre capului:

— Și pe-asta o să învăț s-o folosesc mai repede decît o să pricepeți voi de ce fabricile au fost naționalizate!

— Vă rog să nu generalizați, domnule director!

Ingerul Anton Bălașu, un bărbat mai în vîrstă, chel, se ridică, schiță cu mîinile un gest de apărare și sublinie:

— Vă rog să nu ne băgați pe toți într-o oală! Nici inginerii nu-s oameni lipsiți de judecată! Unii dintre noi au realizat foarte repede situația, alții o vor înțelege, cu timpul vor fi chiar nevoiți să o înțeleagă!

Directorul se opri din nou lingă planșetă, arătă spre fereastră și explică scopul întîlnirii. Voise să cunoască pe inginerii din uzină, să afle părerile lor și nu e nici dezamăgit, nici indignat, de anumite divergențe, deoarece această situație nu exclude o bună colaborare. Apoi se opri, privirea i se îndreptă din nou spre fereastră, contempla orgia de culori în plină desfășurare spre liziera pădurii, auzi foșnetul frunzelor, le urmări zborul miraculos, respiră adînc și continuă:

— Și acum o chestiune personală. Mulțor ingineri le este cunoscut, că tatăl meu și-a pierdut viața într-un accident la locul de muncă; făcînd abstracție de moartea prietenului meu Popa, care a căzut victimă a unui murdar act de sabotaj, procentul de accidente în fabricile noastre este înfrorător de mare. O adevărată moară de oase! Rog pe toți inginerii, tehnicienii și maistrii, chiar și pe cei care astăzi nu sînt aici de față, să ia măsuri, să contribuie personal, ca numărul accidentelor din uzină să se reducă substanțial, să fie eliminate chiar, deoarece...

— Domnule director, îl intrerupsese emotionat un bărbat voinic din rîndul doi, aranjîndu-și ochelarii. Mă numesc Hans Seifried și conduc, în calitate de inginer, serviciul de dispecerat al centralei noastre electrice. Aveți dreptate, „Uzinele Semenic” par, în momentul de față, o moară ce macină vieți omenești. Cauza? Întregul utilaj al uzinei, cel mecanic și mai cu seamă cel electric, vechi și uzat, nu mai oferă nici o securitate. Pe de altă parte ni se cere să producem din ce în ce mai mult. Dacă dumneavoastră laolaltă cu mine și cu toți colegii mei, nu dorim să avem accidente de muncă, trebuie să reutilizăm complet uriașa uzină, să o dotați cu mașini noi, să o modernizați pe toată linia!

— Foarte înțelept ceea ce spui și așa o să și facem cîndva! Cu cît mai devreme cu atît mai bine, aprobă directorul, desemnînd cu mîna lui puternică — adevărată labă de leu — o spirală prin aer. Apoi continuă: Că utilajul uzinei este uzat știu de la forjărie și din alte secții. Cunosceam de altfel și povestea panoulor de curent electric, citeodată cu totul nejustificate. Totuși, domnule Seifried, vedeți lucrurile prea în negru. Un timp trebuie să ne mulțumim cu ce avem, dar accidentele în uzină trebuie prevenite, ați înțeles? Am să trag personal la răspundere, am să pedepsesc pe fiecare inginer, tehnician și maistru, dacă...

— Să ne pedepsească... hoo... Rușine...

Proteste, murmure, gesticulări. Cîțiva dintre ingineri se ridicară indignați de pe scaune și părăsiră sala biroului de construcție injurînd.

ASEMENEA discuții se repetau adesea. Și nu numai Munteanu îl critica între patru ochi. Chiar în ședințele de birou i se reproșa firea aspră, aroganță. Arcan și Seidl se străduiau să-l facă să înțeleagă că inginerii și tehnicienii nu erau dușmani de clasă, nici măcar atunci cînd delingeau îndepărtarea fabricantului Abrudan din postul de comandă al uzinei. Mai mult ca sigur era o chestiune de orgoliu profesional, orgoliu pe care și-l simț lezată fiindcă un muncitor fără pregătire superioară a fost pus în fruntea uzinei.

— Nu există decît un singur drum ca să-l împac cu realitatea, Traiane! Să studiezi ingineria, își dădu părerea secretarul într-o după masă, în timpul unei consfătuiri. Deschise larg brațele și arătă spre bibliotecă de curînd instalată în biroul de partid.

— Nici vorbă, ripostă ironic și cu vîdită neplăcere Traian. Mai întîi mi-ai băgat pe gît conducerea uzinei, acum mă obligi să mă pregătesc pentru o profesie de care

mi-e silă! N-ar fi mai simplu să prela Munteanu direcția uzinei?

— Tac!, Traiane! Nici un cuvînt mai mult!

Arcan își înalță fruntea bombată și continuă cu o ușoară maliție:

— Din partea biroului de partid îți increditez sarcina să termini gimnaziul, să-ți dai bacalaureatul și să te înscrii la Politehnica din Timișoara. Am fost destul de limpede?

Bărbatul din jurul mesei de ședințe încuviință, în deplin acord cu secretarul lor.

— Ei bine, și cine o să conducă uzina asta uriașă?

— Tu împreună cu Munteanu. Muncеști și înveți!

Cu timpul, în ciuda greutăților de tot felul, firea lui iscoditoare, dorința și nerăbdarea de a cunoaște, de a ști și a putea, învinsese inerția inițială. Puse mîna pe carte. Seara tirziu, în puțin timp ce-i mai rămînea. Pînă i se închideau pleoapele. Apoi mai mult, mai stăruitor, mai metodic. Și mai ales convins că ceea ce află îi va fi de folos acolo, la locul de muncă.

Fu însă nevoit să intrerupă al treilea an de gimnaziu, să lase baltă învățătura, deoarece se iviră noi greutăți în uzină, se adunaseră și crescuseră cît colinele Semenicului.

În decembrie un furnal fu scos din funcțiune. Dar și oțelăria și fabrica de laminate amenințau să-și înceteze producția, dacă nu se găsea o soluție pentru a asigura apa de răcire. Nu se îndoia nimeni — închiderea lor ar fi însemnat o adevărată catastrofă pentru orașul muncitoresc.

În ultima lună a anului gerul uscat prinsese în menghină de gheață și puțină apă din matca și așa prea puțin adîncă a Birzavei, iar piralele spumegînde de pe povirnișurile Semenicului nu mai ajungeau în sistemul de canalizare deteriorat al uzinei. Directorul se simți invadat de o neliniște crescîndă. Își dădea prea bine seama cîtă nevoie aveau de apa de răcire la producerea fontei și a oțelului, a sînelor și a tablei. Și era vorba de citeva mii de cisterne pline ochi, piriuri întregi înghițite în douăzeci și patru de ore! Pătruns de sentimentul tulburător al unei iminente catastrofe, lăsă totul deoparte spre a se duce să vadă cu propriii lui ochi cum stă cu rezervele de apă. Ionel Arcan, care ca lăcătuș își dădea foarte bine seama cît de mare era miza, se alătură inițiativei directorului. Desigur, trebuia să aibă informații corecte despre întregul sistem de canalizare clădit de italieni, la începutul secolului, pe domeniile „Societății pe acțiuni Semenic”, sistem ce se întindea pe o lungime de 20 de kilometri și se deteriorase în cursul timpului. Îl chemă pe Ilie Daba și-l incredințînd sarcina de a lua măsurile necesare de securitate. Voia să obțină, în sfîrșit, o imagine limpede asupra rezervelor de apă, dar în același timp, să dea de urma bandiților acuițați în munți. Șeful poliției — purta cu mindrie ostentativă uniforma de maior — ceru trei zile ca să pună totul la punct.

Cum auzi de acțiune, președintele sindicatului veni la Traian Brebenar, își agătă mai întîi tașca cu scule de spătarul unui scaun, apoi trecu fără introduceri direct la problemă. Stăteau amîndoi în conul de lumină al ferestrei și discuteau infierbîntat. Directorul părea surprins cît de energic îl vorbea Gusti Seidl. Îi dădu în mîntie o convingere neclintită pe care nu se feri s-o exprime. Ea se rezuma la faptul că în calitate a sa de director, Traian ar face mai bine dacă s-ar preocupa de ceea ce e esențial. Pentru a pune capăt problemelor create de deficitul de apă avea — în afară de inginerii silvici — citeva duzini de specialiști în uzină. Să le dea sarcini concrete, să-l controleze cum le duc la îndeplinire; așa se cuvîne să procedeze un director competent.

— Și eu? Eu ce să fac tovarășe preș...? Să stau cu mîinile în sîn??

Electricianul cel blond îl fulgeră cu ochii săi albaștri și-i ripostă:

— Să stai de vorbă cu muncitorii, să te împrietenești cu inginerii. De cînd s-a naționalizat uzina producția scade în toate atelierelor. Se fură ca-n codru! Mai cu seamă zilezii, tărâni din împrejurimi șterpelesc și cară din fabrică tot ce nu-i bătu în cuie! Și din pricina asta atmosfera din uzină-i proastă! La parte la discuții cu muncitorii, cere-le părerea, sfatul! Și cu mă duc la Arcan, să-mi dea o mînă de ajutor, să facem ordine în uzină, în loc să umblu creanga prin munți. Că pentru problema cealaltă avem doar poliție, siguranță, armată!

IONEL ARCAN și Ilie Daba stăteau de vorbă și fumau cînd intră Gusti Seidl. Acesta strînse amîndurora mîna, se așeză la masă și îndepărtă cu un gest fumul albaștrui și încăcios de țigară. Mîndru de cele citeva medalii și decorații ce străluceau pe pieptu-i lat, șeful poliției tocmai comunica despre cercetările întreprinse... Nici vorbă să dea de urma bandiților din pădurea Semenicului!

În ciuda acestei situații, Seidl își exprimă dezacordul ca secretarul de partid și directorul „Uzinelor Semenic” să participe și ei la acțiunea proiectată. Ca și în discuția purtată cu Traian, insistă asupra urgenței problemelor din fabrică. Secretarul de partid arătă spre steagul roșu din birou, vorbi cu entuziasm de primul plan de un an, de cînst și datorie tovarășească; făcu niște scoțeli pe o foaie de bloc, se strădui să-l convingă pe Seidl de utilitatea unirii eforturilor într-o acțiune comună, cînd lui Ilie Daba îl scăpă cuvîntul „lașitate”. Fără echivoc, injuria, cuvîntul infamant îl viza pe Traian Brebenar. Electricianul n-avea chef să se ia la hartă cu un ticălos ca Daba. Se întoarse furios în oțelărie, întrebîndu-se în sînea lui cu ce fel de om își făcuse de treabă și ce fel de prieten și tovarăș mai era acest șef al poliției. Se opri în hala înegrită de fum, cu tașca sa plină de scule pe umăr și injură de mama focului.

Debitul scăzut al instalației de răcire îi atrase atenția. O cercetă, cumpănii unele amănunte, aruncă cît colo proverbiala sa jachetă gabenă, luă o bucată de crotă, schiță pe o formă de turnat un plan de conectare, își chemă tovarășii de muncă, improviza împreună cu ei un sistem circular de răcire permanentă, care urma să scadă rapid temperatura apei ce țîșnea clocotind din țevile cuptoarelor fierbinți, s-o regenereze. Un sistem ingenios și fără îndoială eficient. Și-n timp ce meșterea — vedeal doar capul blond plecat și pâlăria cu pene de sticlete dată pe ceață — la un motor electric, controlîndu-l cu o furcă de înaltă tensiune, începuse, pe tăcute, răfuiala cu Ion Arcan.

Supărat că nu-l putuse convinge, își arză tot neazul:

— Știu că ai simțul datoriei, prețuiesc cînstea tu proletară, da, Ionele, tot ești frate mai mic al diavolului! Planul pe 1949 să trîiască! E primul plan al uzinei noastre, zămislit în timpul de prefacere! Spui că e totul calculat și planificat, în afară de reacția pe care-o poate isca sistemul de canalizare deteriorat, că alimentarea cu apă industrială ar fi marelă semn de întrebare, ca să zic așa marelă mister? Respingi cu indignare ideea unui plan fictiv, vrei să-l educi pe director în spiritul adevărului și al dreptății! Refuzi — și asta te onorează — să-ți înseli tovarășii din Capitală, nici nu te gîndești să le vinzi brașoave. Foarte bine, Ionele, dragă prietene, dar ascultă ce-ți spune Moș Gusti Reșițeanul: avem griji mai mari în fabrica noastră. Debandada și furtisagurile se tîn lanț — ca pe bandă rulantă — se înmulțesc, lenea și lipsa de disciplină ne năpădesc ca buruiana rea! Trebuie să le punem capăt! E foarte importantă apa de răcire, dar mai important este și continuu să fie omul, omul care ne scapă printră degete, dacă nu deschidem ochii! Înțelege-mă, Ionele, directorul are duzini de specialiști, ei au îndatorirea să pună la punct sistemul de canalizare, nu tu cu Traian, care n-aveți habar de treaba asta! Sper și doresc, că nici tu, nici Traian nu sînteți din soiul acela de nebuni pe care-i disprețuiesc și-i iau peste picior, ce se cred superdeștepti și-si dau cu părerea în orice treabă, de mai mult incură lucrurile că n-au habar de toate! În afară de asta mi-am dat nu de mult seama că nu te poți bizui pe asigurările unuia de teapa acestui Daba, care-i un om cu două fete! Să sperăm că mă înșel, dar măgăria făcută rămîne măgărie!

O gigantică limbă incandescentă de-un alb gălbui țîșni din al treilea cupor Martin, ilumină ca un fulger întreaga hală și-și aruncă dogoarea ucigătoare pînă spre șinele macaralei. Electricianul tresări, duse instinctiv mîna la tașca cu scule pe care o deschise bruscă, dar își dădu curînd seama că para de foc nu atînsese pe nici un oțelar.

„Să fie vreun semn rău, Gusti? Proștii! Moș Reșițeanu nu crede nici în golumul de foc, nici în istoriile singeroase din baladele cîntate prin iarmaroace!”

IN dimineata transparentă a unei zile gerose de iarnă secretarul și directorul „Uzinelor Semenic” porniră cu oamenii din gîrzile muncitorești spre Văliug. Își pususeră peste îmbrăcăminte cojoace călduroase și-și traseră peste urechi căciulile din blană de miel.

Străbătute cu vitează de putericele camioane, străzile orașului muncitoresc păreau să alerge în sens contrar, pierzîndu-și conturul la linia orizontului. Traian Brebenar avu senzația că se pususeră în mișcare și cascle cu stogîniile aparate de țurțuri și drumeagurile acoperite cu gheață. Caravană de flîmțe și lucruri neînsuflețite pornită în marș împetuș. O pătură subțire dar dură de zăpadă acoperea drumurile pline de hîrtoape, iar dinspre păduri se auzeau urlul lupii.

În satul de munte culcat la poalele Semenicului se strîngeau inginerii silvici, trimiși de director cu trei săptămîni înainte pentru a controla colectarea apei, starea sistemului de canalizare și să împiedice catastrofa. Se aflau în cancelaria „Ocolului silvic” în uniformă lor, cu puștile de vînătoare la îndemînă și cercetau cu atenție o hartă a regiunii. Franz Hirschvogel, noul director al Ocolului silvic, tot în uniformă, sprijinit în pușcă, dădea raportul. Constatările făcute în pădure dezvăluiau o situație mai mult decît critică, cu toate că apă exista din belșug. Plimbîndu-și carabina pe hartă ca pe o baghetă indicatoare vorbi despre impedimentele naturale, invocă gerul năpraznic, dar făcu și citeva aluzii la o mină dușmană. Ionel Arcan își frămînta nerăbdător căciula în miini. Insistă ca să se controleze cu băgare de seamă fiecare porțiune a canalului. Primarul Stanciu, fost muncitor în fabrică, ținu să-l avertizeze pe Arcan : ar putea să cadă într-o cursă, ceea ce ar conveni de minune bandiților aciuiați în pădure. Secretarul de partid respinse ideea, zimbî cu înțeles, chemă la telefon garnizoana orașului muncitoresc și vorbi cu comandantul. Acesta la rîndul lui dădu ordin unui grup de vînători de munte să însoțească pe muncitorii în acțiunea lor, să le acopere înaintarea.

Dimineața următoare, pe un ger aspru de decembrie, și după ce urcaseră ore în șir, dădură în sfîrșit de o pădure de brazi cu trunchiuri groase. Suiră pieptiș spre coama muntelui și ajunseră la locul de unde pornea sistemul de captare a apei. Mirarea li se întipări pe față, deoarece încă în prima vilcea mai largă apa se strîngea din belșug. Dar șuvoiul ce grăbea tumultuos pe panta abruptă spre vale, deviat de gheața formată la gurile canalului, zidise pereți înalți, transparenti flancați de turturi cit craca. Aveau dreptate inginerii silvici, apă era, doar că-și croise drum sub crusta de gheață și curgea nestîngerită, pe sub canal, spre vale.

— Dar asta ce să fie? spuse Ionel Arcan stupefiat, privind întrebător la oamenii strînși în jurul lui.

I se făcuse cald și-și scoase căciula. Părea neobișnuit de înalt și voinic în jocul mișos.

Într-o străfulgerare, Traian Brebenar se gîndi cum să capteze apa înșelătoare, cum s-o supună nevoilor industriale.

Nu-și putu reține un zîmbet, atît de aproape i se părea rezolvarea complicatei probleme. Ca atare îi ripostă senin lui Arcan :

— Ce să fie? Apă e berechet, doar că se pierde! N-ajunge pînă la uzină!

Continuă să urce vreo opt kilometri ca să cerceteze următoarea porțiune. Constatarea directorului își găsi confirmarea : întilneau mereu apă împedec, apoi adevărate iceberguri, feerice castele de cristal ce se înălțau parcă sfidătoare în jurul gurilor de captare defecte, împiedicînd alimentarea canalului. Traian își aminti de avertismentul prietenului său Gusti, de observația sa că n-avea ce căuta în munți și că ar fi trebuit să transfere mai multă răspundere directorului Ocolului silvic pentru ca acesta să poată lua măsuri concrete.

„Are dreptate Moș Reșițeanu — gîndi Traian — numai că n-am prins încă bine cum să iau măsuri, cum să organizez munca...”

Obosiți, continuau să urce. În faptul după-amiezii geroase părea să se instăpînească amenințătoare penumbra. Sau să fi fost doar o geană de ceață îndepărtată, ce se ridică din hăuri? Tînărul director al „Uzinelor Semenic” se încălzise urcînd. Rămase puțin în urmă, își desfăcu cojocul, puse revolverul pe-o buturugă, deschise fermoarul bluzei și trase aer cu nesaț în pieptul său puternic. Răsufli apoi adînc. Ce binefacere să poți respira aer curat de munte! Ce fermecătoare era priveliștea tînutului muntos ce i se dăruia cu mîrinimie privirii. Soarele apărî din nou strălucitor, în jurul discului său se înălță arcul de lumină al cerului înflănit. Pe flancurile lizierei, povirnișurile coborau blind, încindundu-se în întuneric ; ceva mai jos se îngîmădeau mocnînd norii, iar spre vale migrau valuri dense de ceață. În izbucniri de lumină, soarele se împotriva invaziei amenințătoare.

Descoperi, în depărtări fumurii, strălucită de împăduriri violete, scinteițoarea cunună de stîncă a Pietrei Albe, ceva mai sus de albia argintie a riului. De-ar avea aripi, dorul l-ar purta pînă acolo, la Helga... Trosnet de crengi rupte îl readuse la realitate... Apoi o împușcătură, al cărei ecou se pierdu în vale și în aceeași clipă un strigăt inspăimîntător spintecă brutal văzduhul. Cineva fusese nimerit în plin. Într-o fracțiune de secundă își dădu seama că se află singur la marginea unei poiene. Din spatele unui brad, o mină înțeleștată pe un pistol se îndreptă în direcția în care ultimii bărbați din gîrzile muncitorești dispăruseră în marginea pădurii învecinate. Îi găui frica. Două, trei, patru, cinci împușcături porniră în următoarele secunde. Răpăitul pistoalelor automate ale vînătorilor de munte le dădu riposta. Un strigăt prelung răsună în văi : Tra-ia-ne ! Tra-ia-ne ! Tra-ia-ne ! În vocea lui Arcan se zbatea disperarea. Dar înainte să fi putut scoate revolverul, să-rîră din brădet o droaie de indivizi tra-

vestiți, îl înconjurară și începură să dea în el. Se apăra ca un ieu, împărți cîteva pumni în dreapta și-n stînga, puse pe cițiva la pămînt, dar alunecă și căzu. Lovit puternic cu patul puștii în ceafă își pierdu cunoștința. După o vreme i se păru că este tirit prin desîș. Tăcere apăsătoare, întuneric, nesiguranță chinuitoare, apoi voci aspre și batjocoritoare, bărbați fără mască, care-l pocneau cu o furie nestăpînită. Fu legat fedeleș. Cînd mai tirziu își ridică cu greu pleoapele se văzu înconjurat de bandiți. Privirea i se opri asupra unui bandaj negru, respingător ca o gaură în țeastă alături de care un ochi, singurul într-o față asprită de barbă, îl străpungea plin de ură. Fostul maior Trifu, acum șeful bandei ce se cuibărise în munți, se apropie, vîslînd parcă, cu brațele sale prea lungi. Punctul incandescent al țigării sale, lipite în colțul gurii, sălta și cobora în timp ce vorbea cu glasul mincat parcă de rugină :

— Hei, acum aplicăm legea Talionului, ochi pentru ochi ! Mi-ai mai căzut odată în gheare, cînd ți-am jumulit pletele de pictor ; Ele ți-au crescut de-atunci, dar ochiul pe care mi l-ai scos, pierdut a rămas !

Se întoarse apoi către cei ce-l înconjurau și-ncepu să strige la dinșii :

— Unde mi-e țepușa ! Aprindeți un foc de vreascuri ! Ce stați și vă zgîlți la mine ?

Încurcați, indivizii — erau vreo 12 la număr — se uitau unii la alții, fără a se putea hotări să treacă la faptă, deoarece erau sub comanda lui Vătafu, care tocmai doboră cu securea un brad ca să facă o cruce. Traian Brebenar îl recunoscu numaidecît după rana de la timplă care începuse din nou să sîngereze ; fusese prins o dată în comuna Tîrgula, dar reușise să evadeze din locul unde îl întemnițase Ilie Daba.

Chiorul cel corpolent, cu mantaua militară peste țări și miinile lungi și păroase, își tot îndemna oamenii să aducă cetini de brad și s-aprindă focul. Și cum bărbații în straie țărănești nu prea știau cui să dea ascultare, Vătafu se propti în fața comandantului său, arătă cu securea spre rană și spuse răstit :

— Șeful, stăpinul, el, Abrudan, a dat ordin să răstignim pe toți care s-au înfruptat din avutul lui. Eu unul execut ordinul orbește !

— Mi-e tot una ce gîndești, mormăi Trifu inversunat, amenințîndu-l cu mina. Mai întii însă îl orbim, apoi îl răstignim !

— Căpitane, insistă Vătafu, dacă aprindem focul, ne trădăm poziția, n-avem timp de fașoane, sintem probabil încercuți. Dacă intru în criză de timp, îi sparg capul !

Chiorul se umflă în pene, luă poziție și tună cu vocea-i spartă :

— Sint căpitan și stăpin al celor șapte mori de vînt. Orice vită poate omori unul ca ăsta, nici dracu nu se sînchisește dacă-i scot întii ochii și apoi îl răstignesc. O să se pomenească încă 2 000 de ani fapta noastră eroică și tot românul adevărat o să ne fie recunoscător că l-am salvat de iadul comunist. Dar mai dulce mi-e răzbunarea ! Pe toate celelalte mă piș și impușc pe oricine ca pe un netrebnic, dacă se împotrivesc ordinelor mele !

Trifu își îndreptă banda de cartușe, puse mina sa păroasă pe pistolul automat și — cu unicul său ochi care-i îi lăcrima — se puse la pîndă.

— Căpitane, spuse Vătafu insinuant, arătînd spre securea ce-o ținea în mină. E adevărat că ești stăpinul atotputernic al domeniilor cu cele șapte nori de vînt ! Eu n-am pretenție decît la lada cu cocoșei !

— Așa-i Vătafule, ai să primești, n-ai grijă, partea ce ți se cuvine, dar n-am pus încă mina pe ladă. Abrudan i-a lăsat averea unei țirfe. A îngropat-o ea undeva, și de-i dau de urmă, îți plătesc cum ne-am înțeles, da' acum, ține-ți gura și fă o dată ce-ți poruncesc !

Un foc de vreascuri se aprinse, fumul se ridică în fire subțirice peste poiană, loviturile securilor răzbăteau înăbușit. Legat cum era, Traian Brebenar se zbatea în zăpadă. Tot ceea ce se întimpla în jurul lui îi părea neverosimil, fantastic. O istorie cu haiduci sau una mai veche, de pe vremea sclavilor. Poate o reîntrupare a unei povești biblice din cele pe care le citea marcă-sa sau, mai degrabă, un coșmar înfiorător. Prinse frînturi din conversația celor doi, mușcă în zăpadă pentru a se încredința că nu visează, că nu ia drept realitate cine știe ce rătăială dintr-un film cu cowboy.

Șeful bandei, namila cu panglica neagră pe ochi și chiștocul de țigară în colțul gurii, se apropie bălăbănindu-și miinile de gorilă, îl lovi cu piciorul și mormăi în barba sa deasă :

— Mai dulce ca mierea e răzbunarea și de-aș avea mai mult timp te-aș lăsa să umbli orb ca să-ți dai seama ce văgăună împuștată e lumea asta fără de lumina ochilor !

LUMEA, această blestemată lume... Traian alunecă ușor de pe povirnișul durerii în vis. O viziune halucinantă îi făcu să apară Helga la liziera pădurii. În halatul ei alb ca floarea de cîreș, cu cascheta de infirmieră pe părul blond roșcat, împletit în cozi, părea că se aptopie. În brațe un copil

Ilustrație de Manuno Segărcanu

care întindea miinile spre el. Sora lui, Marilena ? Apucă miinile fetei, infirmiera îi sărută ochii și dispăru... Luă o gură de zăpadă, voi s-o strige pe Helga... convingerea că trebuie să reziste, să trăiască, să rămînă cu orice preț în viață puse stăpînire pe el. Helga, Marilena, Helga, doar să trăiască... să ciștițe timp, să nu moară ca Marilena ! Nu se poate ca secretarul să-l lase pradă bandiților... Arcan, prietene și tovarăș pe care-l iubesc ca pe un tată, nu mă părăsi acum la ananghie... Nu-i așa că o să mă scoți din ghearele bandiților ? Să ciștițe timp, doar timp... minute, secunde, clipele pot fi hotărîtoare, doar să supraviețuiesc, Helga, îngerul meu...

Deschise ochii, privirea i se opri asupra șefului bandei, și ca întotdeauna cînd se afla prins în capcană, începu să facă haz de necaz.

— Maior Gorilă ! (Așa-l botezaseră muncitorii pe Trifu, datorită brațelor disproporționate de lungi, în timpul războiului, pe cînd era comandant militar adjunct al uzinei). Maior Gorilă ! Capitalistul Abrudan și-a bătut joc și de tine ! Ce fel de moșier cu șapte mori ești, dacă n-ai decît una ? îl luă Traian peste picior. Îl provoca pentru a ciștița timp. Încercă apoi să-l momească :

— Una în loc de șapte, reluă Traian. Una ți-a făcut-o pe numele tău, dar eu îți pot construi în uzina noastră încă una, ba chiar două... poate chiar trei... cine știe dacă nu patru... chiar cinci... la o adică de ce nu șase?... pot să ți le fabric și să ți le instalez acolo unde ai să crezi de cuviință, după bunul tău plac. Dacă vei voi însă, o să-ți construiesc cea de-a șasea moară înainte de a cincea... a patra, înainte de a treia... sau chiar de a doua... a patra... a șasea... apoi a treia... a cincea... a șaptea... Nu sint atît de zgîrcit ca Abrudan, dar cu ce să-mi plătești morile de vînt ?... De puterea ta nu-mi pasă... poți să le aciuți cu armura Rosinantei tale !

Chiorul se ulia la el mut de mirare. Se apropie de Traian, care vorbea legat fedeleș, îi improșcă cu virful cizmei zăpadă pe față și miiri :

— În loc să-ți faci rugăciunea, te îndeamnă dracu' la rele ! Dar mi-ai dat o idee, dacă dai dispoziție să se facă în rahatul ăla de fabrică a voastră încă șase mori de vînt, îți scot drept aconto doar un ochi, rămii zălog la mine, în munți, pînă se pun în funcțiune morile și ca să-ți mai dai și seama ce hrubă împuștată și întunecată e lumea cînd îți lip-

sește un ochi. Și morile o să ți le plătesc cu cuțitul, cînd ți-oi tăia pielea de pe spate și ți-oi presăra rănile cu balebă... și-apoi urmează răstignirea șefului comunistilor... mă piș pe toți !...

Cîteva împușcături trase în imediata apropiere îi dădură replica. Arma automată pe care Trifu o purta la spate îi alunecă prin simplă mișcare a umărului în miini. Vătafu aruncă o cracă în capul lui Traian, doi oameni îi dezlegară brațele, le întinseră brutal în lături, îl țînură de miini, unul dintre bandiți scoase din buzunarul scurtei de piele un cui ruginit și-l bătu cu securea prin podul palmei zdravene de forjor al lui Traian, fixînd-o apoi de o birnă groasă. Pe albul imaculat al zăpezii se răspîndiră stropi purpurii de sînge... Între timp o suliiță de fier cerută de Trifu se încingea la un foc ce nu prea voia să ardă pe crusta de gheață. Înnebunit de durere, Traian reuși să-și elibereze un picior, cu care-l lovi pe Vătafu atît de neașteptat și puternic sub plex, incit bruta căzu pe spate.

În același timp se auziră împușcături, zgomote, țipete. Soldați și muncitori se aruncară asupra bandiților. Brebenar urla de durere, striga după ajutor. Urmă o luptă corp la corp, cu patul puștii și baionetele. Un soldat se aruncă asupra lui Trifu ca să-i smulgă arma automată. Ionel Arcan trase cu revolverul în Vătafu, care se îndreptă cu securea în mină spre Traian. Tocmai întinse mina după toporișcă pentru a-i scoate cuiele ce-l țintuiau pe director, cînd fu nimerit în plin de focul unei mitraliere. Sări în sus, întinse miinile și se prăbuși, plin de sînge, în zăpadă. Cineva îl eliberă pe Traian. Acesta se îndreptă împleticindu-se spre Arcan, se aruncă pe pămînt lîngă el, voi să-l ajute, cînd un glonț îl lovi în spate, pătrunzîndu-l în plămîni. Își mai dădu seama că bandiții fug, ca prin ceață îl zări pe Trifu trăgînd cu automatul înainte de a se topi la marginea pădurii.

— Arcan, A-r-c-a-n, A-r-c-a-n... horcăi Traian și amuți. Copaci, stînci și bolta cerului se rotiră, apoi se prăbușiră asupra lui, noaptea îl înconjură binefăcătoare. Respirația i se opri, un șuvoi de sînge-ii năpădi pe gură, inchegîndu-se încetul cu încetul în mustață. Îi sîngera puternic și rana de la mină, dar el nu mai simțea nimic...

(Fragmente dintr-un roman în lucru). În românește de SEVILLA RĂDUCANU

Turneul Teatrului Național în U.R.S.S.

■ TURNEUL TEATRULUI NAȚIONAL „I. L. CARAGIALE” s-a desfășurat în cadrul „Zilelor culturii românești” în U.R.S.S., dedicate celei de a XXXV-a aniversări a eliberării României de sub dominația fascistă.

Între 31 august și 9 septembrie teatrul a prezentat la Moscova și la Riga 4 spectacole cu piesele: **O scrisoare pierdută** de I.L. Caragiale, **Comedie de modă veche** de A. Arbuzov, **Romulus cel Mare** de Fr. Dürrenmatt și **Generoasa Fundație** de A.B. Vallejo.

Premiera piesei **O scrisoare pierdută** a premers cu aproape o lună premiera de la București. Și trebuie să mărturisim că regizorul **Scrisorii pierdute**, Radu Beligan, și remarcabilul ansamblu actoricesc au făcut dovada unor neobișnuite calități artistice. Spectatorii moscoviti au avut prilejul să cunoască numeroase interpretări valoroase ale capodoperelor lui Caragiale. Dintre acestea, amintim spectacolul Teatrului de Satiră din Moscova (1952) în care a strălucit cunoscutul Vladimir Henkin, și spectacolul din 1972 al Teatrului „Bulandra”, în regia lui Liviu Ciulei. Premiera de acum aduce o inedită și valoroasă transpunere scenică a creației mare ui comediograf român.

Despre legăturile dintre artiștii români și sovietici, despre îmbogățirea artei celor două țări se poate scrie o carte întreagă. Dăm doar un singur nume care a fost răscolit de toți actorii și regizorii Teatrului Național, fără excepție: Inokenti Smoktunovski. Da, primul actor al teatrului și filmului sovietic a devenit prietenul nedespărțit al actorilor români. El a fost prezent la fiecare spectacol, în fiecare seară. L-am rugat să comenteze spectacolele prietenilor noștri români. Iată ce ne-a spus:

„**Comedie de modă veche**, piesă pe care noi o cunoaștem atât de bine și pe care am văzut-o montată pe numeroase scene din Uniunea Sovietică, a dat prilejul artiștilor români să realizeze roluri cum, parcă, nu am mai văzut. Cită subtilitate în jocul actriței Carmen Stănescu! Cit de emoționant este Mihai Fotino! O adevărată demonstrație de cum trebuie jucat Arbuzov. Este lăudabilă munca regizorului Mihai Berechet, care a știut să descopere și să pună în valoare bogăția de nuanțe și lumca interioară a personajelor. **Romulus cel Mare** e spectacolul pe care l-am urmărit cu foarte multă atenție. De ce? Pentru că de puțin timp am terminat filmările, pentru televiziune, la **Cezar și Cleopatra**. Cînd am intrat în sală, eram încă coplesit de măreția vechii Rome. Urmărind spectacolul «Naționalului» din București am avut prilejul să reflectez asupra legităților istoriei, asupra momentelor de apogeu și de decădere ale puterii, ale unui imperiu. Cit despre actorii care au dat viață acestui spectacol, ce să vă spun? Li am încă pe retină pe N. Brancuș (Zenon), pe Gh. Dinică (Odoacru), sau pe Mihai Mălaimare (Achile) și Radu Gheorghe (Piram). Trebuie să mărturisesc însă că cea mai profundă emoție mi-a creat-o **Romulus Augustus** în interpretarea marelui actor Radu Beligan. Am fost, și nu exagerez cu nimic, într-adevăr fascinat de personalitatea unică a acestui excepțional creator. Rafinamentul mijloacelor sale de expresie, subtilitatea și firescul cu care își îmbracă personajul într-o mantie de permanent mister îl fac să atingă momente inegalabile de desăvîșire artistică. Intrînd sub lumina reflectoarelor, Radu Beligan devine suveranul absolut al scenei și al sălii.

Generoasa Fundație e o piesă foarte bună, profundă, și un spectacol excelent. Sensurile piesei, într-adevăr captivante, se conturează prin forța de expresie a unor actori de mare talent. Ovidiu Iuliu Moldovan, căruia îi prevăd în continuare o strălucită carieră, reușește să înfrîngă toate dificultățile unui rol deosebit de complicat. Scenografia lui Paul Bortnovski, remarcabil de laconică, severă, subtilă, se integrează organic în viziunea regizorală a lui Horea Popescu. Și dacă e să vorbim în general, eu pur și simplu doresc să multumesc lui Radu Beligan și tuturor noilor mei prieteni români. Eu am venit să-i văd nu din complezență, ci pur și simplu dintr-o nevoie irezistibilă de a-i vedea.”

Inokenti Smoktunovski a exprimat ceea ce, de fapt, am simțit cu toții. Da, noi am făcut cunoștință cu un teatru serios, viu, contemporan în adevăratul înțeles al cuvîntului și i-am îndrăgit pe actorii lui, ce prin arta lor au rupt barierele de limbă.

Ne-am convins încă o dată că acest teatru este pe deplin îndreptățit să poarte numele de Teatru Național. Și aceasta tocmai pentru că prin arta sa, adînc românească, străbate granițele și distanțele, cîștigîndu-și accesul la universalitate.

Iuli Galkin

Moscova, septembrie.

Teatrul Mic: „Cînd se ridică ceața”

■ TEATRUL MIC prilejuiește debutul dramaturgic al prozatorului și publicistului Fl. N. Năstase. Lucrarea se numește **Cînd se ridică ceața** și a fost legitim subintitulată „reportaj dramatic”. E relatarea unei anchete întreprinse la un combinat siderurgic unde a avut loc un accident grav.

Transpusă după o nuvelă, piesa păstrează mai cu seamă chipul personajului central, activistul de partid Cernea. El e cel care, într-o situație complicată, va trebui să descopere cauzele avariei și să contribuie la stabilirea culpelor. Ceea ce interesează realmente e modul în care acest activist superior se călăuzește, în practică, de respectul legii și principiul omeniei. El urmărește adevărul și nu stabilirea cu orice preț a vinovaților, cere să se respecte pe deplin legalitatea, evitîndu-se orice

Teatrul din Galați: „Semnat indescifrabil: Mitică”

■ PENTRU deschiderea stagiunii, Teatrul din Galați a ales piesa unui debutant: Dan Plăeșu. Numele nu ne este însă necunoscut, proaspătul dramaturg avînd antecedente literar-teatrale, semnalate chiar pe meleagurile sale natale (gălățene). Ar fi vorba, deci, despre un autor „local”; și, deci, ar trebui să vedem ce șanse există ca el să ajungă, în viitor, un autor național...

În primul rînd, trebuie spus că **Semnat indescifrabil: Mitică** este o comedie scrisă cu meșteșug. În ea nu se zăresc indeciziile, inabilitățile caracteristice debutului. Replica este sigură, creșibilă, piesa se derulează fără poticneli, după rețeta tradițională. Satira își alege ca obiect, o dată celula familială („micul infern” populat de soția cu ambiții ariviste și de către soacra pisălogă), apoi, derivată de-aici, generalizată, gratuita aspirație către „funcții”, „titluri”, veleități sociale, rino-cerita carieristă. Aceasta din urmă ar fi ambiția majoră, serioasă, gravă în fond, a piesei. Din păcate însă, ei i se subordonează și unele atacuri fără miză, banalizate, scheciuri lipsite de valoare (arhicunoscuta problemă a blocurilor pe care, din cauza numerotării prea complicate, nu le poate descoperi nimeni; tinerii care folosesc argoul; profesori corupți). Dar, în criza de comedii bune pe care o sesizăm în ultimii ani, ar fi, desigur, absurd să pretindem o comedie perfectă tocmai de la un debutant! Trecut de primul contact cu scena, urmează ca acest lucru să-l ceară, de la el însuși, chiar autorul...

Pentru spectacolul inaugural, teatrul a apelat la regizorul Petre Popescu. Intenția esențială a acestuia a fost aceea de-a epuiza toate resursele comice ale textului. Ea e lăudabilă, firește, chiar dacă mijloacele nu au fost întotdeauna pe măsura scopului. E drept, nici scenografia lui Victor Crețulescu nu a susținut mizanscena, pereții tapetați și rîndurile de flori butaforice aparținînd unei perioade artistice revolute.

Trupa gălățeană nu duce lipsă de buni actori de comedie. Faptul a fost reconfirmat cu ocazia recente premiere: Dimitrie Bitang știe să-și ferească eroul de schematism, jucînd un „pozitiv” cu umor și inteligență; Marga Georgescu are toate atributele soției imposibile, compunînd o veridică „țată” de bloc; Gheorghe V. Gheorghe creează un amuzant cooperat debusolat în mediul citadin, deși uneori tușa pe care o folosește este excesivă; Stela Popescu-Temelie e o Anetă Duduleanu actuală; Lucian Temelie, Sanda Maria Ulmeni, Viorica Hodel au completat în mod eficient echipa. Neintegrați mi s-au părut Alexandru Năstase (plin de ticuri de toate felurile) și Vlad Vasiliu — pus să facă pe muzicantul fără să aibă aptitudinile necesare.

Debutul stagiunii gălățene este modest. El are însă meritul lansării unui nume în circuitul teatral, nume care, cred, merită a fi urmărit în continuare.

Bogdan Ulmu

subiectivism și orice pripeală, e permanent preocupat de grija față de om. În acest fel, căutîndu-se cu răbdare și consult colectiv, se descoperă eroarea tehnică, salvîndu-se onoarea unui om de știință acuzat pe nedrept.

Desigur, formula publicistică și cedența întîmplărilor nu permit dezvoltări ale caracterelor. Totuși, piesa face evidente temele ce l-au preocupat pe autor: omenia, spiritul critic anti-rutinier, evitarea concluziilor prefabricate, necesitatea respectării legilor în orice împrejurare. Problematika, de actualitate, e tratată sobru și limpede, silueta morală a omului care conduce ancheta e bine desenată. Episodul final nu are legătură directă cu subiectul și produce un sfîrșit mai puțin mulțumitor, cu toate că apariția de o clipă, aici, a Olgăi Tudorache, într-o bătrînă țărăncă, are naturalețe și pitoresc.

Naturalețea e dealtfel caracteristica întregului spectacol, simplu, aerat, compus cu îngrijire de regizorul Silviu Purcărete și scenograful Virgil Luscov. O idee bună: sugerarea uzinei

prin sunete și lumini, în spațiile dintre tablouri. Nicolae Dinică, jucînd rolul activistului de partid Cernea, întrebuințează mijloace puține și tonuri potrivite, calme, învingînd, prin rețineri, unele discursivități ale rolului. Un personaj frămîntat e conturat exact de Andrei Codarcea. Un procuror prea precipitat e punctat de Nicolae Iliescu. Florin Vasiliu, Ion Ciprian, Vistrian Roman, Jean Lorin Florescu, Constantin Dinescu, Nicolae Pomoje, Vasile Pupeza sînt apariții care dau, pe măsura fiecăreia, tonalitatea spectacolului. Mai sumare, personajele feminine sînt corect trecute prin scenă de Leopoldina Bălanuță, Maria Potra, Ileana Dunăreanu, Doina Făgădaru. În program mai sînt notați un medic (Papil Panduru) care n-a apărut pe scenă (ori nu l-am observat?) și ilustrația muzicală (Ileana Popovici) care nu s-a făcut simțită (ori n-am auzit-o bine?). Pină la finalul abrupt, care ar mai putea fi regîndit, publicul ascultă și privește cu interes acest reportaj dramatic.

Mihai Lupașcu

Vespasian al II-lea de Ion Dinescu, spectacolul brăilean susținut, printre alții, de Ruxandra Petru (stînga), Petre Cursaru, Elena Aciu

Radio Televiziune

A ieși în întîmpinarea interesului public

■ Sînt emisiuni care-și cîștigă în timp publicul fidel, printr-o acțiune de durată, spectaculoasă prin minuție și consecvență. Emisiuni pentru care încadrarea într-un ciclu reprezintă orizontul cel mai firesc căci așa, săptămîna de săptămîna, spectatorii sînt la început obișnuiți, apoi direct interesați, în cele din urmă pasionați de logica demonstrației urmărite, chiar dacă domeniul la care se referă emisiunea este mai special și nu părăse, mă-

car la prima vedere, de maximă accesibilitate. Asemenea emisiuni ce-și înalță treptat, cărămidă cu cărămidă, edificiul elegant și strălucitor în a cărui silueta armonioasă se ascund mii și mii de ore de muncă, devin repede puncte stabile și de referință ale programului radio-t.v. și, deci, ale preferințelor publicului.

■ Sînt, de asemenea, emisiuni cu succes fulgerător, îndelung comentate și aprig controversate, emisiuni ce modifică orarul familiilor și lasă, la anumite ore, străzile pustii. Cel mai firesc este ca aceste „vedete” să-și păstreze prospețimea și după 2—3 săptămîni, căci altfel neiertătorul (și destul de sigurul) spirit critic colectiv le aruncă brusc și definitiv în hăul rotitor și umbros al uitării. Nimic mai trist (dar poate mai interesant pentru o anchetă asupra psihologiei și metamorfozelor gustului) decît viața anonimă a unor emisiuni al căror debut entuziasmant și orbitor s-a stins în depărtări, lăsînd în urmă doar o existență cenușie și obosită.

■ Iată de ce, știînd asemenea telenovela și radio-ascultătorilor și radio-ascultătorilor lucrurile de mai sus, nu ne rămîne decît să ne bucurăm (iar bucuria noastră se transformă în cronică săptămînală) de succesul

constant al magazinului t.v. de simbata după-amiază, **De la A... la infinit**, reîntors, sub conducerea Ilenei Vlad, a lui Cristian Popescu și Tudor Vornicu, din vacanță. Pauza dintre „seria” de vară și cea de toamnă-larnă a emisiunii a fost observată, cu regret, de multă lume, căci **De la A... la infinit** își cîștigase, deja, publicul său, deși de la inaugurarea ciclului nu trecuse foarte multă vreme. Este genul de emisiune t.v. în care Tudor Vornicu și Cristian Popescu sînt adevărații maestri, ceea ce l-a și determinat pe Constantin Vrinceanu, invitatul ediției de simbătă, să-l numească, fără pic de ironie, „stele” ale micului ecran, dînd termenului o accepțiune mai bogată și mai convingătoare decît cea uzuală. Seriozitatea profesională, competența, gustul, curajul (de toate felurile, printre care și curajul, destul de rar, de a fi ei înșiși și în fața camerelor de luat vederi, deci și în fața ochilor a milioane de spectatori), reala pasiune de a munci sub lumina reflectoarelor din platouri și în tăcerea camerelor de montaj, încrederea și respectul acordate publicului sînt, alături de atitea altele (printre care nu în primul, dar nici în ultimul rînd, farmecul personal de un

In premieră bucureșteană — un nou film românesc Jachetele galbene (semnat de doi debutanți : scenaristul Ovidiu Zotta și regizorul Dan Mironescu)

„In numele Papei Rege“

DACA spun că filmul lui Luigi Magni **In numele Papei Rege** este o capodoperă, asta nu e un superlativ, ci o modestă silință de a găsi epitetul cel mai potrivit unei povești istorice de o imensă originalitate, petrecute acum mai bine de o sută de ani, dar încă azi de o tragică actualitate. În 1867 Italia încerca să realizeze unirea multelor sale stătuțe independente. Unul din ele era Roma, statul papal, o făptură sociologică unică în lume, unde de secole se putea trimite la spinzurătoare un om pentru că (citez) „tribunalul Vaticanului, examinând pe acuzat, are convingerea că e vinovat.“ Atita. Asta e toată doada. Eroul poveștii este un înalt prelat, monseniorul Colombo (interpretat de Nino Manfredi), membru marcant în tribunalul ecleziastic. El ia apărarea celor doi tineri pe care cei unsprezece magistrați, cu un simplu SI, îi condamnaseră. Președintele spune monseniorului că, după cit se pare, d-sa votează NO. Iar acesta dă un răspuns extraordinar. „Eu nu pot spune nici SI nici NO, căci ar însemna că socot că acest tribunal EXISTĂ. Or, d-voastră nu existați. Sinteți neant pur.“

În 1867, Vaticanul câștigase partida. Napoleon III dăduse Papei soldați care se opuneau patrioților italieni și nu-l lăsau să intre în Roma. Trei ani, numai trei ani după asta, răsculații vor intra pe Porta Pia. Și se va termina pentru totdeauna cu puterea temporală a statului papal. Această cotitură, după veacuri de antinaturală atotputernicie, a fost, poate, unul dintre cele mai dramatice evenimente din istoria universală, din istoria morală a minții omenestii. Și eroul care simbolizează asta este un fel de Crist combatând pe farisei. Acum fariseii se numesc iezuiți. Felul lor de a trisa, de a păcăli, printr-o acrobație sofistică iscusită, așa de extraordinar descrisă în faimoasele **Lettres persannes**, cunoaște acum o

descriere încă mai amănunțită în filmul scris și regizat de Luigi Magni.

În ordinea artistică, această poveste e un extraordinar amestec de tragedie și umor. Tot timpul se petrec lucruri de melodramă. Dar tot timpul, la fiecare frază, spectatorii, fără voie, izbucnesc într-un ris sugrumat în fața umorului negru al dialogurilor. Fiecare frază conține o gândire care e o întreagă pagină de istorie. Monseniorul nostru, în cele mai sfișietoare momente, spune cite o vorbă de haz. De haz sinistru. Și asta nu e numai o dovadă a stupefiantului geniu artistic al italienilor; asta conturează mai clar profilul uman al monseniorului Colombo. El este confidențial, confesorul, prietenul oricărui interlocutor, pe care îl întimpină nu cu dojană sacerdotală, ci cu bonomie frățească, cu vorbe de spirit; cu maxime și parabole. Și Nino Manfredi, timp de trei mii de metri, face acest lucru. Este o performanță actoricească fără precedent.

Bineînțeles, presa cinematografică franceză, de pildă, în persoana unei vedete a candelului critic: Jacques Siclier („Le Monde“, 22. noiembrie 1978) zice că filmul acesta e o melodramă ieftină; că e vorba de un popă care face un copil unei contese, care copil conspiră garibaldian; că mizanscena e dezințată; că filmul e foarte teatral; etc., etc. La urmă se îndură să spună că nu e un film de autor, „ci film de actor. Și ce actor!“ — adaugă el, pentru a arăta bine că singura lui calitate e meșteșugul lui Manfredi.

Cît despre acuzația de melodramă, singura afirmație oarecum adevărată, este nevoie să amintim legea supremă a oricărei drame: **O dramă poate fie să cadă în melodramă, fie să se ridice pînă la sublimul înălțimi ale melodramei.** Povestea noastră aparține acestei ultime categorii.

Cît despre melodramatica poveste a

acelui popă care face unei contese un copil din flori, țin să semnalez un fapt de o curioasă și tandră psihologie. Monseniorul Colombo află, abia după 20 de ani, că „păcătuiuse“ cu acea contesă. Habar n-avuse vreodată de așa ceva. Și faptul e perfect verosimil. Asta se petrecuse în plină revoluție, în anul 1848. Zi și noapte, preotul nostru îngrijea, prin străzi și piețe, pe muribunzi, pe răniți. Acolo se întâlnea cu o contesă care și ea, zi și noapte, îngrijea de răniți. Amindoi (ea aristocrată, el preot cu mare vocație pastorală) aveau idei politice și sociale asemănătoare liberalilor revoluționari pașoptiști. Și amindoi aveau vocație mesianică de salvatori. Așa că (ii amintește ea după 20 de ani) ne vedeam zi și noapte, aproape unii de alții, tot mai aproape („tando vicini“); aștepuu cot la cot, sold la sold, istoviiți de efort, buimăciți de nesomn. Și atunci... Da. Imediat după acest „atunci“, omul „care nu e de lemn“ adormea buștean... Și amnezia cea mai fircască se așternuse peste această secretă aventură. Tot în această ordine de idei, în dialogul monseniorului cu generalul iezuiților, acesta îi spune: „D-ta ai aflat abia zilele trecute că ai un fiu natural. Noi am știut-o încă de la început. Căci noi știm tot“. Acest secret, ei nu-l vor dezvălui. Că doară de aceea se cheamă al „secret“. Un secret nu se divulgă, ci se exploatează, se fructifică, se șantajază...

Monseniorul nostru are tot timpul gesturi de justițiar. Generalul suprem al iezuiților intră în biserică unde slujea monseniorul. Monseniorul începe să împartă anafura. Ajuns la general, se oprește și spune: „A te, no!“ (Tie, nu!) După care se duce la altar și face o veșnică pomenire a celor doi tineri revoluționari, executată în ajun de autoritățile vaticano-iezuite.

D.I. Suchianu

Cinema

FLASH-BACK

Forța relativității

— TE-AI întrebat de ce, în desenele animate, șoarecele este întotdeauna pozitiv, iar pisica întotdeauna caraghioasă? Ca să nu mai vorbesc de falcii ciini de apartament (aceia care în realitate își au, cum știi, numele incizat pe tăblițe de bronz, alături de numele stăpînitor): în filmele respective, pînă și ei sînt prezențați ca niște jalnice creaturi, cu saliva curgînd după un ciolan atîrnat pe care istețul Mickey Mouse și-l face al său dintr-un singur salt...

Pusă într-o doară, problema simpaticele mele interlocutoare ascunde un mare adevăr. Am privit cu mai multă atenție, duminică, filmulețele ciocănitorei buclușe (care, în trecut fie zis, datează din 1957), și așa este: totul s-a răsturnat, dar în această imagine cu capul în jos a ierarhiei zoologice se ascunde o caraghioasă înțelepciune. Relațiile știute ale vieții dramatice sînt re-montate într-un cadru exagerat, esențializat, cam în genul caricaturii. Astfel încît, prin nerespectarea proporțiilor și prin relativizarea sensului, ele sînt spînă la fel de mult, dar mai atractiv, decît adevărul curat. În fond, în viață chiar, aparențele înșală, ierarhiile nu pot fi măsurate cu metrul, ca piramidele egiptene, psihologiile nu pot fi catalogate după criteriile de manual, ca personajele antice. Urmăriți — ca să rămînem în domeniul propus — o dispută „pe viu“, între un ciine și o pisică. În prejudecata noastră, ciinele este mai puternic pentru că e mai mare, pisica e mai vulnerabilă și se salvează numai prin fugă. Veți vedea că lucrurile se petrec mult mai complex. Venind, sigură pe ea, prin ogrădă, cu pas de junglă, privirea miciei feline întilnește ciinele grațios ancorat în lesa stăpînei. Dintr-o dată, spaima că ar putea fi atacată o face să se zbirlească. Atunci ciinele se crede el periclitat și „ncepe să latre. Pisica își scoate ghiarele, ciinele dă să iasă din zgardă etc., etc... și iată, din prejudecăți, un conflict în lege. Din fricile combinate ale celor doi protagoniști s-a născut agresiunea.

Desenul animat are înțelepciunea de a fi descoperit că toate viețuitoarele sînt de fapt egale — în putere ca și în spaimă. Natura i-a dat fiecarei o armă cu ajutorul căreia supraviețuiește în fața superiorității celeilalte. Dacă, în poveștile cu actori, victoriile celor mici sînt prezentate cu o emfază care le ia autorilor însăși calitatea de „slabi“, în poveștile animate intervine satira corectivă. Fiind de fapt cel mai năpăstuit în realitate, șoarecele este prezentat posterității ca un perpetuu învingător, și prin această inversare satirică abia că se restabilește relativitatea în care trebuie să credem.

Romulus Rusan

(nume tip, deloc fotografic, deloc stas sau „făcut“, dimpotrivă, farmecul ce plutește în jurul ochilor obosiți de emoție și efort, al ridurilor neascunse și al surisului ce merge direct la inimă pentru că porneste din inimă) sînt calități ale realizatorilor emisiunii. Invitînd în studio un redactor șef adjunct al unui ziar de popularitate și prestanța „României libere“, telecreatorii nu au făcut decît să recunoască deschis apropierea de fond dintre presa tipărită și cea realizată de micul ecran și, o dată începută, colaborarea va continua, desigur, spre o mai bună cunoaștere reciprocă, schimb de idei și impresii în care politetea nu va atenua în nici un fel constructivul spirit critic. Deși ultima ediție al cărui sumar a pus accentul pe sport și muzică (ambele sectoare exemplificate, de altfel, cu înregistrări de foarte bună calitate) a părut că abandonează perspectiva mai largă afirmată de primele secvențe ale ciclului **De la A... la infinit**, nu avem încă nici un motiv să ne temem de viitor, pentru că trăsătura, poate cea mai caracteristică, a emisiunii de care ne ocupăm este de a fi mereu în alertă, de a căuta mereu nou, de a răspunde,

astfel, adecvat interesului general.

● Așa cum de altfel au procedat și cei care au organizat seria de transmisiuni radio și t.v. ale celei de a VIII-a ediții a Festivalului internațional „George Enescu“. Ele au fost nu numai imaginea unui prestigios act de cultură, ci au devenit, prin ele inese, un prestigios act de cultură.

● Reflex al opiniei publice este și binecunoscuta emisiune **Posta teatrală radiofonică**, redactată de dramaturgul Virgil Stoescu. Alături de alte răspunsuri vizind viața radiofonică a unor mari texte în literatura română și universală, am aflat, la cererea unei corespondente, profesoară într-o comună de lângă Bistrița-Năsăud, că repertoriul lunilor octombrie-noiembrie va cuprinde premiere de Soare Z. Soare, Valeriu Sirbu, Alecu Ivan Ghilja, I. D. Șerban, Florin Năstase, Mircea Enescu, George Genoiu și alții, alături de circa 60 de spectacole cu piese românești reluate la sugestia ascultătorilor. De asemenea, la sfîrșitul lunii noiembrie va fi transmis, tot ca urmare a interesului general manifestat, un **Profil teatral** Toma Caragiu.

Ioana Mălin

Secvența

● Excepțional mi se pare acest **Conexiuni**, anunțat fără menajamente, încă înainte de a începe, drept serial, da, însă pe teme de știință, lucru ce va fi descușurat pe unii, dar dacă așa s-a întimplat, atunci eroarea lor este de proporții. Deoarece **Conexiuni** are un suspens în fața căruia multe alte seriale ar trebui să se retragă umilite: cel al ideilor. Pentru că în raport cu aceste episoade în care se vorbește atît de mult despre niște lucruri, hai să le zicem, tehnice — atitea alte ficțiuni, atitea alte romane foileton par aride, insipide. Fiindcă, în fond, **Conexiuni** este un „spectacol“ cu mult mai captivant și mai important decît oricare altul: „spectacolul“ inteligenței care nu are doar capacitatea de a disocia și asocia, ci și pe aceea de a se îndoi.

a.b.c.

TELECINEMA

● **BETTE DAVIS** pe rol de Mannix nu este o problemă de artă ci de finanțe și comodități pentru dinsa, de biologie a compromisiurilor, pentru mine, admirator de totdeauna rece, dar admirator, al artei. De ce te-ai uitat? mă pot întreba. Intriga era de episod oarecare într-un serial stas în care chestiunea arzătoare o constituia plicticosul: „Cine-i asasinul?“ Cine să fie? Cel la care nu te aștepti, care altul? Bette Davis stă tot timpul cu telefonul în mînă, în fotoliu și se ocuoa de dezlegarea crimei și protejarea propriilor ipohondrii. E energică, volubilă. Încăpătinată, speriată prostian de microbi, șantajindu-ne cu amintirea — ea a jucat în **Fata bătrînă**, unde... în **Iubirea lor**, cînd... în **Dor nestins** cu Paul Henreid care, pe puntea unui vas, obisnuia să aorîndă două țigări, lui și ei, unul din acele gesturi care fac mai mult decît un cinema și te însoțesc o viață, pînă începe și tie să-ți tremure miinile.

Sub o mască rigidă și antipatică, exista în Bette Davis un tremur al ființei, al femeii necăjite care nu voia — în numele

Bette Davis la ora lui Mannix

demnității — să-și dezvăluie nevroza. Puține acțiuni au izbutit să transmiță — fără multă filosofie, în intrigi simple, pline de seva vicleană a melodramei — o nevroză vibrantă și difuză, cele mai multe ocupîndu-se fie cu nevricele, fie cu nefericiri. Nevroza ei venea din frustrarea de frumusețe comună și automată. Nimeni nu a izbutit, pînă la ea,

să găsească fascinația unui chip socotit — și în cinema, și în societate — urit, cu ochi fără duioșie și zîmbet strepezit, zgîrcit și tirziu. Bărbați frumoși plecau totuși convingător de lângă femeile frumoase pentru a se îndrăgosti de ea, dizgrația care cerea și obținea o crotire, biruind conformismele fiziognomiilor plăcute, conforme cu copia. Bette Davis a ruot tirania unui tip de chip,

dictatul unei armonii, pentru a impune dreptul și demnitatea plauzibilă a unei dizarmonii, a „urletei cu caracter“, cum s-ar zice la noi, în Balta Albă, deajuns de expresiv.

Din toată această nevroză a mai rămas puterea de a juca bine o scenă cît de cît inteligentă — aceea în care un tip vrea s-o ucidă, manipulîndu-i ipohondriile. El vrea să deschidă geamurile cînd înțelege că „baba“ nu acceptă curenții de aer, vrea să fumeze cînd ea nu suportă țigara etc.; panica frustrării de ipohondrie are, pe chipul lui Bette Davis, intensitate dramatică a unei ultime deposedări de viață, de identitate, de sex, de șarm, de forță — sarmul și forța nevrozei. Cam ridicolă în ansamblu, stăpînă pe meserie și conformistă, satisfăcînd energie și suos gustul ardent pentru viitoarea „bătrînelor“ vitale — acționa a gîsit, o cîoă, accentul necesar semnaleză-ii obsesiei din care s-a intruocat, ca orice artist valabil.

...Așa se va întimpla și cu noi, dragă?

Radu Cosașu

Festivalul internațional „George Enescu”

Primele aplauze

● IN ACORDURILE „Eroicii” enesciene, Filarmonica — ce poartă numele marelui muzician roman — și dirijorul Mircea Basarab au deschis, în urmă cu o săptămână, cele 10 zile de concerte și spectacole lirice ale noii ediții a reuniunii muzicale bucureștene. Entuziasmată căldura cu care publicul a întâmpinat unul din opusurile fundamentale ale creației enesciene, prima mare lucrare în care Enescu se dovedește preocupat de problemele, sensurile existenței umane, în care și exprimă crezul său în eroism, în puterea umanității de a trece peste orice baricade, de a traduce în viață marile idealuri ce au animat, dintotdeauna, spiritele atașate omului, istoriei, puterilor și visurilor sale.

Alături de simfonia enesciană, concertul inaugural ne-a mai chemat la o reînviere, într-o vibrantă pagină romantică — **Concertul nr. 1** de Ceikovski —, cu pasionantul și contradictoriul Nikita Magaloff.

În Ceikovski, Magaloff a fost contradictoriu, contradictoriu față de referențele oferite de falanga marilor claviaturisti ai contemporaneității, contradictoriu față de realizatorul integralei discografice Cnopin, față de mozartianul desavârșit din ultimii ani (am ascultat în aprerie la Festivalul de la Bergamo în compania orchestrai „durescu”, recitarea un Mozart inaripat și pur, și speram ca asupra unui concert mozartian se va opri și în acest podaj bucureșean). În concertul de Ceikovski, ca și în recitalul ce a urmat, Magaloff s-a dovedit marele pianist-organ (o.a.a. pe cinea tumuloasă), ca să folosesc o formulare calinesciană), pianist cu farmec, autoritate, cu sunete minunate dar și cu impurități intonaționale, cu clematoare pianissimo-uri, dar și curități neocoperite, cu frazări capricioase, dar și respirații ce o negabilă autenticitate, cu liniști interioare, dar și izbucniri puțin controlate, cu o agogică tipic romantică, sentimentalități saloনার্দে, dar și cu reticente ce veneau din cea mai curată modernitate, capabilă a satisface exigențele celor ce au nevoie acum, mai mult ca oricând, în arta redării secolelor de muzică, de luciditate, rigoare, asceză... Magaloff s-a dovedit continuu impunător prin ritmica-i de fier, simțul dramaturgiei instrumentale, știința distribuirii intensităților și montării unui spectacol pianistic.

După Magaloff, în concertul Filarmonicii din Brașov am ascultat o foarte tină ră mesageră a artei interpretative chineze: Xie Daciung, într-o capodoperă beethoveniană: **Concertul în Sol** major.

O pilduitoare virtuozitate, învecinată cu momente de delicată poezie, un remarcabil echilibru între sensibilitate și forță în sublinierea vectorilor partiturii, largi disponibilități stilistice (incantatoarele, în bis, **Toccata** lui Paul Constantinescu), caracterizează arta tinerei pianiste Imbucurător este faptul că o vom putea reasculta duminică la Sala Mică a Palatului, într-un recital special.

Acompaniind-o pe Xie Daciung, Filarmonica din Brașov, programind, alături de piesa lui Dumitru Capoianu **Chemări 77**, un manifest al artei romantice, **Fantasia** lui Berlioz, a autentificat, în această confruntare, superlativul cu care o înconjurăm în ultimii ani, după fiecare evoluție. Știința, siguranța, munca eficientă a dirijorului Ilarion Ionescu-Galați au dat roade depline. Ansamblul are omogenitate, siguranță, disciplină în cânt, cultură stilistică, valori de tradiție unui centru muzical național, care de la Honterus și Ucenescu la Mureșianu, Richter Dima a dat atâtea valori artei naționale.

Mai puțin edificatoare, de data aceasta, reînvierea cu Roberto Benzi la pupitură Orchestrei simfonice a Radioteleviziunii. Deși am ascultat câteva pagini din a patra simfonie de Brahms într-o viziune originală prin încercarea de a lumina anumite culori orchestrale, deși am fost din nou încantați de eleganța, precizia, fervoarea gesticii lui Roberto Benzi, dirijorul, mi s-a părut, uneori, dominat de detalii. Iar în **Rapsodia** enesciană, în afara fluxului idealic

Remarcabilă prezența în acest concert (într-o cunoscută pagină de Bruch) a lui Ion Voicu, artist de continuă „mare linie”. Talentul lui Ion Voicu rămâne mereu triumfător. Cu excepționalul său stil, cu tehnica sa brăntă, cu Stradivariusul său, Ion Voicu ne-a încântat, făcând demonstrația înalțelor valori pe care le are arta interpretativă românească.

În sfârșit, un cuvânt deosebit pentru recitalul Dan Iordăchescu — Dan Grigore, real act de colaborărilor repertoriului abordat, elanul cultural al celor doi artiști, inegalabila frumusețe și știința „roștii camerale” a artistului liric, cu care s-ar putea mindri orice mare centru de cultură al lumii.

Iosif Sava

Ansamblul lui Alvin Ailey

Alvin Ailey ne-a dăruit o bucurie curată

● O EXPLOZIE de linii și culori, în care firezza mișcării transpunea fidel fervoarea trăirii — astfel s-ar putea descrie pe scurt atmosfera fierbinte a spectacolelor date de trupa de balet **Alvin Ailey American Dance Theatre**, moment de vîrf în cadrul actualei ediții a Festivalului internațional „George Enescu”.

Dansatorul, coregraful, doctorul în Arte Frumoase al colegilor Cedar Grest și Princeton, Alvin Ailey declara, cu doi ani în urmă, unui ziarist francez, că unul dintre principalele motive care l-au îndemnat să înființeze, în 1958, o trupă de balet — trupă pe care publicul bucureștean a avut prilejul să o vadă pentru a doua oară în ultimii cinci ani — a fost acela de a-și ajuta poporul să se afirme și pe planul dansului. Și într-adevăr se poate vorbi, la spectacolele sale, de o certă afirmare a valorilor artei negre, din a cărei substanță se hrănesc în cea mai mare măsură creația coregrafului american.

Virtuozitate și vibrație artistică

■ LA 35 DE ANI, vîrstă optimă pentru arcuș, lui Viktor Tretiakov i se cuvine interesul pe care l-a stîrnit cu autoritate în lumea largă. La Ateneu a intruchipat tipul modern. Ne uităm în progresul spectacolului al recordurilor în sport, unde performanța fizică e tot mai supusă exercițiului spiritual. Cu atît mai mult se cuvine acceptată condiția în interpretarea (îmi vine să spun sportul) muzicii. Avansează și aici cine își domină reacțiile, organismul care și-a oțelit nervii, nici o clipă condus de patimă, dar folosind din belșug motoarele ei. Personalitatea lui Tretiakov s-a construit pe un fericit aliaj între rațiune și dogoarea afectului, prima modelind minuțios și foarte expresiv plasma celei de a doua. Firea lui ardentă vibra autentic în chipul lăutarului din **Tzigane** de Ravel fără a cobori însă vreodată sub nivelul metaforic. Pe scenă violonistul refuză orice sugestie de pantomimă, prea atent la rezultatul sonor. Mai fascinant, comunică imaginea unei a continuei și imense concentrări. Gestul său mental, nerisipit altfel, se transformă numai și numai în sunet, cu o totală eficacitate. Faptul că și stilistic discernere esența denotă cultura superioară a artistului. Forța și măreția din **Scherzo în do minor** de Brahms, delicatetea capricioasă în **Fantazia op. 159** de Schubert, melodică pasionată în **Andante și Scherzo** de Ceikovski erau adevăruri subtile nuanțate ca de un intelect care știa să și vorbească frumos, atît de frumos și atît de adevărat, încît unora e ispitit să afle aceste însușiri și în literatura mai firavă. Drept este ca pentru reușita recitalului care ne-a delectat la Ateneu să numim și pe Mihail Erochin, pianist cu alese însușiri de acompaniator: acuratețe, dăruire, inteligență.

Fuziunea dintre dansul modern de factură postexpresionistă și muzica, cîntul, dansul și concepția de viață, incluzind și ritualurile străvechi ale popoarelor negre, constituie nota distinctivă prin care Alvin Ailey s-a impus și și-a creat un loc anume în peisajul coregrafic contemporan. Iar ceea ce a obținut el de la dansatorul săi este o dăruire totală a fiecărui dansator, în fiecare gest ce atinge punctul maxim de intensitate interioară și de desfășurare spațială, abandonîndu-se liberi, ca păsările văzduhului, bucuriei de a dansa, dincolo de orice convenții și dogme. Ei împărtășesc cu generozitate din bucuria lor, bucurie curată, celor veniți să le admire arta. Tulburătoare impresie de totală sinceritate și abandon nu este însă rezultatul exorimării unor impulsuri și mișcări spontane, ci sublinierea unor trăiri cu adevărat sincere, dar trecute prin filtrul unei munci de detaliu, la fel de impresionante. „Nu există nici un fel de improvizație în baletele mele” declara Alvin Ailey, la conferința de presă din cea de-a doua zi de spectacole. Și într-adevăr, în cursul celor cinci-șase ore de repetiții zilnice am putut urmări felul în care dansatorul și maestrul coregrafilor elzelau fiecare mișcare a degetelor, cerîndu-li-se precizie și în ceea ce privește direcția privirii, care, așa cum spunea pedagogul, poate schimba complet semnificația mișcării. Iar înainte de spectacol, comunicările erau prețioase dintr-o oră de studii, care, după caz — adică după programul spectacolului din seara respectivă

Atelierul de muzică contemporană din Varșovia a demonstrat seriozitatea artistică și competența unui ansamblu rod la școala unei metropole care de un sfert de veac organizează cel mai cuprinzător festival al muzicii contemporane din lume, locul unde s-au creat pentru prima oară multe sute de lucrări ale avangardei muzicale. În total, patru virtuozii prezenți continuu pe scenă și minuți în principal pianul (Zygmunt Krauze), clarinetul (Czesław Palkowski), trombonul (Edward Borowiak) și violoncelul (Witold Galazka), dar și, cu o remarcabilă muzicalitate, familiile ale celor mai diverse instrumente populare: țiter, fluiere, cimpoșie, viole, ocarine, viole, percuție tradițională sau adaptată. Programul acordînd cea mai mare atenție, firește, școlii poloneze s-a așezat cu deliberare sub semnul unui acces mai larg la muzica nouă, într-un festival cu profil variat. Simplitatea exprima în fond și una din trăsăturile mai generale ale muzicii actuale, considerînd această actualitate nu în expresia ei ultimă, legată de vreo modă, ci în perspectiva de stabilitate pe care o dă etatea de aproximativ un deceniu a compozițiilor. Selecția programului de acces imediat, — unele piese înfruntînd riscul de a fi ascultate cu interese mai ales la prima înțelegere, a conținut și câteva tendințe majore ale actualei avangarde muzicale; poetică obiectului muzical inedit (**Quartet 2-4** de Wladzimir Schaffer, sau **Quartet 4** de Boguszewski Kołonski), atitudinile minimaliste continue și în muzica repetitivă (**Musiquette IV** a lui Henryk Gorecki), tradiții vechi păstrate oral și folosind în compoziție înregistrarea autentică pe bandă sau pur și simplu înregistrarea unui mediu sonor natural (**Zygmunt Krauze în Soundscape și Idyll**), apropierea de genurile care promovează acum oralitatea: folk, jazz, pop (**Kazimierz Serocki în Muzică ritmată**), în fine, elemente ale teatrului instrumental (**Manziet de suedezul Karl Erik Welin**). Esențial pentru succesul acestor muzici (la Sala Mică) a fost faptul că ele s-au realizat nu doar la nivelul unei execuții corecte, ci că au fost create ca un model de interpretare. Așa pentru plesa **Cantus**

— era fie conformă școlii de dans clasic, fie conformă unei școli de dans modern, cum ar fi sistemul de antrenament al Marthei Graham, care a preluat multe mișcări din disciplinele asiatice.

„Cred în conceptul de dansator total” mai spunea Alvin Ailey la aceeași conferință de presă, iar spectacolele sale au fost o imagine vie a acestui concept, dansatorii săi putînd interpreta, la fel de bine, orice gen de mișcare. Și totuși, cum s-ar putea defini, morfologic și sintactic, stilul trupe sale? Care este, în ultimă instanță, stilul său? În primul rînd, prin vocabularul în cea mai mare parte preluat din dansurile negre; apoi, prin mobilitatea extremă a tuturor încheieturilor și prin direcția predominant circulară a mișcărilor. Pentru picioare sînt folosite în egală măsură pozițiile en dehors ale dansului clasic, cît și poziția a șasea de caracter, iar brațele au un rol mult mai mare în desenul de ansamblu al mișcării, decît în dansul clasic, neoclasic și chiar decît în unele forme de dans modern. Unele vocabule sînt preluate din dansul clasic, iar altele din sport, cum ar fi arbescul culcat din patinaj. Toate aceste mijloace sînt folosite în compoziții coregrafice cel mai adesea simetrice, dar a căror simetrie se introrupe, se sparge în asimetrii ale unor grupuri mai mici, sau sînt punctuate de mișcarea unui singur dansator sau a mai multora, cu mișcări diferite fiecare.

Coreografiile lui Alvin Ailey prezentate de astă dată la București, **Fiinta nocturnă**, **Cîntece de dragoste** și capodoperele **Strigăt** și **Revelații** au ilustrat, prin excelență, principiile sursă de inspirație a coregrafului: modul de a gândi și a simți al poporului său. Dacă **Fiinta nocturnă** se menține la un prim nivel al trăirilor, **Strigăt** este un caleidoscop al simțămîntelor femeilor negre, implicînd toată durerea, umilnă, cochetăria, dragostea maternă și rațională, dar mai ales toată bucuria de a trăi. Iar prin baletul **Revelații** se trece la registrul grav al întrebărilor esențiale despre existență, despre sensul vieții și al morții, încheiat însă cu aceeași bucurie de a trăi.

În spectacol mai sînt prezente coregrafiile **Talley Beatty**, cu baletul abstract **Toccată**, și **George Faison**, cu **Suita Otis** și cu excelența lucrare **Gazela**, avînd ca temă tragică întorsătură a vieții libere, a vîntătorilor africani, care la rîndu-le ajung într-o zi să fie vinăți.

Dacă adevinat fiecare dintre dansatorii trunei ar merita să fie menționat, trebuie să o pomenim măcar pe Donna Wood, admirabilă interpretă din **Strigăt**.

Și, dincolo de spectacol, pentru a înțregi imaginea de focar al artei moderne coregrafice, pe care-l constituie trupa lui Alvin Ailey, mai trebuie adăugat că pe lângă trupă funcționează o școală de balet, în care anual 5.000 de elevi învață toate genurile de dans.

Liana Tugearu

firmare, unde Nicolae Brînduș a propus o prospectare oarecum sistematică a inițiativelor în arta improvizației colective, am putut asculta o versiune cu aer compozit, subtilă în configurarea materialului și temeinică în constituirea formei. Într-un asemenea demers e aproape necesară iscusința interpretului-compozitor pe care am identificat-o în persoana talentatului Krauze și mai ales e nevoie ca un grup de virtuozii bine antrenati să-și întuiască reciproc reacțiile, aspect unde **Atelierul de la Varșovia** s-a dovedit exemplar.

Quartetul „Vocea contemporană” și corul „Capela Transilvanica” o prezență cit se poate edificatoare pentru nivelul la care s-a ridicat arta camerală românească în diversele centre ale țării. Tinărul quartet ieșean, titular al unor importante premii în țară și peste hotare, s-a confirmat, în **Quartetul 7** de Wilhelm Berger și în **Op. 93** de Beethoven, a fi același instrument de mare eficacitate, cu acordaj perfect și cu posibilități nelimitate în nuanțarea imaginilor, de la sunetul cel mai suav și mătăsoș la amplexarea vibrațiilor de orchestră. Maturizarea deplină a formației de virtuozii (Bujor Prelipcean, Anton Diaconu, Gheorghe Haag și Dan Prelipcean) va fi implinită cînd această bogăție sonoră va îmbrăca toate exigențele de stil din paginile foarte diverse ale repertoriului.

Corul din Cluj-Napoca, dirijat de Dorin Pop, a adus pe scena Ateneului, în același concert, calitatea de omogenitate ce se pot obține numai prin muncă tenace, talent și metodă. Dincolo de cultul pentru precizia intonației, am recunoscut virtuozitatea ansamblului după marea lui suflare, interperind cu fidelitate absolută frapante interpretare suprapuse în cea mai mare complexitate. De asemeni, un atribut al acestui cor de 40 de voci este violoncelul care operează schimbările de registru, oferind o varietate mare de obiecte sonore. A fost evident că aceste însușiri s-au dezvoltat prin cultivarea unui repertoriu de vibrație artistică și de virtuozitate ca în **Madrigalele** lui Claudio Monteverdi sau în corurile lui Popile Ierman și ale mai tinărului Adrian Pop.

Radu Stan

Citind, vara

Sursa

ÎN 1967 Radio-Televiziunea și-a constituit un departament specializat în studierea publicului său: Oficiul de studii și sondaje. De 12 ani, investigații sistematice, întreprinse cu instrumentele sondajelor de opinie, consemnează evoluția relației publice — televiziune. Această relație nu se epuizează în conexiunea telespectator-televizor; ea include, fie măcar ca elemente de fond, reverberațiile acestei conexiuni asupra altor componente ale sistemului cultural; frecventarea teatrelor, cinematografele, practicarea sportului, a contactelor umane tradiționale, în sfârșit lectura presei și a cărților. Televiziunii nu-i poate fi indiferentă influența pe care o exercită asupra obiceiurilor culturale care nu numai au precedat-o, dar au și făcut-o posibilă.

Începând din ianuarie 1978 — deci de aproape 2 ani — Oficiul de studii și sondaje colectează date asupra lecturii literare, așa cum aceasta este practică de către publicul televiziunii. Acest public, definit drept colectivitatea posesorilor de televizor la domiciliu, reprezintă mai mult de jumătate din populația țării. Datele menționate sînt culese în fiecare lună pe un esanțion reprezentativ pentru această colectivitate — deci pentru peste zece milioane de persoane. Esanționul fluctuează în jurul a o mie de subiecți, fiind deci mai voluminos decît normele internaționale (prognozele electorale din Franța, de exemplu, se realizează pe esanțioane cuprinzînd pînă la 1.500 subiecți, reprezentative pentru 30-40 milioane votanți). Ca atare, la noi, valoarea absolută a unui procent este de circa 100.000 subiecți, pe cînd în Franța de cel puțin 300.000.

Informațiile care urmează se referă la una singură dintre cele 20 de luni studiate pînă în prezent: între începutul lui iunie și începutul lui iulie 1979. Investigația s-a desfășurat între 8-14 iulie, în 119 localități urbane — inclusiv București — și 109 rurale din toate județele. Esanționul a inclus 964 persoane în vîrstă de cel puțin 15 ani, femei și bărbați de diferite ocupații, vîrste și nivele de instruire.

Cititorii: proporții

SE prevestește de multă vreme amurgul lecturii — cartea și presa ar ceda sub impactul atotbiruitor al televiziunii. Un efect al acestor preziceri a fost îndreptarea mult mai insistență decît în trecut a cercetării sociologice concrete asupra fenomenului lecturii. Este o măsură de precauție pe care, și în țara noastră, nimic nu ne îndreptățește să o subapreciem.

Asadar, cîți dintre concetățenii noștri, înzestrați cu televizor, au persistat totuși, la începutul verii lui 1979, să citească?

Aici este necesară o paranteză metodologică. Oricît de presumțioasă ar părea la prima vedere, ea privește definirea cititorului. Ce este un cititor? Evident, o persoană care citește! Dar cum, ce, în ce interval? Cineva care consultă un tabel de logaritmi sau un dicționar este la fel de „cititor” ca cineva care citește integral un roman? Dar cineva care citește integral un roman în decurs de un an este la fel de „cititor” ca altcineva care citește integral un roman în decurs de o lună sau ca un altul care citește și recitește în fiecare zi două-trei poezii preferate?

Definirea operațională a conceptului de cititor este pe cit de obligatorie pe atît de variabilă. O definiție nu este neapărat potrivită pentru că ar fi mai corectă decît utilitatea ei depinde de articularea cu realitatea social-culturală căreia îi aparține cititorul — și cu scopul cercetării. Astfel, în R.F.G., cercetarea condusă de Petra E. Dorsch a considerat cititor pe oricine consultă o carte, indiferent de natura cărții și de anvergura consultării; Servizio Opinioni din Roma a socotit că cititor este oricine a citit integral cel puțin o carte într-un interval de trei luni. Noi 1-am definit pe cititor ca pe o persoană care a citit integral o carte în decurs de o lună. Conform acestei definiții, între iunie și iulie a.c. au fost cititori 40% dintre telespectatorii alcătuiți esanționul studiat — deci aproximativ patru milioane de persoane din acea jumătate a populației care formează publicul constant al televiziunii.

Cum ar putea fi caracterizată această cifră seacă de 40%: satisfăcătoare sau nesatisfăcătoare? Un răspuns posibil îl poate oferi comparația cu alte țări. Astfel, o cercetare longitudinală, care a durat 23 ani (1949-1972) și ale cărei rezultate au fost expuse în lucrarea lui Philip H. Ennis *Who reads?* arată că între 46-60% dintre cetățenii adulți ai Statelor Unite citește cel puțin o carte într-un an. În Franța, utilizînd aceeași definiție a cititorului, pentru 1973 acest procent a fost de 69,7%. În Italia proporția celor care citește cel puțin o carte într-un trimestru este de 26,0%. În lumina acestor comparații — și în limitele populației reprezentate în esanțion — procentul celor două cincimi care citește la noi integral cel puțin o carte pe lună apare ca cel puțin satisfăcător.

Cititorii: caracteristici

CONSIDERÎND masa cititorilor, cel puțin într-o accepție statistică, drept o co-

munitate independentă — deci egală cu 100 — structura ei după principalele criterii sociodemografice relevă măsura în care diferite categorii de populație participă la procesul lecturii. Astfel, pe medii de rezidență și pe sexe, colectivitatea cititorilor are următoarea compoziție:

Mediul urban: 68,1% Femei: 56,7%
Mediul rural: 31,9% Bărbați: 43,3%

Colectivitatea cititorilor apare dominată de orășeni — fapt previzibil în esență, dar nu și în măsura proiectată de aceste cifre. Colectivitatea cititorilor apare totodată dominată de femei — fapt, cel puțin pentru noi, imprevizibil atît în esență cît și în dimensiunea lui (diferența de aproape 14 procente este considerabilă).

După ocupații, comunitatea cititorilor se structurează astfel:

Muncitori, tehnicieni, maiștri: 17,6%
Agricultori: 4,8%
Funcționari: 13,1%
Profesii intelectuale: 22,3%
Elevi, studenți: 26,4%
Pensionari, casnice: 15,8%

În toate țările în care s-au întreprins asemenea radiografii sociale ale publicului de carte se regăsește — ca și la noi — prioritatea tineretului studios, flancat de adulții cu profesii care presupun o pregătire intelectuală superioară. Notabilă la noi este categoria ocupațională care urmează acestora două: muncitorii, tehnicienii și maiștrii, reprezentînd a șasea parte din totalul cititorilor.

Iată, în sfârșit, alcătuirea acestui public după criteriul vîrstei:

între 15-20 ani: 26,2%
între 21-30 ani: 23,0%
între 31-40 ani: 19,7%
între 41-50 ani: 13,6%
între 51-60 ani: 8,3%
peste 60 ani: 9,2%

Fiecărui deceniu în plus ca vîrstă îi corespunde un număr de procente în minus ca densitate a lecturii. Cititul pare un obicei instalat pe un piovîrnic perfect, a cărui pantă nu se redresează nici un moment. Comuniunea omului cu cartea se profilează ca un privilegiu al juventutii. Generația adultă, în plină putere de creație: între 41 și 50 de ani, este reprezentată în colectivitatea cititorilor exact de două ori mai puțin decît generația cea mai tînără. Cititul este o pasiune juvenilă care nu se stinge brusc, odată cu intrarea în viața profesională activă, ci care parcurge o involuție ritmică și ireversibilă pe scala necruțătoare a vîrstelor.

Cititorii: preferințe

ACEȘTIA sînt oamenii care au citit în această vară. Văzută în trecerea de la actual lecturii la obiectul său concret, colectivitatea cititorilor își poate releva nivele diferite de coerență. În patima ei — mai mult disprețuită decît demnă de dispreț — de a măsura chiar și inefabilul, sociologia exprimă această coerență într-un coeficient: număr mediu de cititori pe ti-

flu. Dacă la un moment dat, 1.000 de cititori ar citi în același interval aceeași carte, valoarea coeficientului ar fi 1.000: pe acel tărîm de basm s-ar fi ivit o carte a cărei putere de atracție în perioada dată nu cunoaște practic limite. Dacă același 1.000 de cititori ar citi 1.000 de titluri, valoarea coeficientului ar fi 1: o carte, pentru fiecare cititor, semnificînd o perfectă incoerență de gusturi, interese și informații specifice, dublată (sau alimentată) de absența unor cărți recente dotate cu forța de a concentra atenția cititorilor și de a genera curente de lectură.

Coeficientul respectiv are la noi în această vară valoarea de 1,4. Sîntem departe de imaginatul tărîm de basm. Lectura publicului nostru se caracterizează printr-un grad ridicat de dispersie.

Cea mai citită carte în acest interval a atins coeficientul 11: de opt ori mai mare decît media de 1,4. Titlul ei: *Jurnal politic*; autor: *Martha Bibescu*. Ei îi urmează:

Titlul	Autorul	Coeficientul
<i>La sud de capul Jawa</i>	Alistair Mac Lean	7
<i>Frații Jderi</i>	M. Sadoveanu	6
<i>Calvarul Marele singuratic</i>	A. Tolstói	5
<i>Morometii</i>	Marin Preda	4
<i>Mirona</i>	Marin Preda	4
<i>Străinul</i>	Cella Serghi	4
<i>Valea lunii</i>	Titus Popovici	4
<i>Ion</i>	Jack London	4
<i>Descult</i>	Liviu Rebreanu	4
<i>Pămîntul făcîduinței</i>	Zaharia Stancu	4
<i>Enigma Otiliei</i>	André Maurois	4
<i>Viata la țară</i>	G. Călinescu	4
	Duiliu Zamfirescu	4

Cea mai citită carte este o nouă edițională și își mărturisește din titlu caracterul memorialistic-politic. Cele care îi urmează indică o categorică predilecție pentru romanul autohton, mai ales de după Eliberare, cărți a căror perenitate se manifestă nu numai în reeditări, ci și — sau mai ales — în permanența citirii lor de-a lungul deceniilor.

O remarcă pentru influența pe care romanul-foleton transmis de televiziune o exercită asupra alegerii cărților (*Calvarul*).

Alte cărți cu coeficienți superiori mediei: *Clipa* de Dinu Săraru, *Cartea Oltului* de Geo Bogza, *Călăuza* de Fenimore Cooper, *Povestea vieții mele* de George Sand, *Ciocoi vechi și noi* de N. Filimon, *Cruciada în Europa* de Dwight Eisenhower, *Șoseaua Nordului* de Eugen Barbu (ceva mai citită decît *Incognito*) ș.a.

Dacă trecem de la titluri la autori, re-

curgînd la același calcul, ajungem la coeficientul mediu de doi cititori pe autor. Dispersia, oarecum atenuată față de cea a titlurilor, rămîne și sub acest aspect caracteristica dominantă a orientării lecturii.

Autorii cei mai citiți sînt:

Numele	Numărul titlurilor	Coeficientul
Martha Bibescu	1	11
Marin Preda	3	9
Mihail Sadoveanu	3	8
Liviu Rebreanu	3	8
Eugen Barbu	4	8
George Călinescu	4	7
Alistair Mac Lean	1	7
Al. Dumas	5	7
Cella Serghi	3	6
Alexei Tolstói	2	5
Jack London	2	6
Dinu Săraru	2	5
Paul Feval	3	5

Publicul estival a alcătuit un corpus de titluri suficient de amplu și de divers pentru a justifica o tentativă de structurare pe genuri sau măcar pe epoci. În acest scon am recurs la ajutorul unor specialiști. Cu rezervele convenite oricărui clasificări, cărțile citite în această vară alcătuiesc următoarea structură pe epoci și genuri (procentele sînt calculate în raport cu numărul titlurilor identificate):

	%
— Literatură română contemporană	28,7
— Literatură română interbelică	16,5
— Literatură română clasică	5,8
● Literatură română în general	51,0
— Literatură universală contemporană	10,1
— Literatură universală clasică	8,9
— Literatură universală interbelică	9,9
● Literatură universală în general	28,9
— Aventuri	10,1
— Diverse (știință, istorie, publicistică, filosofie etc.)	10,0

În biblioteca pe care o alcătuiesc cărțile citite de publicul nostru în intervalul studiat, preponderanța beletristicii este categorică: patru cincimi din totalul titlurilor. Literatura de aventuri nu numai că nu este predominantă, dar frecvența ei nu o depășește practic pe aceea a cărții științifice și publicistice. Lectura beletristică se îndreaptă spre creația originală cu o vigoare de aproape de două ori mai mare decît cea universală, dar frecvența ei nu o depășește practic pe aceea a cărții științifice și publicistice. Lectura beletristică se îndreaptă spre creația originală cu o vigoare de aproape de două ori mai mare decît cea universală, dar frecvența ei nu o depășește practic pe aceea a cărții științifice și publicistice. Lectura beletristică se îndreaptă spre creația originală cu o vigoare de aproape de două ori mai mare decît cea universală, dar frecvența ei nu o depășește practic pe aceea a cărții științifice și publicistice. Lectura beletristică se îndreaptă spre creația originală cu o vigoare de aproape de două ori mai mare decît cea universală, dar frecvența ei nu o depășește practic pe aceea a cărții științifice și publicistice.

Aceste optiuni și priorități capătă și ele mai mult relief prin comparația cu alte cărți. Charles Lamb propune astfel conceptul de cărți non-cărți: *biblia abilită*, iar Jacques Barzun scrie că best-seller este o carte pe care mult mai mulți o cumpără decît o citesc.

Îndoieli

PRODUSUL final al acestei investigații este îndoială în acea formă a sovăelii epistemologice pe care o numim ipoteză.

Asa cum reiese din informațiile de mai sus, comportamentul cititorilor seamănă neliniștitor de mult cu surantele noastre: cartea este mult mai frecventată la noi decît în alte țări; tineretul, producătorii de bază și femeile se află printre prietenii cei mai fideli ai lecturii; acest public imbină memoria operelor perene cu sensibilitatea la noutățile editoriale; el se îndreaptă incomparabil mai des către beletristica autentică decît către cea cu funcții de tranchilizant; interesat cel mai mult de creația autohtonă — și îndeosebi de cea contemporană — cărțile lui preferate includ *Frații Jderi*, *Marele singuratic*, *Străinul*, *Ion*, *Descult*, *Morometii*, *Enigma Otiliei*, *Viața la țară* — iar printre autorii cei mai citiți se află Marin Preda, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, George Călinescu, Eugen Barbu, Dinu Săraru.

Îndoiala cea mai elementară pe care o secretă acest peisaj al lecturii populare s-ar putea formula astfel: și dacă vara 1979 reevocînd doar un agreabil accident? Dacă nu pe o singură lună, ci pe 24 de luni, tendințele care caracterizează lectura sînt cu totul altele?

Răspunsul la aceste întrebări — după noi nu numai legitime, dar obligatorii — există deocamdată sub forma indescifrabilă a informației brute, colectată, stocată dar neelucrată. Este vorba de o masă considerabilă de date, a căror ordonare impune un imens efort pentru a cărui efectuare pasiunea este pe cit de indispensabilă, pe atît de insuficientă.

Există date asupra lecturii pentru fiecare lună a ultimilor doi ani. Să sperăm că există și foruri interesate în valorificarea acestor date. Interferența acestor două existențe ar putea dăruia activității literare și editoriale un tablou sociologic al lecturii fără precedent în istoria noastră culturală.

Pavel Câmbeanu
Ștefana Steriade

Cartea
străină

Memoriile bunei doamne din Nohant

George Sand - desen de Musset

DESPRE George Sand se povestea, în timpul vieții, o anecdotă, care mi-o face simpatcă la extrem, chiar dacă cele spuse aveau alura unei birfe. Gurile rele ziceau că buna doamnă și destinata scriitoare dacă termina un roman înainte de masă, și mai avea o jumătate de oră până când să servească dejunul, se apuca de îndată să scrie altul. Asta numesc poftă sănătoasă de a scrie, plăcere de a compune. Faptul e înfățișat caricatural, dar realitatea este aceasta: scriitorului îi șade bine cu scrisul și numai cu scrisul. Ars longa vita brevis, vechiul dicton se poate interpreta și ca un îndemn: să folosim orice clipă ne e hărăzită pentru a popula tăcerea acestei lumi cu cuvintele noastre. Dacă ne este dat să le rostim.

Dar inapoi la George Sand. După unele indemnuri ale prietenilor ei și mai ales după indemnul spiritual al unor modele exemplare, în aprilie 1847 începe să-și scrie memoriile. Treceuse de vîrsta turbulențelor pasionale, a misterelor căutate în abisurile intimității. Putea să scrie cu tot calmul: „Nu mai caut cheia enigmelor care mi-au tulburat tinerețea, am rezolvat demult problemele care mă împiedicau să dorm”. Fericit calm al unei senectuți ce venise mult înainte de vreme și care o preschimbăse pe tinăra sprintărea în buna doamnă din Nohant, scriitoarea cu pofta întemperantă a scrisului. Nimic sau aproape nimic în amintirile ei din impudoaarea autocompătitoare și aparent autoflagelatoare a Confesiunilor lui Rousseau. Nimic din gravele complexe ale acestuia. Confesiunea pentru George Sand nu este compensatoare. Ea este un fel de a se repovesti, de a muta viața trăită în cuvinte. Un mod de a duce caravalele din larg în portul sigur, în unicul port al verbului. Nici exhibiționism, nici masochism (amindouă prezente în Confesiunile lui Jean Jacques) și nici o pledoarie pro-domo atit de frecventă în literatura memoriilor. Scepticismul cu privire la posibilitățile cunoașterii de sine o ajută pe George Sand, mai degrabă decit o împiedică, să se explozeze pe sine. „Studiul inimii omenești — afirmă ea la începutul mărturisitorilor sale — este de așa natură, încit cu cit îl aprofundezi, cu atit îl «vezi» mai puțin limpede...” Ca atare, buna doamnă nu se va strădui prea mult să se scufunde în sinele ei pe care-și propunea totuși să-l supună unui examen atent. Va prefera să peregrineze prin viața-i revolută și, mai ales, să întreprindă lungi excursii prin viețile celor din jurul ei, și să se uite pe sine. Autobiografia scriitoarei devine nu în puține capitole ale ei o istorie a epocii, o poveste a altor vieți, o plimbare pe meleaguri străine. Prima parte a memoriilor intitulată de George Sand *L'Histoire de ma vie* (tradusă în stilul limpid și elegant al scriitoarei de Teodora Popa-Mazilu) este de fapt istoria unei familii, de la Fontenoy la Marengo. Bătăliile celebre care închid între ele mai mult de o epocă, deoarece prima marchează din plin acel Ancien Régime al secolului al XVIII-lea pe care-l îndrăgise Mateiu Caragiale, iar a doua este o bătălie a Franței napoleoniene, aceste date istorice cuprind decenii de istorie pasionant frământate. Interesul istoriei, chiar dacă e trăită la un nivel „familiar”, este acela al unei drame rar întreruptă de cite o farsă. Undeva între drama și farsa istoriei la conjuncția vechii aristocrații, cam degradată ce e drept prin mezalianțe, și a unui tiers état de mahala pariziană se află, dealtfel, originea scriitoarei. Descendență prin tată a lui August al II-lea, rege al Poloniei,

și a vestitului mareșal de Saxa, iar dinspre mamă a unui păsărar de pe Cheul Senci, George Sand născută în anul încoronării lui Napoleon este o fiică a celui secol al XIX-lea în care se produce imburghezirea istoriei, desacralizarea rapidă a cultelor și, în diverse sensuri, a culturii. Dacă în Confesiunile lui Jean Jacques mai găsim o continuare a Confesiunilor lui Augustin (căci printr-o răsturnare a ideii de păcat și prin absolvirea sinelui nu se petrece încă o ruptură de sacru), istoria vieții lui George Sand este scrisă de ea fără nici o aluzie la un plan august, la vreun *mysterium tremendum*, la păcat. Istoria, autobiografia și romanul își serbează, la ea, deopotrivă, autonomizarea față de un plan metaistoric.

Citim, deci, Povestea vieții mele scrisă de strănepoata bastardului regal, a mareșalului Maurice de Saxe, pe tonul și în dulcele stil al celei mai bonome burghezii. Despre stingerea celui secol pe care, repet, Mateiu Caragiale îl idealizase, adorindu-l peste măsură, despre agonia vechii lumi în flăcările Revoluției, George Sand scrie unele pagini subtile în cartea memoriilor ei. Agonia a început desigur, mult înainte de tragicul sfîrșit precipitat. În proiecția scriitoarei acel secol al XVIII-lea, al bunicii și al străbunicului galant, se aureolează, nu mitic, desigur, căci era o femeie prea lucidă, ci sentimental. Un fel de sentiment din care nu lipsește nici urma unor resentimente ce se exprimă în ușoara undă de ironie care întovărășește povestirea ei. Despre domnișoara de Verrieres, actriță la Opera din Paris, una din ultimele amante ale aventurosului Maurice de Saxe, străbunică a lui George Sand, aceasta povestește că a murit într-o seară în clipa în care se așeza în pat, fără să fie cituși de puțin suferindă, plîngîndu-se doar că-i era un pic frig la picioare. În timp ce camerista îi încăleca papucii își dădu suflului, fapt comentat astfel de pana memorialistei: „Cred că în vremea aceea, pentru anumite firi care se aflau în totală armonie cu natura și cu obiceiurile mediului lor filosofic, totul era plăcut și ușor, pină și să mori”. Tot astfel despre bunicul Dupin al cărui elogiu îl intonează prin gura bunicii și care, rentier foarte bogat, și-a tocat averea pentru a-și satisface prea numeroasele înclinații, căci pe lângă că era violonist excelent și meșter violist, mai era și ceasornicar, arhitect, strungar, pictor, lăcătuș, decorator, bucătar, poet, compozitor, timplar. Și mai broda de minune. „Nu știu ce nu era” — adăuga bunica. Și mai spunea — extraordinar elogiu al timpurilor de altă dată, cum numai Talleyrand va mai face, dar în stilul său lapidar, atunci cînd el, preotul răspopit, revoluționarul, ministrul intrigant al lui Napoleon va afirma că cei ce n-au trăit înainte de Revoluția franceză n-au cunoscut la douecur de vivre — așadar bunica lui George Sand spunea în același sens: „În vremea aceea știai să trăiești și să mori: nu existau infirmități supărătoare. Dacă aveai gută, mergeai totuși fără să te strimbi; nu-ți manifestai suferința, pentru că erai prea bine educat. Nu erai preocupat de afaceri care-ți stricau căminul și te făceau grosolan. Știai să te ruinezi salvînd aparentele, ca acci jucătorii de clasă care pierd la cărți fără să arate neliniște sau ciudă. Chiar dacă ar fi fost nevoie să fii cărat, pe jumătate mort, nu lipseai totuși de la nici o partidă de vinătoare. Prețuia mai mult să mori la bal sau la comedie, decit în patul tău, între patru luminări și cițiva ciocli. Cînd erai filosof o făceai din plăcere și fără să faci pe pedantul sau pe ipocritul. Te bucurai de viață și cînd îți venea sorocul să mori, nu căutai să-i dezgusti pe ceilalți să trăiască”. E adevărat că George Sand adăuga pe marginea spuselor incintătoare ale bunicii că își trebuiau cinci sau șase sute de mii livre venit pentru a susține o asemenea seducătoare filosofie sau artă de a trăi. Filosofia aceasta a fost casată, ca să spun așa, de revoluție și memorialista conchide: „fericiții de odinioară n-au mai păstrat decit arta de a ști să urce cu grație pe eșafod, ceea ce e mult, sint de acord”. Nu, ea nu era de acord cu grațiosul, galantul, seducătorul și sedusul secol al XVIII-lea. Fiică a celui următor, viața ei va urma avatarurile acestuia, avataruri proiectate și închipuite cu o gentilă fermitate de arta ei suficient de bărbată pentru a închide în ea chiar și grațiile moi ale feminității.

Nicolae Balotă

Helsinki în Festival

LA HELSINKI am nimerit tocmai cînd vara era în pragul declinului, cînd soarele nu rămînea deasupra orizontului mai mult de cincisprezece ore pe zi, cînd noaptea își cerea cu insistență dreptul la mai mult întuneric, la o delimitare mai clară de lumina zilei.

Acum cînd ziua este zi și noaptea este noapte, cînd oamenii au terminat concediile, cînd fiecare și-a reluat lucrul și rosturile, cînd elevii și studenții au început anul școlar (15 august), la Helsinki începe marele Festival al artelor. În primul rînd al muzicii, dar nu numai al ei. Artele plastice, cu toată gama lor largă, participă și ele. Chiar dacă Festivalul începe la 23 august și ține pină la 8 septembrie, multe manifestări artistice ale întregii luni august, mai ales expozițiile, se prelungesc în Festival, sporindu-i valoarea și prestigiul. În cripta imensei catedrale luterane din Piața primăriei și a Universității era deschisă expoziția graficianului Pentti Kaskipuro, premiat al artelor din acest an, așa-numitul artist al anului, pentru realizarea, la un înalt nivel artistic, a unor lucrări inspirate din viața, oamenilor de azi, a mediului în care trăiesc, a lucrurilor ce le stau la dispoziție pentru muncă și existență sau pe care trebuie să le dobîndească prin inteligență, pregătire, efort. Cunoscuți în toată lumea pentru realizările lor în domeniul desing-ului și arhitecturii, artiștii finlandezi au deschis în „Helsingin Taidehalli” o expoziție retrospectivă complexă cu accent special pe arhitectură și design intitulată semnificativ „Funcționalismul finlandez” în care locul central îl ocupă cunoscutul și recunoscutul Alvar Aalto, care a proiectat, printre multe alte clădiri din Finlanda și străinătate, renumita „Finlandia Hall” unde s-a ținut conferința la nivel înalt pentru securitate și cooperare în Europa și unde au loc concertele celor mai prestigioase orchestre simfonice finlandeze și străine. Aici, sub bagheta dirijorului Rudolf Barsai, Orchestra simfonică din Helsinki, avînd ca solist pe tinărul și talentatul pianist finlandez Juhani Lagerspetz, interpretează concertele de Gluck, Beethoven și Brahms. Tot Alvar Aalto a proiectat vestita cetate universitară Otaniemäi într-o structură arhitecturală de o rară muneșe și funcționalitate, cetate care constituie, prin originalitatea și complexitatea ei, cartea de vizită modernă a așezămintelor universitare finlandeze. La cercul polar, marele arhitect a lăsat orașului Rovaniemi, sters de pe fața pămîntului de hitleristi, o casă de cultură cu activități multiple și o bibliotecă de cel mai înalt gust și rafinament arhitectonic. În rafturile ei se găsesc multe cărți din cea mai recentă bibliografie românească.

Muzeul finlandez al arhitecturii din Helsinki găzduia o expoziție de desene și schițe ale lui Le Corbusier, iar într-o sală de pe strada Aleksii 17, artiștii fotografi omagiau Anul internațional al copilului printr-o expoziție de fotografii cu certe calități artistice și evident mesaj umanist. Tematica de stringentă actualitate a copilului constituia cadrul unei alte expoziții, de data aceasta de desene și picturi ale celui mai mare pictor finlandez din toate timpurile, Aleksii Gallen Kalela, deschisă în muzeul său memorial, în care alături de lucrările din anii maturității artistului, erau expuse desene pline de fantazie copilărească dar și de talent din primul 12 ani de viață ai săi. Evenimentele plastice ale lunii august și ale Festivalului le-au constituit însă două mari și valoroase expoziții de artă norvegiană, prima dedicată reputatului expresionist nordic, Edvard Munch, în sălile Muzeului „Amos Anderson”, muzeu care cu doi și respectiv patru ani în urmă a găzduit o expoziție de sculptură și alta de tapiserie românească contemporană, și a doua de pictură retrospectivă norvegiană din anii 1820—1940 în sălile Muzeului „Ateneum”. Chiar dacă umbra expresionistă a lui Edvard Munch se întinde peste vaste spații nordice și europene, reprezentînd în pictură ceea ce a reprezentat, ca valoare și renume, în muzică Grieg și Sibelius sau în teatru Ibsen și Strindberg, pictura norvegiană are premergători și contemporani ai săi ca: I.C.C. Dahl, H.F. Gude, H. Backer, H.E.E. Petersen, C. Krogh, H. Sorensen, și alții cu care muzeele norvegice se mîndresc și pe care i-ar întîmpina cu multă receptivitate și satisfacție cele mai prestigioase muzee din alte țări, așa cum i-a întîmpinat Muzeul „Ateneum” din

Helsinki. Ușile celor cincizeci de muzee, săli de expoziții și case memoriale din capitala finlandeză erau deschise sutelor și miilor de vizitatori. Ca să vizitezi o parte din ele, trebuie să faci ocolul orașului, să treci peste poduri și pasarele, peste riuri și canale, uneori chiar cu barca pe mare fiindcă din suprafața totală a orașului uscatul cuprinde numai 185 km² pe apă 243 km², fiecarei locuitor revenind 25 cm de litoral. Și aici, în acest oraș nordic, în această poartă deschisă spre orizonturile largi ale Balticii, pictura, sculptura, grafica, artele decorative fac o bună companie arhitecturii și design-ului, artiști din toate generațiile expunînd în tot timpul anului, dar mai ales vara în cele cca. 15 săli de expoziție, care le stau la dispoziție.

AICI, la 23 August, în „Finlandia Hall”, prin concertul maraton „Contraste: de la Renaștere pină la războaiele mondiale”, a început marile Festival al muzicii. „Maratonul”, în care și-au dat concursul Orchestra filarmonică, Orchestra și ansamblul de cameră din Helsinki, un quintet de coarde finlandez și formația sovietică „Hortus Musicus” din Tallinn, a durat patru ore și jumătate. Sub bagheta dirijorului italian Claudio Scinone, Orchestra filarmonică și cea de cameră au interpretat opere de Gemianini și Handel, de Albinoni, Tartini și Vivaldi. Aceleași orchestre conduse de dirijorii finlandezi Ralf Sjöblom și Ari Angervo au avut în program piese de Merikanto, Stravinski, Honegger și respectiv Merikanto, Bartok, Ravel, „Hortus Musicus” și-a depănat partea de program cu muzică din renașterea timpurie italiană și Evul mediu francez. Quintetul de coarde din Helsinki, de o mare virtuozitate artistică, a adus în „Maraton” compoziții de Stravinski, Hindemith și Janacek iar Ansamblul de cameră lucrări de Madetoja, Linko și Klami. Soliștii „Maratonului”, au fost celista Natalia Guttman și violonistul Oleg Kogan, îndelung aplaudați pentru arta lor desăvîrșită. Pină la 8 septembrie în „Finlandia Hall”, în sala de concerte a Academiei „Sibelius”, în modernă sală a casei de cultură, în Casa nobilimii, în Teatrul suedez și Teatrul municipal, în bisericile „Vanha” și „Temppeliaukio” au răsănat acordurile unor formații muzicale și soliști de mare reputație, interpretînd muzica finlandeză și universală, nouă și veche. Printre ele, Orchestra Radioteleviziunii austriece, avînd în repertoriu lucrări de Sibelius, Alban Berg și Bruckner și respectiv de Segester, Mozart și Sibelius. Sub bagheta lui Mehta, avînd ca solist pe Isaac Stern, Orchestra filarmonică israelieni a interpretat într-unul din concertele lucrări de Sibelius, Tal și Dvorak, iar în altul, de Schubert și Mahler. Muzica marelui nostru Enescu a fost prezentă în festival prin *Sonata a doua*, cînd programul cuprindea, de asemenea, *Sonata a doua* de Beethoven și *Sonata a treia* de Brahms. Interpretau Silvia Marcovici și Pascal Rogé.

Colectivul Operei de cameră din Moscova, condus de Boris Pokrovski, sub bagheta dirijorului Ghenadii Rojdestvenski și Anatolii Levin, a prezentat, în sala Teatrului suedez, *Nasul*, de Sostakovici, *Mantaua și Caleașca*, de Holminov, după cunoscutele nuvele ale lui Gogol.

Trupa americană de balet „Alvin Alley”, prezentă la Festivalul internațional „George Enescu” din acest an, a susținut la Helsinki patru spectacole de dans modern cu *Chipul nopții*, *Strigățul*, *Mitul*, *Gazela*, *Cîntec de dragoste* etc. Alte formații artistice și soliști din Ungaria, Anglia și Italia au evoluat în sălile de concert și spectacole ale capitalei finlandeze, îmbogățind împreună cu numeroasele formații și artiști autohtoni, Festivalul muzicii, dansului și artelor plastice, apreciat și gustat, cu fiecare ediție, tot mai mult de finlandezi și străini.

Filca Balticii, răsărită parcă din apele mării și ale Deltei fluviului Vantaa, așa cum îi spune orașului Helsinki, trăiește din toată ființa ei marea sărbătoare a artelor. Orașul este plin de afișe și reclame, tipografiile scot de sub tipar programe și cataloage, iubitorii de artă se înghesuie la casele de bilete pentru a intra în sălile de spectacole și expoziții, unde li se dezvăluie cu generozitate unele din cele mai valoroase creații ale spiritului uman.

Vasile Ileașă

Șan șuei, peisajul antologic

Meridiane

EXISTĂ în realitate peisajele din pictura chineză? Vechile stampe, tablouri de pe sulurile din gingașă hirtie de orez sau din subțire coajă de bambus, ca și strălucitoarele broderii de mătase aduc imaginea unei naturi paradisiace. Peste compozițiile cu munți și ape ireale de picturale, cu pagode și foisoare răsărite printre magnolii și pierșici în floare ce se oglindesc în lacuri de cleștar acoperite cu lotuși și cutreierate de berze, plutește o filosofică serenitate. Fiecare element în parte, minuțios realist, este de o veridicitate desăvârșită, dar tabloul în ansamblu pare neverosimil. Prin prea-frumos. Prin mult-prea-armos. Unde poate fi întâlnit un astfel de peisaj? Artistul pare a picta o altă planetă. Înainte de a cunoaște China, contemplând sublimile compoziții, am avut adesea bănuiala că artistul nu oglindește priveliști ci vizualizează ideal — apele, munții, pagodele, lotușii și bitlanii fiind pentru el simbolurile unui alfabet imagistic. Oare în aceste acuarele și tușuri, înscrise de veacuri într-o riguroasă matcă stilistică, trebuie văzute autentice colțuri de natură sau descifrate abstracțiuni, concepte? Există într-adevăr paradisiacele peisaje sau ele sint elaborate și idealizate de generațiile de artiști chinezi?

UN MIC iaht alb, delicat ca o coajă de ou, ne scoate pe oglinda lacului Taihu. Dimineată de mai, lumină de miere. Senzație de trucaj cinematografic: parcă îndelung contemplând peisajele chinezești de pe sulurile din gingașă hirtie de orez sau din subțire coajă de bambus, am sfârșit, prin translație onirică, să pătrund în tablou! L'lonjon în cadrul plastic al unui basm de factură asiatică. Dar ne aflăm, cu iaht cu tot, în sfera unei noțiuni dintre cele mai realiste, tipic chinezească: șan șuei. Ceea ce, în traducere exactă, înseamnă „munte-apă”. Cuvinte redacte în scris printr-o pictogramă unică exprimând noțiunea complexă de peisaj. În sensibilitatea chinezului, peisajul nu se constituie decât prin prezența și armonizarea celor două elemente socotite drept alfa și omega ale oricărei autentice priveliști. Într-o țară-continent, de mari și violente contraste ale firii, cutreierată citeodată de furtunile de nisip ale deserturilor nord-vestice și de taifunurile sudului, bintuită odinioară de catastrofele revărsări ale uriașelor sale fluvii, întipărite în memoria generațiilor, oamenii și-au plămădit idealul unei naturi calme, echilibrate, prietenoase. Acesta este șan șuei, filă aleasă, antologică din cartea naturii, regal al spiritului, un picior de plai, o gură de rai în manieră chinezească.

Picturalul Taihu, din sudul Chinei, re-găsit aidoma ca în stampele vechi de sute de ani, este un șan șuei prin definiție. Din apa de un verde serafic răsăr insule mirifice dominate de cite un munte domestic, catarg de piatră al unor nave invadate de vegetație. Tărmuri molatece: spinări de feline amețite de soare. Pavilioane purpurii schițate în conturii ferme, trase în tuș, punți ca un fir de păianjen, culori matinale, acuarul născută din rouă. Doar din loc în loc coboară peste zăriște cortine spumate, pulbere zească în ochii bolnavi de limpezime, vâl de taină peste trupul unei dimineți ce nu se vrea cu totul dezgolită. Fiecare voltă a iahtului ne descoperă priveliști, unghiuri și variațiuni noi, ca într-o expoziție de peisaje, incit nutresc bănuiala că limona a încăput pe minile unui criștărtă. Datorită acestui ghidaj avizat și atent, dăm stăruitor ocol unei peninsule miniaturale până cind relieful ei ne apare într-adevăr ca o broască țestoasă (de unde și numele-i) ce se pregătește să intre în apă. Retinem o ciudățenie geografică: deși cu ai săi peste două mii de kilometri pătrați se numără printre cele mai întinse lacuri ale Chinei, Taihu are adincimi de cel mult zece metri.

La pontonul Insulei celor trei munți putem examina îndeaproape un tip de ambarcațiune bizară care ne intrigase de fiecare dată cind o urmărisem plutind pe undele lacului. O simplă barcă cu pinze. Dar o barcă de... ciment. Pare o extravagantă, un nonsens, ceva ca un avion făcut din fontă. Și stă pe apă, stă? Nu numai că stă, după cum se vede — ne recepționează barcagiul cu un suris întrebare — dar alunecă mai ușor și prinde viteză mai mare decit lotca de lemn. Și-apoi se construiește mai repede și nu utureste și unde mai pui că e aproape la jumătate mai ieftină. Atita doar: să n-o ciocănești, e mai fragilă, atenție la cirmă! ne îndeamnă barcagiul, ca și cum ar fi gata, la dorința noastră, să ne-o dea pe mină. Nu? Nu. Atunci rămîneți cu bine, i se citește din suris — și cu mișcări dibace își desprinde de țarm, cu o surprinzătoare ușurință, hipopotamul plutitor. Aflăm că, în afara pescuitului, flota bărcilor de ciment slujește agricultura; așa cum o făcea acum omul nostru. Din lac, ca dintr-o adevărată mină biologică, se scoate un nămol amestecat cu alge, excelent îngrășământ pentru ogoarele din împrejurimi, alt prinos de ingeniozitate adus pe altarul proverbiale fertilități chinezești.

Altminteri, bărcile cu pinze de pe Taihu pot fi luate drept simple pitorești ambarcațiuni turistice.

Undeva în depărtare, prin aburul de taină împrăștiat peste șan șuei, răsare o înălțime parcă înfășurată într-un perga-

HSIA KUEI : Peisaj în timp de ploaie (pe la 1180-1230)

ment fumuriu. Este Xi, muntele tutelărilor orașului Wuxi. Xi înseamnă cositor. Cu peste trei mii de ani în urmă, atrasă de marea bogăție a minerului din măruntaiele acestui munte, dinastia apuseană Ciou a întemeiat aici, pe unul din malurile lacului Taihu, o așezare prosperă. Urbea Ionxi. Ionxi înseamnă: literal, există cositor. Muntele a fost scormonit cu febrilitate timp de vreo mie de ani, până cind, sub dinastia Han, s-a ajuns la fundul saului. Atunci, așezării vlăguite, care cunoscuse grandoașă și decăderea strălucitorului staniu, i s-a schimbat numele în cel rămas până în zilele noastre. Wuxi înseamnă **nu există cositor**. Și totuși, în pofida vicisitudinii cuprinsă în jocul de cuvinte **Xi-Ionxi-Wuxi**, orașul a supraviețuit (cite orașe ale lumii se pot mindri cu o vechime istorică neîntre-rupă de trei milenii?), găsindu-și alte resurse de existență, printre care industria mătăsii ajunsă astăzi la venerabila vîrstă de o mie cinci sute de ani.

Chenarul acestei file de istorie, evocată pe puntea micului iaht, la un ceas de prelungită contemplare, avea ceva mai tîrziu, în ambianța fremătătoare a orașului, să se coloreze în tonurile vii ale prezentului. Prima impresie, și cea mai frapantă, este similitudinea de statut și destin cu învecinatul Suzhou. Amîndouă orașele, crescute din solul mănos al „țării peștelui și a orezului”, ultimul și marele dar al Fluviului Albastru înainte de dispariția sa în oceanul planetar; amîndouă, sute de ani, fief de mandarini, locuri unde nu se întimpla nimic, în manieră chinezească; amîndouă, prin forțe proprii, ridicate de la treapta de oraș consumator la treapta de oraș producător, veritabil titlu de civism revoluționar. Din cele 470 de întreprinderi mari, mici și mijlocii, datorită cărora se realizează în Wuxi o producție de șaptesprezece ori mai înaltă decit înainte de Eliberare, majoritatea sint noi sau substanțial înnoite. Wuxi: nu există cositor. Dar, dezdănuire istorică, există domenii de creație necunoscute pînă nu de mult în fosta așezare patriarhală cu tonus economic și social scăzut. Există mine de cărbune, vânăi siderurgice, retorte chimice, bijuterii electronice. Rîtm, tînerțe, perspectivă. Simbolică este căderea zidurilor. Ca și Orașul interzis din Beijing, Wuxi rămăsese peste veacuri o fortăreață apărată, inutil acum, de metereze și sanțuri cu apă. Cind străbăteam un șir de artere largi, tăiate modern, cind ne purtăm pașii pe asfaltul proaspete, mărginite de copăcei încă firavi, ni se spune că pășim pe locul fostelor ziduri căzute, al canalelor anacronice și insalubre.

Altminteri, în bătaia scurtă a ochiului lenes, Wuxi poate părea doar addenda urbanistică a unui șan șuei faimos.

Acostăm sub streășina de verdeată a parcului Li. Rămas bun de la coaja de ou, rămas bun de la Taihu. Pe debarcader ne întîmpină, ca un far simbolic, copia miniaturală a celei mai ilustre pagode din Wuxi. De dată relativ recentă, ca acest simbol, și prelungind de asemenea o tradiție, sint și cele patru pavilioane ale căror acoperișuri de olane smălțuite scinteiază auriu peste liziera parcului. Caut să le descifrez codul și avansez ipoteza, bazată pe situarea lor în spațiu, că pavilioanele ar semnifica punctele cardinale; mă înșel, ele semnifică anotimpurile — și încă într-un mod peste așteptări de ingenios. Fiecare construcție, închinată cite unui anotimp, este îmbrățișată de florile aceluia anotimp: florile de pierșic — primăvara, lotușii — vara,

crizantemele — toamna, narcisele — iarna. Fiind acum între primăvară și vară, zăbovim în două pavilioane, intrați deoptrivă în grațiile florilor de pierșic și ale florilor de lotus. Sintem privilegiați — îi mărturisesc unui prieten chinez. Nu uita însă că anul, ca și viața omului, nu are numai două ci patru anotimpuri — imi răspunde el filosofic și formulează o lege a ospitalității locului: trebuie să te reinforți în Wuxi cel puțin de atîtea ori pînă vezi florile înflorind în jurul fiecărui pavilion.

DE MII de ani, relațiile chinezului cu natura sint un nesfîrșit amestec de armonie și discordie, de tandrețe și inverșunare, de dragoste și ură. Cu tandrețe plantează firul de orez, cu inverșunare îl apără de uscăciune, cu dragoste sfîștește stropul de apă, cu ură întîmpină puhoaiete. Dintr-o experiență contradictorie și adesea tragică, transmisă testamentar din generație în generație, lupta împotriva dragonilor care dezlănțuie apele și pirjolesc pămînturile a născut cultul modelării jur-impregurului. Înfrățit cu natura, de la care primește orezul și peștele, fructele și florile, omul este dator să-i corijeze imperfecțiunile, s-o desăvîrșească. Filosofie străveche, de la Iu Cung citire, moșneagul zis nerod care n-a pregetat să ia munții în piept, aplicată înțelept și tenace, cu sute și mii de ani înainte de a fi răsănat pe planetă tipetele ascuțite ale ecologiei violente. Și tot prefăcînd și îndreptînd revărsări de ape, metereze montane, pustietăți primordiale, într-o bună zi, chinezul s-a înșeninat de un gînd îndrăzneț. Oare de ce el, silit doar să circpească și să pritocească cele strîmb întocmite de la începutul începuturilor, n-ar putea să-și măsoare harul și puterile cu natura? Să fie el însuși marele meșter. Să dea la iveală locuri și priveliști nemaîntîlnite pînă atunci în lume. De ce nu?

Așa se va fi născut spiritul demiurgic al chinezului, mi-am spus mîngîind în palmă o floare de lotus, muza poezilor și a pictorilor; era într-o amiază de malul lacului Kun ming, numit și Marea de aur pentru incendiul solar din apele sale, focarul de frumusețe al parcului Palatului de vară. Explorasem o dimineată întregă acest fabulos domeniu, cu sentimentul că descopăr fața necvîzută a enigmaticului Palat de Iarnă. Dacă acolo, în Orașul interzis din inima capitalei, hedonismul imperial se disimula cu gravitate sub veșmintele ceremonialului sever, aici la marginea Beijingului, în Parcul interzis (cum aș numi Palatul de vară) el își lepăda ipocrizia protocolară, devenind senzorial și ludic. Muntele longevității, dominator, cu templele și foisoarele sale ireale, arată ca un posibil sălaș al zeilor, Olimp în versiune chinezească. Nu m-ar fi mirat să-i întîlnesc pe nemuritori în Templul dragonului rege sau pe Podul de jad, să le aud glasurile în Pavilionul literaturii înfloritoare sau pașii prin Sala împrăstierii norilor. Să-i văd îmbăindu-se în Marea de aur sau mîngîind, ca mine acum, o floare albă de lotus. Din tot ce poate să însemne șan șuei — idealul de armonie peisagistică munte-apă — parcul Palatului de vară se recomandă a fi (in-ventezăun superlativ în stilul autohton). Priveliștea Supremei Desăvîrșiri. Antologia priveliștilor din interiorul Marelui Zid. Grădina a grădinilor.

De-aici începe ciudățenia... Ca peisaj, regiunea Beijingului este de un relief lipsit de nerv și culoare; întînderi ano-

dine, scenă a unui aspru climat continental, cu furtuni de loess și secete prelungite. De unde a răsărit tarîmul paradisiac? Vecinătățile nu-l anunță. Miracolul s-a săvîrșit cu sute de ani în urmă. Plăcîndu-i locul, descoperit cu prilejul expedițiilor cinegetice, un împărat a poruncit să fie prefăcut în șan șuei. Aici unde nu exista nici munte, nici apă. Apă? S-a săpat, metru cu metru, albia întinsă a viitoarei Mări de aur, spre care au fost dirijate, după tehnica lacurilor de acumulare, toate sursele învecinate și subterane. Munte? Pămîntul și piatra scoase prin săpături și înălțate, tot metru cu metru, în preajma noii oglinzi de apă. Muntele-apă: Muntele longevității și lacul Kun ming. Un munte și o apă ivite sub tirnăcop și lopată. Aduse pe lume cu cobilița.

Față de natură chinezul se comportă ca un artist. Ochiul său, sedus de virtuțile peisajului ales, dar în același timp lucid față de imperfecțiunile lui, e mistuit de patima transfigurării. Frumusețile naturale, a observat el de mult, sint dispersate și nedesăvîrșite; cum ar arăta ele prin selecție, esențializare, regîndire, recreare? Patimă demiurgică. Patimă dublată de un excepțional instinct al naturii. Sculptor de priveliști, chinezul își alege sau își creează izvoare și lacuri, munți domestici și cascade, zăvoaie și luminișuri, descoperă și transportă stînci unice de la sute și mii de kilometri, aduce din cele patru puncte cardinale, apropie și armonizează între ele specii de arbori și flori care n-au conviețuit pînă atunci niciodată, taie alei și deschide perspective nebănuite în peisaj, izgonește platitudinea și ariditatea „de la natură”, arcuiește poduri, plantează pavilioane și foisoare, sapă, draghează, irigă, zidește, răsădește, pictează. Sub mina sa de alchimist al jur-impregurului, totul se desface pentru a se reface, totul se pierde pentru a se regăsi, natura moare aparent pentru a renaște, aceeași și totuși alta, mai vie decit oricînd și oriunde, transfigurată și umanizată.

Aceasta este taina, marea taină a peisajului chinezesc. Și încă una dintre porțile de înțelegere a Chinei demiurgice.

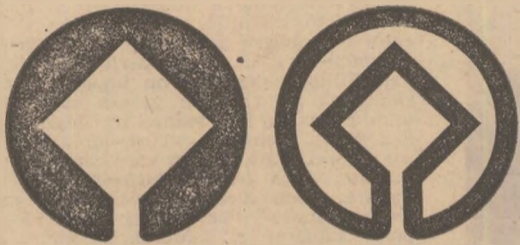
CONSTRUCTORUL de șan șuei nu-și propune doar să aleagă amplasarea optimă pentru un foisor sau pentru un podet, pentru un covor de lotuși sau un pic de chiparoși. O privește sau alta el o simte și o concepe drept locul de spus versuri, de privit florile, de luat ceaiul, de descoperit misterul nopții; un loc sau altul e sortit să nască reveria, să declanșeze meditația, să provoace melancolia. Este cheia psihologică, rafinamentul scenariului secret, socul emoțional premeditat. Ingeniozitatea construcțiilor face și mai captivantă secreta țesătură a scenariului. O lungă promenadă, de un kilometru și jumătate, care leagă intrarea în parcul Palatului de vară de Marea de aur, se desfășoară grațios sub acoperișul unei galerii deschise în părți, umbrelă de soare și ploaie. Văzută de departe, această fan-tezie de arhitect, cu miile de coloane subțiri ce o susțin, pare un miriapod fabulos. Galeria nu este însă numai funcțională, cum poate părea la prima vedere. Grinzile celor 273 de segmente care o compun, acoperite de imagini pictate, se constituie într-o pinacotecă sui generis, succesiune caleidoscopică de peisaje celebri, ilustrații ale unor legende și romane clasice, veritabil compendiu iconografic al civilizației chinezești. Pentru vizitatorul ocazional, flămînd de impresii și presat de timp, nevoit să-și împartă atenția între galeria de artă și priveliștile parcului întrezărite printre coloane, promenada acoperită rămîne un drum al neconsolării. Cind, o altă surpriză îl întîmpină. Acostată la țarmul lacului Kun ming, o corabie de marmură! Deși plutitoare, i-a fost hărăzit să nu se avînte niciodată pe Marea de aur, să rămînă prizoniera ciudatului ei destin de pavilion lacustru. Bordajul, punțile, cabinetele, saloanele — totul este marmură albă, sculptată, dantelată, șlefuită. Corabie fastuoasă dar infirmă, estropiată din naștere, strălucitoare epavă. Capriciu imperial. Navă făcută să nu navigheze, ancorată pentru vecie, ea a prefigurată soarta unor faimoase transatlantice din zilele noastre, reformate, trase la țarm și prefăcute în hoteluri și restaurante. Prințul luat pe corabia de marmură, ceaiul sorbit pe puntea ei superioară reprezintă astăzi un punct de atracție pentru mulțimea celor veniți să exploreze fostul, inaccesibilul domeniu al plăcerilor dinastice.

De la floarea de lotus la corabia de marmură, de la natura primordială la natura transfigurată, de la vitregia mediului la armonia șan șuei se deschide o poartă de proporții continentale. Există în realitate peisajele din pictura chineză sau ele sint imaginate și idealizate de artiști? m-am întrebant încă de-acasă, înainte de a fi pătruns prin această poartă. Răspunsul, la fața locului, n-a întîrziat. Întrebarea adevărată este însă alta, obsedantă și adesea fără răspuns în fața oricărei noi priveliști întîlnite: operă a naturii sau creație a omului?

Victor Vântu

(Din volumul în pregătire **Douăsprezece porți chinezești**)

Patrimoniul cultural mondial

● Convenția încheiată în 1972 privind protecția patrimoniului mondial cultural și natural a început să prindă viață. Reunit în septembrie, la Washington, Comitetul pentru patrimoniul mondial a întocmit o listă a valorilor universale de excepție și a studiat în

mod special mecanismele de cooperare pe toate planurile, între statele semnatare ale Convenției. Comitetul a adoptat această emblemă oficială (în două versiuni) a patrimoniului mondial, concepută de Michel Olyff, simbolizând interdependența dintre bunurile culturale și cele naturale.

Capodoperele și secretele unui atelier de gravură

● În cartierul Montmartre se află atelierul de gravură Lacourrière-Frelaut care timp de 50 de ani a găzduit artiști celebri ca Picasso, Braque, Chagall, Matisse, Miró, Masson, Dali, Max Ernst, Laboureur, Hartung. Frații Frelaut formează acum o nouă generație de graficieni veniți din mai multe țări. Pentru această aniversare, Muzeul de artă modernă al orașului Paris

reînvia cunoscutul sanctuar. Atmosfera este recreată prin prezența plăcilor de cupru, a preselor, instrumentelor, teancurilor de hirtie. Un specialist lucrează în fața publicului explicând secretele meseriei. El evocă amintiri despre Picasso, Buffon, Miro. În vitrine și pe simeze sînt reunite unele dintre cele mai mari nume ale secolului XX: Picasso, Chagall, Matisse, Dunoyer de Segonzac ș.a.

„Comedia umană”

● Editura Gallimard a dat publicității cel de al zecelea volum (1836 p.) al acestei noi și remarcabile editii a **Comediei umane**, începută în 1976; este bine de notat ritmul rapid al publicării, destul de rar întâlnit. Acest volum consacrat **Studiilor filosofice**, succedind cele nouă volume de „studii ale moravurilor”, se deschide cu **Pielea de sagri**. Urmează apoi 12 romane sau povestiri „fi-

losofice”, conform terminologiei și clasificării balzaciene. Cu aproape trei excepții, aceste texte nu fuseseră pînă în prezent obiectul unor ediții critice. Toate introducerile insistă asupra importanței ideilor exprimate de Balzac în partea „filosofică” a operei sale. Marea dezvoltare a **Studiilor moravurilor** și capodoperele care abundă printre acestea nu trebuie să ducă la neglijarea **Studiilor filosofice**.

Léon Laleau

● A încetat din viață, la vârsta de 87 de ani la Port-au-Prince, poetul haitian Léon Laleau. Membru al Academiei Roussard, al Academiei Mediteraneene și al Academiei diplomatice internaționale, Laleau a obținut, în 1932, premiul Edgar Poe, decernat de Societatea franceză a oamenilor de litere. El este autorul mai multor volume de poezie și al unui roman, **Șocul**, evocînd ocupația Haiti-ului de către Statele Unite, în anii '30.

Jane Fonda, ziaristă de televiziune

● În această postură apare actrița americană în filmul **Running**, al cărui subiect, de mare actualitate, s-ar putea rezuma în felul următor: în cursul unui reportaj la o centrală nucleară, o ziaristă (Jane Fonda) este martora unei alarme pe care

operatorul ce o însoțește reușește s-o filmeze. La întoarcere, ea încearcă să programeze filmul, în ciuda refuzului patronilor și a amenințărilor șefilor centralii. Realizat de James Bridges, filmul relevă metodele folosite de unele mijloace de informație, ca și o atmosferă în care buletinele de actualitate sînt urmărite de spectatorii televiziunii ca un roman foileton despre ultima catastrofă sau ultimul act terorist.

Copilul în oglinda lecturii sale

● Aceasta a fost tema unei conferințe organizată la Klagenfurt de Institutul internațional de literatură pentru tineret și studii asupra literaturii. Aproximativ 200 de participanți au dezbătut diferitele aspecte ale literaturii moderne pentru copii.

care, după ce s-a proclamat, în ultimii ani, adversar decis al ficțiunii, susține că proxima sa carte, **Cintecul călătorului**, reconstituie cazul lui Garry Gilmore, criminal condamnat la moarte și executat la stăruința lui. Este, din nou, o operă de ficțiune. În Franța, Norman Mailer va fi prezent ca editor al unei antologii Henry Miller. (Aproape nonagenarul scriitor american, care și-a petrecut o bună parte din viața la Paris, va face, tot în Franța, obiectul unei biografii intitulate **Veșnic vioi și vesel**). Somerset Maugham, Stendhal, W. H. Auden, John Steinbeck (de două ori), Isaac Bashevis Singer, pentru a nu știu cita oară Virginia și Leonard Woolf, Herman Melville, Samuel Becket, Vladimir Malakovski (portret scris de tovarășa lui de viață Lily Brik, sora Elsei Triolet), vor fi și ei evocați, pe diverse meridiane, în lucrări biografice de mai mică sau mai mare amploare.

Dintre titlurile de romane anunțate să mai notăm, pentru Franța, **Primatul spiritualului**, de Simone de Beauvoir (vechi manuscris ținut de autoare în sertar pînă în toamna aceasta), și, pentru autorul său „neșteptat”, **Francezii de Bertrand de Jouvenel**. Vor apărea, la Paris, traduceri din operele lui Jorge Amado, Alejo Carpentier, Gabriel García Márquez, Carlos Fuentes (unele din ele există deja în versiune românească), Isaac B. Singer, John Updike (**Viața literară**). În Statele Unite, Updike va avea un volum nou de schițe, **Probleme și alte istorii**. Alte apariții iminente: **Scrisori** (viziune insolită asupra istoriei, așa cum se reflectă în scrisorile a șapte autori fictivi) de John Barth, **Canibali și misionari** de Mary McCarthy, **Viața pe care am trăit-o cu adevărat** de Jessamyn West, **Pe virful dealului** de Irwin Shaw. În Marea Britanie sînt așteptate volumele **Shikasta** de Doris Lessing, primul dintr-o serie despre viața pe altă planetă într-un viitor îndepărtat, **Intunerii vizibile** de William Golding (autorul cunoscutului **cărți împăratul mustelor**), **Străini și frați** de C. P. Snow, **La marginea științei** de V. S. Pritchett.

Bomba sezonului editorial american: memoriile lui Henry Kissinger, **Anii mei la Casa Albă**, carte ale cărei zațuri au fost păzite cu mai multă strâncie decît lingourile de aur de la Fort Knox. Nimeni nu știe absolut nimic (afară de ceea ce se poate bănuși) despre conținutul ei. Dar asta nu mai este (sau de abia este) literatură.

Felicia Antip

Un poet al Caraibilor

● Premiul național al scriitorilor, atribuit anual de către Welsh Arts Council, este una dintre cele mai importante distincții literare instituite în Marea Britanie pentru omagierea unor remarcabile afirmări în planul internațional al creației scriitoricești. Anul acesta, premiul a revenit poetului Derek Walcott, din Trinidad. Autor al mai multor volume de versuri, Walcott este și un activ om de teatru. Acum douăzeci de ani, el a creat „Atelierul teatral din Trinidad”, pentru care a scris în fiecare an piese noi. Toate aceste piese au fost montate și la New York, pe Broadway, din îndemnul regizorului Joseph Papp, preocupat în ultimii ani de promovarea spiritualității negro-africane în cultura americană.

„Bibliografia franceză”

● Redacțiile celor două reviste bibliografice franceze — **Bibliographie de la France**, care data din vremea lui Napoleon, și **Bulletin du livre français** — au fuzionat pentru a scoate alte două publicații: una săptămînală, **Livres Hebdo**, destinată specializatorilor, și una lunară, **Livres de France**, pentru marea public.

„Abel Gance, o memorie a viitorului”

● Celebrul regizor Abel Gance, care-și va sărbători în curînd a 90-a aniversare, a participat la Festivalul filmului de la Tellurid (Colorado) unde l-a fost adus un omagiu. Impreună cu el se afla un tânăr regizor, Thierry Filliard, care realizează un film intitulat **Abel Gance, o memorie a viitorului**. Aceasta va fi a doua peliculă consacrată „cineastului marilor subiecte”, prima, creată în 1963, fiind opera lui Nelly Kaplan. Abel Gance va pleca apoi în Statele Unite în speranța că va concretiza proiectul unui film despre Cristofor Columb, peliculă al cărei scenariu l-a scris.

Petru cel Mare văzută de Henri Troyat

● Critica franceză apreciază că succesul stagiunii literare pariziene va fi cartea **Petru cel Mare** de Henri Troyat, o frescă amplă și minuțioasă, consacrată unei personalități creatoare de istorie. Despre geneza cărții, Troyat mărturisează: „Am început, bineînțeles, prin a citi toate documentele epocii referitoare la personajul meu. Am completat această informare răsfoind biografiile care i-au fost consacrate. Și încetul cu încetul am simțit că Petru cel Mare se încălzea, se mișca, vorbea, țipa, ridea, în capul meu. Cînd prezența lui mi-a devenit atât de vie

Peter Colosimo: „Oamenii nu au nevoie de războaie planetare”

● Scriitorul italian Peter Colosimo — în imagini — este cunoscut în multe țări, trei din cărțile sale — **Nepămintean**, **Pămînt fără timp** și **Planeta necunoscută** — fiind traduse în 61 de limbi. Scriitorul își expunea de curînd, în „Paese Sera”, opiniile cu privire la civilizațiile nepămintene în a căror existență crede

incît mi l-am putut imagina intrînd noaptea în camera mea și ordonîndu-mi să beau un pahar de votcă, am înțeles că pot începe să scriu. Din capitol în capitol, mi-am aprofundat documentarea, descoperind alte detalii adevărate și pitorești, ceea ce îmi crea senzația că n-am descoperit totul de la pornire, că eroul meu va putea să mă surprindă. De fapt, am încercat să mă identific cu modelul meu, să-l descopăr viața de zi cu zi. M-am prefăcut că nu înțeleg sfîrșitul povestirii pe care începusem s-o povestesc”.

Noul vechi în stagiunea newyorkeză

● În marile metropole teatrale se încetățenește tot mai mult obiceiul de a tine deschise teatrele și vara, stațiunile continuîndu-se astfel una pe alta, prelungindu-și reușitele și uîndu-le înfrîngerile. Totuși, la fiecare început de toamnă se conturează ceva nou în ansamblul reperțiilor și al distribuțiilor. Anul acesta se remarcă o accentuare a tendinței de a relua vechi succese în montarea lor originală sau măcar cu elemente ale acesteia. Mai ales pentru musical-uri, modalitatea pare să fie aducătoare de public, dornic de oarecare

certitudine în materie de calitate. Pe aisea au apărut comedii muzicale devenite „clasice” de acum treizeci de ani: **Oklahoma**, **Peter Pan**, **West Side Story**, **Albă ca zăpada**. Pentru 1981 se pregătesc reluări cu titluri și vedete de premieră absolută: **My Fair Lady** cu Rex Harrison și **Camelot** cu Richard Burton. Sau, în altă variantă, este regăsit regizorul primei înscenări (ca, de pildă, Jerome Robbins pentru **West Side Story**) și se încearcă lansarea de protagoniști încă necunoscuți.

Cărțile mării

● Din 1951, cînd a fost înființată, editura maritimă poloneză „Wydawnictwa Morskie” a publicat, pe lângă numeroasele-i cărți de specialitate și de popularizare, 630 de opere literare, grupate în colecțiile „Biblioteca mării”, **Tradițiile maritime poloneze**, **Amințirile oamenilor mării**, **Pe fregată**, **Povestea mării**, **Miniaturi literare** etc. Printre autorii de mare succes al acestei edituri se numără și destule femei. În seria „Navigatori celebri” va apărea în curînd o carte de Krystyna Ciojnowska-Liskie-

wicz, intitulată **Cea dintîi care a făcut ocolul lumii** (autoarea fiind într-adevăr prima femeie care a înconjurat planeta ca navigator solitar). Cu cîțiva ani în urmă, editura maritimă poloneză a publicat **Scrisorile și Dramele scriitoarei Stanislawa Prybylszewska** (1901—1935), care a fost o inițiatoră a bogatei vieți culturale a litoralului polonez și editoare a revistei literare **Punkt**, unde au debutat mai mulți tineri scriitori și critici, deveniți mai tîrziu celebriți ale literaturii poloneze.

Am citit despre...

Anul Nou al Cărții

● EL CADE la început de toamnă. În Franța coincide cu „la rentrée”, se numește tot așa și marchează startul competiției pentru rivnitele, indirect remuneratoare, premii literare. Cel puțin 170 de romane noi se vor îmbulzi în rafturi și în portofoliul renumitelor juri. În America, ultimele patru luni ale anului vor aduce șapte mii de titluri noi (nu numai romane, firește, ci în toate domeniile, cu excepția lucrărilor de știință și a manualelor care nu intră în această sferă). Deși fericirii (sau nefericirii, depinde de punctul de vedere) cronicari din țările respective le vor primi pe mai toate, numărul celor considerate menționabile va reprezenta, ca întotdeauna, o proporție infimă. Dintre sute de catarge... Refiltrînd ceea ce ei vor fi filtrat, vom consemna și noi, aici, cu timpul, câteva titluri demne, la prima vedere, de atenție. Apoi, pe măsură ce unele dintre cărțile cele mai tinere și aparent mai viguroase ne vor cădea în mină, vom reveni.

Cîteva dintre noutățile toamnei au și ajuns în librării. În Franța, primul fruct al noii recolte are un gust amar, este o carte „grea, neagră ca cerneala, excesivă în motivele ca și în expresia ei” (Jacqueline Piatier): **Frații Montaurian** de Jeanne Champion. În Statele Unite, autori persiflați de cîțiva ani de critică, în ciuda succesului lor constant de public, sînt bruscați unanimitate: Kurt Vonnegut jr. pentru noua sa carte **Puscăriușul** și Philip Roth pentru **Scriitorul anonim**. E de ajuns să spunem, pentru moment, că, în două numere consecutive, „The New York Times Book Review” le consacră articolele sale (neobișnuit de elogiase) din prima pagină. Ideea comună este că, de data aceasta, cei doi excelenți și spirituali povestitori au avut de sous mai mult decît le pretind credincioșii lor cititori deorînd să ia drept cugetări profunde, abil puse în scenă, locuri comune.

Este așteptat cu maximă curiozitate Norman Mailer,

Rarități bibliografice

● O bogată colecție de manuscrise rare, de cărți în limbile mongolă, tibetană și sanscrită, însumând 3 milioane de exemplare, adăpostește în fondurile sale Biblioteca de Stat din R.P. Mongolă, una din marile instituții de acest gen de pe continentul asiatic. Unele din aceste cărți rare ale bibliotecii au filele de mătase, altele au copertele decorate cu lemn de santal și pietre scumpe, titlurile fiind bătute în aur...

La 14 octombrie...

● ...va avea loc la Frankfurt pe Main festivitatea de decernare a Premiului pentru Pace pe 1979 al Uniunii Librarilor din R. F. Germania lui Yehudi Menuhin. Distincția respectivă a fost creată pentru a răsplăti meritele unor mari personalități care, prin activitatea lor în domeniul artei, literaturii și științei aduc o remarcabilă contribuție la cauza păcii și a înțelegerii între popoare.

24 de istorii

● Editura „Ciun Hua” din China a publicat recent o ediție revăzută a celor 24 de istorii, lucrare de mari proporții care cuprinde o perioadă de peste 4000 de ani din istoria Chinei. Noua ediție constituie rezultatul a 20 de ani de cercetări exhaustive ale istoricilor chinezi și reprezintă o mare realizare în cadrul efortului de valorificare a patrimoniului istoric național. Lucrarea 24 de istorii descrie complet și sistematic istoria Chinei de la cele mai vechi referințe scrise până la ultimii ani ai dinastiei Min (1368-1644) și include 3249 de cărți cu 40 de milioane de hieroglife chinezești.

Antologie E.E. Kisch

● O antologie în două volume incluzând reportajele lui Egon Erwin Kisch a fost publicată pentru prima dată în R.F.G. de către editura Kiperheuer și Wiesch din Köln. Lucrarea încearcă să acopere lipsa unei ediții complete a operei „reporterului frenetic”. Editorul Walter Schwieding a grupat materialul în 10 capitole, încercând să ilustreze, prin selecția reportajelor, diversele perioade din viața și opera lui Egon Erwin Kisch.

Disc Peter Hacks

● Societatea vest-germană „Gramofon” a realizat un disc cu piesa lui Peter Hacks *Conversație în casa doamnei Stein, în absența domnului von Goethe*. Rolul principal este interpretat de actrița Nicole Heesters de la Thalia Theater din Hamburg.

„Kafka în artă”

● Sub titlul *Kafka în artă*, editura Belsar din Stuttgart a publicat un original album reunind 100 de portrete ale scriitorului Franz Kafka, realizate de-a lungul a jumătate de veac de către diverși pictori și graficieni. Autorul, Wolfgang Rothe, declară că pentru alcătuirea acestei lucrări a procedat la o selecție a celor mai reprezentative opere. În imagine, portretul lui Kafka realizat de Jarmila Maranova, care se numără printre artiștii ale căror opere sînt reproduse în volum.

Maurice Béjart și memoriile sale

● Deși afirmă că „nu-l plac amintirile”, celebrul coregraf Maurice Béjart își va publica în toamna aceasta memoriile sub titlul *O clipă din viața altuia*. O confesiune la capătul căreia artistul mărturisește: „Dacă nu am nimic de făcut, sînt bolnav. Cînd mă trezesc noaptea, nu dansez, mi-e frică: suport greu ceea ce mi s-a întîmplat. Am devenit un fel de monument istoric care este vizitat”.

Teatrul în Sicilia

● În editura italiană Bulzoni a apărut recent volumul semnat de Guido Nicastro *Teatrul și societatea în Sicilia*, care prezintă o perioadă de timp cuprinsă între 1860 și 1918. Autorul parcurge etapele fundamentale ale teatrului sicilian și analizează structurile scenice și lingvistice în legătură cu dezvoltarea social-economică a insulei.

Peter Hille — 125

● S-au împlinit 125 de ani de la nașterea poetului neoromantic german Peter Hille (1854—1904), spirit peregrin, nomad, așemenea parcă poeziei Else Lasker-Schüller (1869—1945), aceea care i-a dedicat și un volum (în proză): *Cartea despre Peter Hille* (1906). Hille, alăturîndu-se unei sate de țigani, a cutreierat Europa, a locuit la Londra, apoi printre negri și chinezi în Africa și Asia. Lirica sa, apărută postum într-un volum, supraviețuiește prin marea ei sinceritate, în care scinteiază uneori geniul, surprinzînd poetic senzații și sugestii insolite. Creatia sa, a cărei reconsiderare are loc azi tot mai decis, mai cuprinde proză, teatru, precum și un roman utopic.

Scrisorile lui Lewis Carroll

● Adunate în două volume (ed. Macmillan), scrisorile scrise de autorul lui Alice în Țara minunilor micilor săi cititori și mai ales cititoare, care-i adresau o bogată corespondență, sînt de natură să răspundă unui dublu interes, privind personalitatea și opiniile scriitorului, dar și psihologia copiilor contemporani, gusturile lor literare, curiozitățile lor, nivelul lor intelectual etc. Cele două volume aduc, printre altele, o informație cantitativă plină de semnificație: creatorul lui Alice a primit și a scris mai mult de 98 000 de scrisori.

Congres de egiptologie

● La Grenoble are loc în prezent cel de-al doilea Congres internațional de egiptologie. Primul congres avînd ca obiect „civilizația faraonică” (1974) a revitalizat, în mare măsură, interesul mondial pentru cultura vechiului Egipt.

Adevărul despre Cristofor Columb?

● „Sfînt sau escroc? Șarlatan de geniu sau precursor involuntar?” Care este adevărul despre Cristofor Columb? Marele romancier cubanez Alejo Carpentier aduce, în cartea sa *Harpa și umbra*, elemente noi în acest dosar care continuă să fie un mister pentru mulți istorici și scriitori. În 1844, viitorul Papa Pius IX pleacă în Argentina, apoi în Chile. Se reîntoarce convins că descoperirea Americii este evenimentul capital al timpurilor moderne. Constient de importanța pe care o va căpăta Lumea Nouă, el decide să-l beatifice pe navigatorul genovez. Dar avocatul diavolului nu este altul decît... Jules Verne. El îi aduce pe Victor Hugo și pe La Martine la bară ca să depună mărturie în legătură cu fărdelegile celui care, după părerea sa, n-a fost decît un marinar obisnuit. Alejo Carpentier dă glas mai ales gîndurilor lui Cristofor Columb însuși, un muribund solitar, obsedat de un vis prea măret. Personalul istoric își pierde aureola pentru a deveni apropiat cititorului. Transcrise din imaginația scriitorului, documentele de arhive restituite o ființă cu o prezență halucinantă.

Turgheniev reinterpretat

● La Moscova a apărut monografia *Turgheniev — pictor al cuvintelor* de P. G. Pustovoit, în care criticul fructifică în totalitate documentele pariziene despre autorul romanului *Un cuib de no-bili*, dînd o interpretare nouă, sintetică, modernă a lui Turgheniev.

Atena: O sărbătoare a muzicii

● La Atena s-a desfășurat Festivalul Internațional al muzicii, organizat anual sub egida Societății internaționale de muzică contemporană. Numeroasele colective din diferite țări care s-au produs cu acest prilej au interpretat 45 de lucrări selecționate din cele 430 propuse. Festivalul a prilejuit și deschiderea unei expoziții de vechi instrumente, cărți și partituri muzicale.

Al 8-lea festival

● ...de toamnă de la Paris a început la 13 septembrie și va dura pînă la 6 decembrie a.c. Sînt programate, în această perioadă, 53 de spectacole și concerte, precum și 4 expoziții. Manifestările se vor desfășura în numeroase (15) lăcașuri de cultură.

Premiul internațional al cărților...

● ...pe anul 1979, decernat de Comitetul internațional al cărții, organism interprofesional format din reprezentanți ai scriitorilor, editorilor, bibliotecarilor și librarilor a fost atribuit lui Leonold Sedar Senghor. Distincția i-a fost acordată, precizează UNESCO, pentru „eminentele servicii aduse de poetul-președinte cauzei păcii”.

ATLAS

Fragmente

● Nu pot fi decît dincolo sau dincoace de fericire. Nu știu decît ceea ce sper sau ceea ce am pierdut, niciodată ceea ce am. Fericirea nu se simte, așa cum nu se simte sănătatea. A fi sănătos înseamnă a nu simți nimic: de simțit se simte numai boala.

● Talentul și prostia sînt două noțiuni făcute să fie opuse, de aceea amestecul lor într-o singură persoană este, ca tot ce e nefiresc, mereu instabil, mereu capabil de explozie, iar apropierea lui neliniștitoare, excitantă chiar, ca o per-versitate.

● Ar trebui să existe o lege care să interzică bărbatilor de a face curte femeilor mai inteligente decît ei.

● O ploaie în septembrie e ca un rid după ce ai împlinit treizeci de ani: te întristezi nu pentru că plouă, ci pentru că are dreptul să o facă.

● Aduceți-vă aminte că trăiți!

● Sîntem atît de egali:

Am două brațe ca cei ce ucid,
Și o singură frunte ca orice-mpărat,
Și numai zece degete

Asemenea trișorilor și pianistilor,
Și numai doi ochi

Asemenea pictorilor și trăgătorilor de elită.

Sîntem atît de egali,

Încît nu e de mirare că moartea

Nu ne poate deosebi și ne înseamnă la fel.

● Printre atîtea microscopie și lunete, cum am mai putea fi în stare să precizăm dimensiunile reale ale celui privit? Ochii singuri nu-și mai permit de mult o părere personală asupra universului.

Ana Blandiana

PREZENTĂ ROMANEȘTI

La Roma: „Un om în Agora” de Dumitru Popescu

● În seara zilei de 25 septembrie, la Biblioteca română din Roma a avut loc prezentarea volumului *Un om în Agora* al poetului Dumitru Popescu, apărut recent în traducere italiană la editura Giunti-Marzocco din Florența.

Profesorul Elio Filippo Accrocca a definit cuprinzător mesajul poeziei scriitorului român, ilustrat, apoi, prin lecturi din volum, de către cunoscutul actor Giorgio Albertazzi. La această manifestare

au participat editorul Renato Giunti, personalități ale vieții culturale italiene, ziaristi.

Un uomo nell' Agora este tradus de Florian Po-tra, cu ilustrații de Mihai Vulcănescu.

Catrene de Su Shi

■ SU SHI (1037—1101) e unul din cei opt poeți de seamă ai epocilor Tang și Song. E cunoscut și sub numele Su Zizhan și cu porecla Dong Po. Provine dintr-o familie de cărturari renumiți. Împreună cu tatăl său, Su Xun, cu fratele său mai mic, Su Zhe, formează grupul „Cei trei Su”.

A fost dregător în mai multe locuri din China. Într-una din poeziile sale, intitulată *Călătorie la templul de pe Muntele de Aur*, scrie: „Sînt de origine de la Izvorul Marelui Fluviu, / Ca funcționar, m-au trimis acolo unde intra Fluviu în mare”. În timpul cit a fost dregător, a luat inițiativa unor lucrări de interes public. A condus lucrările de drenare a lacului Xihu (Lacul de Vest), construind un dig pe care oamenii l-au numit „digul lui Su”.

Spiritul său pătrunzător, ideile sale înaintate nu au găsit însă întotdeauna aderență la conducătorii epocii. Poetul a căzut de multe ori în dizgrație și a îndurat exilul.

Munții Daner

E zarea pentru acvilă un zbor
Și muntele — un loc de-naripare.
Privește pietrele de lingă drum:
Fărîme din cerul ce-a stat a surpare.

Stîncă „Lampa

fermecată”

Cît aur și cinabru pe-a munților
cărare!
Dar zeii taina asta nu le-o știu,
Și ce folos aduce-a luminii vîlvătaie,
Cînd ea sperie trunci noaptea tirziuf?

Pentru Liu Jingwen

Stau lotușii să moară de-a ploilor
povară.
Tufani de crizanteme înfruntă-al brumei
lapte.
Priveliștea ce-o sorbi într-un an n-o
da uitării.
Cînd mandarina-i crudă, naramzele
sînt coapte.

Florile de pâr

de la zăgazul de răsărit

Palide flori de pâr, sălcii de-un verde
adînc.
Pe ziduri flori se-aștern, deasupra
mișișoare.
La răsărit zăgazul e trist. Pe trunchiuri
ninge.
Viața mi-o vād, dar cît dînr-a morții
sărbătoare?

Scris pe zidul

pagodei Xilin

Lanțuri de munți într-o parte, piscuri
în alta.
Depart, aproape, sus, jos — înțelesuri
ce mor.
Cu-adevărat nu pot spune ce-s munții
Lushan.
Știu doar că fac parte din liniștea lor.

Prezentare și traducere de
Alexandrina Andru

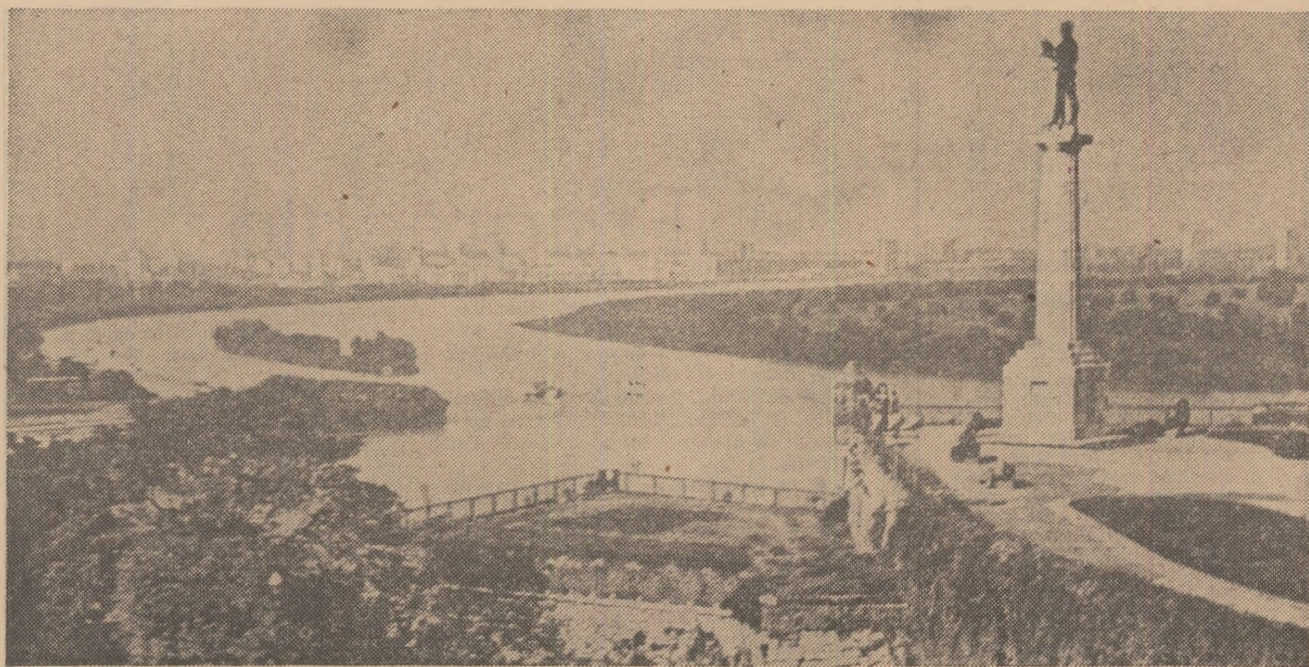

Zodii rinduite pe drumul Craiovei

■ IN ULTIMII ani fuscșom obișnuiți ca să ne inunde gura marea neagră chiar din prima manșă a cupelor europene la fotbal. Și, iată, tocmai când ne luasem gândul de la lemnul bun de troiță, băieții noștri s-au schimbat dintr-o dată în lupi. Dar să nu ne amăgim, bucuria noastră și are izvoarele-n sărătură și morile sint cu măseaua formată pentru negară. S-a scris în presă că am pus mina șau am infundat-o pină la cot într-o miercuri de aur. Vorbe de printesă care și-a pierdut costitorul, de cal secăuit de fugă de iarnă spartă-n amintiri. Pentru că, dacă e să spunem adevărul, cele patru girle de lupi au mincat un minz de tablă și un ied de surcele și au pupat pe bot, păstrind urechile în gură, două oițe fără lămii în pridvor. Nici una din cele patru echipe pe care le-am dat peste cap nu prezintă aproape nimic în fotbalul continental, sint așa și pe dincolo, dar n-au loc în sala cu ferestrele deschise spre ocean.

Să dăm, totuși, foc unei buturugi de nuc, ofrandă zeului ce topește aramă ca s-o pună-n pragul fiecărei zile de septembrie și să ne întoarcem sub castanii de la Tismăna. Anul ăsta, zodiiile s-au rinduit pe drumul Craiovei și al echipei Steaua. Celelalte formații umbă cu dorul de chel-făncă-lă-n traistă — inclusiv Dinamo București, care umbă prin lume, mai mult dusă de Dinu și C'heran și prea puțin sau aproape deloc de noua gardă. E frumos de privit jocul pe coastele morții, adică al echipeilor care nu pot să urce spre sublima poartă și dau din patru mii de picioare ca să se depărteze de groapa cu jar. Printre ele, avind ca steag moțul curcunului și ca pirtle scindura Dunării, lunecă spre lună corabla Galaților — căci nu e luna și os de aruncat la ciine și mădular regal? Tească, după ce era să-și taie capul cu-n brici ruginit la Baia-Mare, a ajuns să se poarte cu urechile îmbrăcate-n scoici bătute-n diamant. Mulți zic că-i cîntă sirenele ca să-l ademenească-n valul victiilor cu masă-ntinsă, dar eu cred că ține îngropat în scoici urletul ciinilor din Giurgiu natal. Mă doare că la Buzău, unde se-neacă lei în tămioasă românească, se rupe malul și se scufundă salcîmul care-nflorise Iliachiu și-mi adăpa sufletul cu povești cu hanuri și lăutari bronzăți pe plaja din Simleasca. Toate astea, bune-rele, fac parte din frunzelă plopului meu și-mi sare tandăra cînd un fost spărgător de baruri (la salonul spaniol), hoț de lăntșoare de aur, manglior de efecte cazone, ciorditor de portofele-n tramvaie, care pină săptămîna trecută își dădea cu stîngu-n stîngu' (picior drept n-a avut niciodată) pe stadioanele din București, ne servește de la München, pe unde scurte, întimplări din fotbalul nostru, de el rostite și de altul măsluite. Gingav și lîhnit la minte din născare, fonful strănută-n tiparul frazei românești, că ține scutură carnea de greață și-ți lasă gura apă să-ntinzi mina după un băț noduros. Dacă cei ce-l plătesc cu ban verde i-ar sălta capacul care-i ține loc de frunte ar găsi în tigva pocitaniei patru cuvinte chioare, o amărită de clasă primară și pe Gulută invîrtind la minavet.

Fănuș Neagu

Belgradul în patru zile

Izvoaz

ANTOLOGIA
SAVREMENILOR
RUMUNILOR
POEZIE

PRIMUL lucru pe care îl face călătorul român sosit la Belgrad este să-și dea ceasul înapoi cu două ore. Operațiunea, desigur banală pentru cei obișnuiți să umble mult, produce însă un efect de neverosimilitate, mai ales dacă ai venit cu avionul; durata propriu-zisă a voiajului se anulează, după ora nouă, a Belgradului, s-ar zice că n-ai plecat încă din București. Impresie întărită de asemănarea, uneori izbitoră și făcînd cu atît mai frapante deosebiri, care nu sînt puține, dintre Belgradul vechi și centrul capitalei României, explicabilă, probabil, prin similitudini de ordinul destinului istoric și prin așezarea geografică. A călători de la București la Belgrad înseamnă astfel, în

primul rînd, a călători în timp. Senzația dominantă e, de aceea, că la Belgrad te afli într-un București posibil.

La crearea și menținerea ei a contribuit însă nu mai puțin și felul în care s-au desfășurat întîlnirile delegației de scriitori români care a participat la „Zilele culturii românești” în R.S.F. Iugoslavia cu colegii din Belgrad și din republicile și provinciile țării gazdă.

A fost evitat, de la început, excesul protocolar în favoarea unui caracter „de lucru”, mai prozaic poate, sigur însă mai eficient, depășindu-se astfel convențiile și festivismul, bariere subtile, dar considerabile, în calea apropierii și a cunoașterii. Cînd nu trec dincolo de acest prag, asemenea acțiuni și manifestări, oricît de fastuoase, rămîn superficiale și au un rost pur decorativ, de factura unui burocratism lustruit. Renunțîndu-se la obișnuitele informări reciproce sub forma inexpressivelor dări de seamă, s-a purtat un dialog viu, deschis, implicînd o participare autentică, fără nimic formal și ritualic. În acest sens, efortul organizatoric al gazdelor a fost apreciabil, asigurîndu-se un cadru de discuții și contacte care au favorizat schimbul de idei și puncte de vedere în chestiuni interesante ambele părți.

În prim plan s-a aflat, cum era și firesc, mai buna cunoaștere reciprocă a literaturii din cele două țări, problemă situată însă într-un context mai larg, acela al necesității de a se stabili legături directe, fără a se mai apela la intermedierea oferită de raportarea la datele și tiparele „modelului” cultural și estetic europo-centrist. S-a remarcat astfel că în absența unor contacte directe se folosește de regulă un „meta-lingvaj”, un fel de „cod” pseudo-universal de înțelegere constituit din elemente ce reprezintă însă o spiritualitate nu numai deosebită în multe privințe de aceea specifică fiecăreia dintre țările noastre, dar și avînd efecte secundare deloc neglijabile. Unul ar fi o inevitabilă uniformizare; apoi, în funcție de acest „model” avînd rol de filtru, literaturile noastre dobîndesc, reflex, un aspect „provincial”, atît prin ștergerea trăsăturilor caracteristice cît și printr-o minimalizare valorică decurgînd, vrînd-nevrînd, din stabilirea unei relații de dependență. Nu este totuși vorba, s-a arătat, de o încercare de a se substitui un „cod” prin altul, de simpla schimbare a „centrului”, de mutarea lui dintr-un loc în altă parte (de la „europo-centrism” la un „balcano-centrism”, de pildă!), ci de respingerea însăși ideii de „centru” unic în favoarea unei pluralități, în cadrul căreia să nu mai funcționeze presiunea, atît de puternică încă, a unui „pattern” spiritual sau altul.

Ceea ce nu exclude prezența unor preocupări și interese comune, nici asemănările de problematică, de ordinul mijloacelor artistice sau al metodologiei. Trînd în aceeași lume, avînd de făcut față și de răsuns unor întrebări dramatice, deseori identice, privind condiția umană, într-o epocă dominată mai mult decît oricînd de necesitatea solidarității creatorilor de valori spirituale, care sînt totodată și reprezentanții unor spiri-

tualități specifice, le revine misiunea dificilă, de o nobilă dificultate însă, de a contribui într-un chip esențial la realizarea unei apropieri profunde între țări și popoare. Cunoașterea și înțelegerea sînt indispensabile pentru atingerea acestui țel.

FĂRĂ a se părăsi aspectul mai general al unei discuții de idei, „masa rotundă” la care a participat o parte a delegației de scriitori români (Vasile Băran, Augustin Buzura, Mircea Ciobanu, Gerhardt Csejka, Galfalvi Zsolt, Mircea Iorgulescu, D. Păcurariu) a devenit însă și un veritabil colochiu despre caracteristicile specifice ale literaturilor din cele două țări și despre căile cele mai bune de realizare a difuziunii valorilor. Un punct de vedere sprijinit unanim a fost afirmarea necesității de a se traduce cu precădere autori contemporani, cel puțin în faza inițială a unui program mai larg. Pornindu-se de la existența unor preocupări și a unei problematici în multe laturi asemănătoare, determinată de însăși circumstanța structurantă a actualității, literatura contemporană, s-a spus, prezintă avantajul de a putea fi mai repede și mai ușor receptată, întrucît se adresează unor forme ale sensibilității și unor interese spirituale foarte apropiate, fără implicarea interesului de natură culturală în sens muzeistic. O dificultate o reprezintă, totuși, selecția: care, dacă este condusă după criterii convenționale, birocratice, nu numai că nu este „eficientă”, dar poate duce, și chiar a dus, la slăbirea interesului. Este, aici, cazul să menționez că în comentariile presei din R.S.F. Iugoslavia consacrate „Zilelor culturii românești” s-a afirmat că manifestările literare („masa rotundă” și două seri de poezie, la care au participat poezii Ioan Alexandru, Cezar Ivănescu, Vasile Nicolescu, Dušan Petrovici, Gheorghe Tomozei, Tiberiu Utan) au fost cele mai substanțiale, fiind reproduse citate din intervenții și din cele trei referate care au prezentat literatura română contemporană, cu indicarea nominală a autorilor (Mircea Ciobanu, Galfalvi Zsolt, Mircea Iorgulescu). De altfel, atenția acordată acestei acțiuni a fost nu numai deosebită (aprecieri și comentarii în presa cotidiană și în cea culturală și literară, înregistrarea discuțiilor de la „masa rotundă” în vederea publicării integrale, prezentarea pe larg a manifestărilor în cadrul emisiunilor informative ale televiziunii din Belgrad), dar și, cum să zic, doveditoare de interes real, astfel încît, de pildă, împrejurarea că s-a regretat absența din repertoriul teatrelor venite cu acest prilej în Iugoslavia a unei piese de Caragiale trebuie înțeleasă în sensul ei exact, de prețuire autentică a valorilor culturii românești. Este de presupus că tocmai imprimarea unui pronunțat caracter „de lucru” întîlnirilor avute de scriitori a contribuit la aprecierea lor într-un chip atît de favorabil, dialogul viu, liber de rigidități convenționale, reprezentînd calea cea mai sigură de stabilire a „punctelor” de legătură și înțelegere.

La crearea cărora contribuie, trebuie spus neapărat, printr-o statornică și îndelungată activitate, și un adevărat grup de „prieteni ai literaturii române” format din proeminente personalități ale vieții literare din R.S.F. Iugoslavia, cu deosebire impunîndu-se laboriosul poet Adam Puslojić, autorul, pină acum, a circa douăzeci de volume de traduceri din literatura română. Cea mai recentă, o masivă antologie de poezie română contemporană, întocmită cu o remarcabilă cunoaștere a liricii noastre, beneficiînd de un bogat și dens aparat informativ și critic, ilustrează admirabil preocuparea atît de generoasă a acestui adevărat ambasador al literaturii românești în Iugoslavia.

Fără a fi fost, ca volum, impresionantă, dar substanțială în conținut, prezența scriitorilor la „Zilele culturii românești” din R.S.F. Iugoslavia a marcat un moment distinct în procesul care cere continuitate și consecvență a eforturilor de cunoaștere și difuziune reciprocă a valorilor noastre culturale.

„La București, desigur, am dat ceasurile înainte cu două ore: dar, de această dată, căutînd imaginile unui Belgrad posibil.

Mircea Iorgulescu

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director GEORGE IVAȘCU